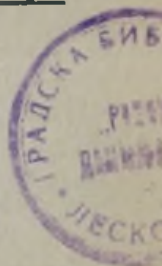

С XIX

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
РАДНИКОВИ
ПЕСКОВАЦ

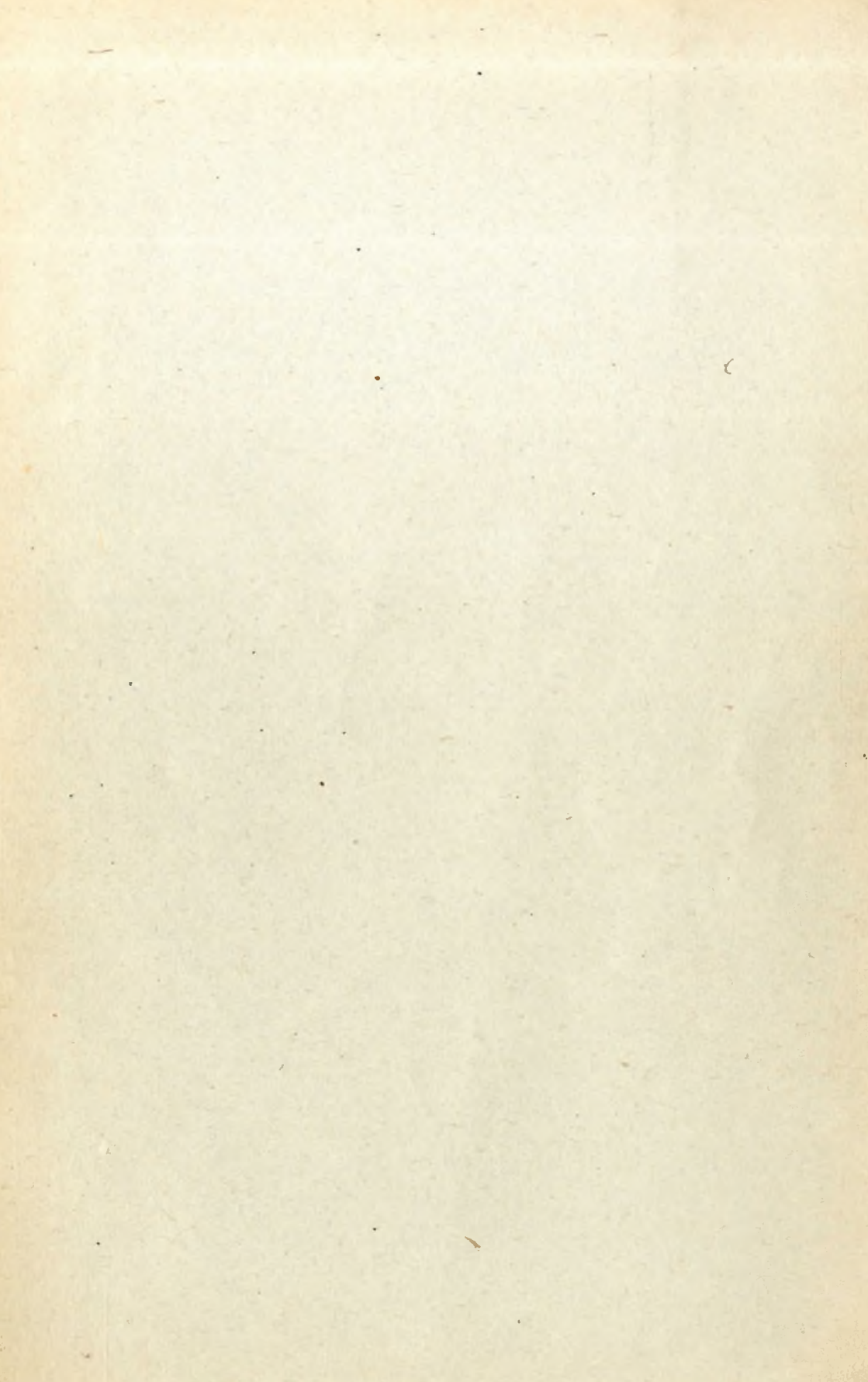
ШКА БИБЛИОТЕКА

2

КОНФЕРЕНЦИЈА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА СРБИЈЕ, ВОЈВОДИНЕ, КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

ПРОСВЕТА
БЕОГРАД, 1945

13.320
~~8729~~

ЧУВАЈТЕ КЊИГУ

37

НАСЛОВ ДЕЛА

НАСЛОВ ДЕЛА
Интересующая просвещенных ра

Место и год. издања

Место и год. издања

[illegible]

РАДНИЧКО-СЛУЖБЕНИКА
РАДНИЧКО-ПОТРОШАЧКА ЗАКЛАДА
ЛЕСКОВАЦ

2 ПЕДАГОШКА БИБЛИОТЕКА 2

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

КОНФЕРЕНЦИЈА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА СРБИЈЕ, ВОЈВОДИНЕ, КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА
Бр. 8725
Одељење с Струка XIX

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА

Бр. 1320

Струка

37

ПРОСВЕТА
ДРЖАВНО ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР
„ПЕДАГОШКЕ БИБЛИОТЕКЕ“

Др Коста Грубачић, Др Слободан Поповић и Милош Јанковић

Штампано у штампарији „ПРОСВЕТА“
државног издавачког предузећа Србије у 8.000 примерака
Штампање завршено 7 нов. 1945

О ЗНАЧАЈУ И РАДУ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

За време народноослободилачке борбе и после ослобођења настале су темељне промене у животу нашег народа, које изискују неодложно преуређење и интензивирање целокупног просветног рада. Цео тај рад треба довести у склад са животним народним интересима и радом на осталим секторима. Тековине народноослободилачке борбе треба да добију пуну примену и у просветном раду.

Од првих дана после ослобођења народне власти чине огромне напоре да се у разореној и опустошеној домовини омогући што пре нормалан просветни рад. Тешкоће на које су народне власти при томе наишле изгледале су несавладљиве: скоро све школске зграде или су порушене и попаљене, или су толико оштећене да се у њима није могло радити; сва учила, сви кабинети уништени, библиотеке разнесене; велика несташница наставничког особља. Па ипак, уз масовно залагање ђачких родитеља, омладинских и других антифашистичких организација, синдикалних подружница и свих свесних и родољубивих наставника омогућен је рад свима школама, ма да су тешкоће за рад још увек врло велике.

Рад у школама у прошлој школској години протекао је у знаку прилагођавања новим приликама. Пре свега, међусобни однос школске омладине и наставника, па затим сам циљ васпитања, нарочито начин рада, живот школе и њену повезаност са средином требало је поставити на сасвим нову, здравију и природнију основу. Исто тако рад на народном просвећивању требало је да узме много шире размере и много јачи замах.

У том правцу се већ за протеклу школску годину

и неправилности у раду, и знатних недостатака у администрацији. Нарочито је било тешко отстранити застарелости и неправилности у методском поступку великог броја наставника. То ни до данас није сасвим постигнуто, иако је настава уопште узевши знатно унапређена, и биће потребно дуже времена да се стара схватања и навике искорене.

Побољшању просветног рада нарочито треба да послужи смишљен и интензиван рад у синдикалним подружницама просветних радника. За тај рад, међутим, наставници нису располагали искуством, тај облик рада за њих је био скоро сасвим нов. Зато је и ту било и неактивности и несналажења.

Нови демократски дух који је завладао у нашој отаџбини, све јача жеђ свих народних слојева за знањем, потреба правилног политичког обавештавања народа, све то изискује од просветних радника да се не ограничавају само на рад у школи, него да своју дужност схвате шире, да на народном просвећивању изван школе раде са исто толико преданости као у самој школи.

Овај обимни рад који смо у главним цртама изложили не може се извршити без масовног залагања свих просветних радника и без унапред израђеног плана и одређених смерница. Да би се на основу досадашњег искуства тај план израдио и да би наставници били потпуно обавештени о основним смерницама, било је неопходно потребно сазвати ширу конференцију просветних радника. На позив Министарства просвете, а у сарадњи са Савезом просветних радника, та конференција је одржана 15, 16 и 17 октобра. Конференцији су присуствовали: министар просвете ДФЈ Влад. Рибникар, министар финансија Србије Стамболић, претставник Министарства народне одбране, претставници појединих министарстава Србије, претставници федералних јединица, УСАОЈ-а, УСАОС-а, АФЖ-а, а у раду су учествовали 443 опуномоћена делегата из свих срезова Србије, Војводине, Косова и Метохије, делегати појединих факултета Универзитета, начелници одељења, чланови Наставног савета и шефови наставних отсека Министарства просвете Србије.

Конференцију је отворио друг Милош Јанковић, учитељ и познати просветни радник, овим речима:

„Отварајући ову прву конференцију просветних радника из Србије, Војводине и Космета, имам част поздравити министра просвете савезне владе друга Рибникара, министра финансија федералне Србије друга Петра Стамболића, министра просвете федералне Србије другарицу Митру Митровић, претставнике народне одбране и свих других установа.

Данашња конференција просветних радника Србије, Војводине, Косова и Метохије тесно је везана са животом и потребама нашега народа. На њој ће се расправљати и претресати најважнија питања организације наше школе, подизања наше просвете и народног просвећивања; на њој ће се расправљати и претресати синдикално-организациона питања и о уделу синдикалне организације у оспособљавању просветних радника. Може се рећи да је ово прва конференција у нашој земљи, на којој се расправљају оваква важна просветна питања. Никад у старој Југославији Министарство просвете није одржавало овакве конференције, нити је претресало оваква актуелна школска питања. То је разумљиво, јер су у старој Југославији владали ненародни режими, а такви режими су увек били против народног просвећивања, против народне просвете, против културе.

Захваљујући народноослободилачкој борби створени су услови за напредак наше школе, за ширење народне просвете и за подизање културе. Народна власт и Народни фронт, ова широка организација свих делова нашег народа, хоће просвету за цео народ, хоће демократизацију школе и науке. А шта све може једна права народна власт да постигне у подизању народне просвете и народне културе најбоље нам казује моћни Совјетски Савез који је пример целоме свету како се ради и како треба радити на културном подизању свога народа.

Дужност је свих нас просветних радника да свесрдно помогнемо народну власт у остваривању њеног просветног програма.

Народноослободилачка борба изазвала је највећу политичку активност, велико учествовање најширих народних маса у изградњи државе, најживљи интерес за међународне догађаје и за питање културе, науке и школе.

Проблеми наставе, школске организације, подизања квалитета наставе, отклањање формализма у настави, усавршавање просветних радника, њихова одговорност за успех у школи, проблеми просвећивања радног народа вароши и села, као и проблеми омладинских организација постављају се у први план нашега рада.

Ми морамо помишљати и на спремање једног педагошког конгреса на који би позвали педагоге Совјетског Савеза и осталих словенских народа.

Последњих двадесет година код нас је врло мало рађено на педагошкој науци и на народној просвети. Зато ми морамо поћи брже да бисмо надокнадили све оно што смо изгубили.

Рат је победоносно свршен. Наступа период мирног развитка. Но задах лешева фашизма и реакције још се увек осећа. Отров остатака њихове идеологије још увек има моћ кујне заразе. Морамо чувати омладину од те заразе. Ми смо дужни развијати код наше омладине квалитете борца за мир, слободу, демократију, културу. Морамо код подмлатка развити квалитете херојства наших дивних партизана, наших сјајних бораца из народноослободилачке борбе. Лик наших ослободитеља из народноослободилачке борбе треба нашој омладини увек да буде пред очима, да им буде васпитни пример. А нама, просветним радницима, треба увек да буде пред очима и лик наших хероја Жарка Зрењанина и Вељка Дугошевића, као и свих осталих најплеменитијих просветних радника, који су дали своје животе у борби против највећих непријатеља културе и цивилизације. Позивам све да устајањем и једним мињутом ћутања одамо пошту свима просветним радницима који су своје животе дали у борби против непријатеља, а за ослобођења своје земље.

Нека би рад ове конференције био што кориснији за нашу школу, за нашу просвету, за наш народ."

Затим је друг Јанковић предложио следеће радно претседништво: Митра Митровић-Билас, д-р Стеван Јаковљевић, Бранко Ракић, Живан Милисавац, Неџад Чуни, Драго Мучалица, Јелена Поповић, д-р Видо Латковић, Анђа Милићевић, Цветко Милушев, Борисав Милатовић, Живоград Љубичић, Кевго Ласло, Жика Радуловачки; и као записничари: Милош Јовичић и Василије Точанац. У одбор за резолуцију предложени су: д-р Коста Грубачић, Павле Радоман, Раде Вуковић, Бора Велић и Данило Пурић. Предложене листе и радног претседништва и одбора за резолуцију примљене су једногласно.

Захваливши се у име претседништва на поверењу, ректор Београдског универзитета д-р Ст. Јаковљевић нагласио је да је, захваљујући напорима широких народних маса и мудрог руководству на челу са другом Титом, створена нова, демократска Југославија, и да сада настаје једна конструктивна изградња, где у првом плану долази и културно-просветни рад у широким народним масама.

Пре преласка на дневни ред, д-р Јаковљевић је предложио да се пошаљу следеће поздравне депеше:

**ПРЕТСЕДНИКУ ВЛАДЕ
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
МАРШАЛУ ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ**

Просветни радници Србије, Војводине и Космета са своје прве конференције у ослобођеној отаџбини шаљу Вам, друже маршале, своје искрене поздраве. Просвећивање широких народних слојева, напредак науке и ширење културе, нашло је у Вама поборника и заштитника, а ми просветни радници, као и цео радни народ, свога учитеља.

Ваше речи да наука и култура постану својина народа покренуће све просветне снаге да се тај узвишени циљ што пре и што потпуније постигне.

Заветујемо се, друже маршале, да ћемо, следећи

Ваше умне и родољубиве савете и упутства, све своје снаге уложити у ширењу просвећености, да ћемо народну омладину васпитавати у духу хероизма, истинског и дубоког патриотизма, за свесне, слободне и демократске грађане, да ћемо неуморно продубљивати братство и јединство свих народа Југославије, да ћемо увек имати пред очима народно добро и напредак отаџбине, Демократске Федеративне Југославије.

Живео народни херој, Маршал Тито!

Живела Демократска Федеративна Југославија!

ПРЕТСЕДНИКУ НАРОДНЕ ВЛАДЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД

Са прве конференције у ослобођеној отаџбини просветни радници Србије, Војводине и Космета искрено поздрављају своју народну владу, а преко ње и целу народну власт, пониклу из тешке и кржаве народноослободилачке борбе. Увиђајући и високо ценећи огромне напоре које народна влада и народна власт уопште улаже за културно подизање народа, просветни радници заветују се да ће, следећи светле примере Доситеја Обрадовића, Вука Караџића, Светозара Марковића и других српских просветитеља, своје часне дужности предано испуњавати, у складу са демократским народним тежњама, ценећи и помажући културна настојања свих народа који живе у заједничкој домовини, дубоко уверени у свестрани напредак и срећу народа Југославије.

Живела народна влада Србије!

Живела Демократска Федеративна Југославија!

Читање поздравних депеша пропраћено је бурним аплаузом и одушевљеним узвицима другу Јосипу Брозу Титу, маршалу Југославије, и народној влади Србије.

Затим је добио реч друг Владислав Рибникар, министар просвете Демократске Федеративне Југославије. Друг Рибникар је рекао:

„Другови и другарице, дозволите ми да у име савезне владе поздравим прву конференцију просветних радника Србије, Војводине и Космета. Ово је после заседања Просветног савета први наш шири састанак. Ја се надам, имајући у виду важност оваквих састанака и корист од стручне измене мисли просветних радника са терена, да ћемо ми моћи ускоро да сазовемо и конгрес просветних радника из целе земље, јер је потребно да ваш рад буде у складу са радом у другим федералним јединицама.

Ми стојимо, другови, пред великим задацима. Ви знате какво је стање у просвети које смо наследили од предратних ненародних режима. Ви знате да у многим нашим крајевима нема школа, или их има сасвим недовољно; да негде неписменост достиже 70 од сто од броја становника. Ми морамо уложити све своје снаге да то стање поправимо; ми морамо подићи школе тамо где не постоје; ми морамо ликвидирати неписменост. Ми морамо развити до крајњих граница могућност и рад на народном просвећивању; ми морамо извршити демократизацију школе, да она не буде приступачна само једном повлашћеном делу становништва.

Нажалост, ми те основне наше задатке не можемо испунити одједанпут, за шест месеци или годину дана. Наша оскудна средства то нам не дозвољавају. Иако наша држава чини све и чиниће и даље све да омогући што бржи развој наших просветних установа, ми ћемо моћи да испунимо те своје задатке тек кад наша земља буде изашла обновљена, кад буде богатија.

Али ми можемо донекле надокнадити тај недостатак средстава нашим интензивним радом. Ми се морамо ослонити на наше масовне организације. На вама је, на организацији просветних радника, да томе раду дате импулса, да га упутите одређеним правцем, да му дате ширину, да он добије масовни карактер.

Ја видим издневног реда да ћете ви претресати сва главнија питања наше просвете. Пред вама ће бити изнета тако рећи целокупна наша просветна политика. Ја сам уверен да ће дискусија по тим питањима бити плодна и да ће бити од велике користи за нас. Ја вам зато желим успеха у раду.“

Говор друга Рибникара често је праћен одобравањем свих присутних.

После њега добио је реч министар финансија Србије друг Петар Стамболић, који је поздравио учеснике на конференцији у име народне владе Србије. У свом говору друг Стамболић је изложио напоре који су још за време народноослободилачке борбе улагани на просвећивање широких народних маса. „Ми смо — рекао је између осталог друг Стамболић — поставили задатак да ниједан војник Народноослободилачке војске не сме бити неписмен и ми смо тај задатак, као и друге задатке, извршили не само радом на културно-просветном пољу у војсци него и у позадини. Никад таквог замаха, никад таквог гибања у народу за борбу против неписмености није било као што је било у току овог рата.“ Затим је изложио потешкоће на које се наишло у просветном раду после ослобођења и велике напоре које чине народне власти да се несметан просветни рад омогући и унапреди. Нарочито се задржао на бризи народне владе да се просветни радници материјално обезбеде. На крају је нагласио сву обимност задатка који просветни радници треба да реше.

После говора друга Стамболића прешло се на питање реферата и дискусију по њима.

Свих шест реферата прочитаних у току рада конференције пажљиво су саслушани и изазвали су врло живу дискусију у којој је узело учешћа 116 делегата (15 до 35 поводом сваког реферата).

У тој дискусији дошла је до израза једнодушна готовост просветних радника Србије да све своје снаге уложе за добро и културни напредак свога народа.

Као никада пре, током целог рада осећала се тесна повезаност просветног руководства и радника у школи и народу. Неколико говорника истицало је разлику у

том погледу између ранијих времена и сада после ослобођења. Истакнуто је да је ово уопште прва коференција на којој делегати свих просветних радника могу да дају сугестије просветном руководству. — Та значајна новина у односима између оних који руководе просветним радом и оних који замисли руководства спроводе у дело не огледа се само у томе што су руководиоци, министар просвете и помоћник министра иступили као референти о просветним питањима, што је претседник Народне скупштине Србије реферисао о народном фронту у борби за народну просвету, што је члан Централног одбора УСАОЈ-а реферисао о задацима школске омладине, што је претседник Савеза просветних радника говорио о задацима синдикалних организација и тако даље, него нарочито у жељи руководиоца да чују мишљење и сугестије просветних радника и готовости ових да у потпуној сагласности са руководством раде свој тешки посао. То је свакако један од најзначајнијих резултата ове конференције.

У току дискусије искрело је питање да ли у школама треба дозволити политику или не. По том питању није било израђеног гледишта међу просветним радницима. Из саме дискусије, и нарочито након два узастопна објашњења другарице министра, искристалисано је начелно мишљење и по том питању. У старој Југославији стално је истицано како школа треба да буде далеко од сваке политике. Међутим, баш то лицемерно наглашавање да школу и школску омладину треба „сачувати“ од политике имало је не широко политичку, него уско партиско-политичку позадину. Желело се да се школска омладина сачува да не сазна истину о најкрупнијим проблемима народног и државног живота, да ни по какву цену не сазна ни трунке истине о важним социјалним збивањима у нашем народу и у свету. То је био прави и једини смисао свих настојања да се школа „сачува“ од политике. Данас, пак, наше народне власти, просветно руководство и највећа већина просветних радника томе питању прилазе и о њему говоре без притворства. Школа данас није, као што је раније била, инструменат за ширење схватања једног стајежа или једне партије. То је народна установа, па као

народна установа она мора бити укључена у народни живот, не само формално, него стварно, истински. Ништа од онога што се ради а што има широки општенародни значај не сме остати скривено омладини. Не само да се не жели да омладина буде далеко од народног живота, него напротив настоји се да сва збивања у народном животу буду омладини позната и потпуно јасна. Осим тога, као и кроз цео јавни живот тако и кроз школу треба да прострују нови, слободарски, дубоко човечни антифашистички дух, дух једнакости и пријатељства међу народима, жудња за истином и тежња ка напретку. У том смислу треба да прострује нови дух у васпитању омладине.

Тај антифашистички дух, то пријатељство међу народима, то поштовање других народа и њихових права јасно се испојило на конференцији. И сама појава на говорници претставника појединих националних мањина изазвала је аплауз, а њихове речи: како се данас осећају слободни у слободној Југославији, како свесрдно желе да у заједници са народима Југославије раде на добро заједничке отаџбине, биле су пропраћене бурним одобравањем. Тренуци када су са говорнице говорили Шиптар, Словак. Бугарин, Мађар и Влах претварали су се у спонтане манифестације братству и слози у великој и слободној домовини.

Учесници на конференцији сложили су се у потпуности са изнетим мишљењем да се задатак просветних радника не може ограничити на рад у школи, и да им је дужност да активно учествују у народном просвећивању, управо да највећи део тога рада преузму на себе.

Однос школске омладине и наставника, чије је правилно решење испрва задавало многе бриге и управама школа и руководству омладинских организација, углавном услед несналажења једног дела старијих наставника и погрешног разумевања демократизације школског живота од стране једног дела омладине, већ у току прошле школске године скоро је сасвим повољно решен. Томе је нарочито допринео правилан рад школских омладинских организација, које су настојале да код својих чланова развију смисао за самодисциплину, а осим тога и расписивање правила о учењу и владању ученика од стране

Министарства просвете, којима је однос ученика и наставника регулисан. На конференцији је изражено пуно задовољство наставника са владањем и учењем школске омладине. Одобравање на које је наишао поздрав конференцији од стране београдског Градског одбора средњошколске омладине најречитији је доказ да су ти односи постављени на здраву основицу. Омладинци се у своме поздраву заветују „да ће уложити све своје снаге на помоћи просветним властима у решавању средњошколских питања“. У току дискусије нарочито је наглашено да су организације народне средњошколске омладине већ досада имале пун успех у раду, и да је захваљујући највише томе раду дисциплина у школи све чвршћа, да су омладинци сваким даном све свеснији својих дужности.

После исцрпних реферата о раду у синдикалним подружницама и корисне дискусије по том питању, тај рад ће се интензивирати и досадашње грешке, уколико их је било, отстранити. Изложена је и претресена сва обимност и разноликост рада у подружницама и наглашен његов велики значај, нарочито за изграђивање наставника.

У току конференције раздељени су окружним и средњим референтима нови оквирни наставни програми за средње школе. Живље дискусије о тим програмима није било, јер делегати нису могли да их у тако кратком року проуче, али је објашњење новина у програмима, које је укратко изложио друг Помоћник министра просвете, примљено са одобравањем. Наглашено је да су то само оквирни програми и да ће их министарства федералних јединица разрадити, нарочито за националне предмете, и тако разрађене доставити што пре школама.

Поводом конференције приређена је мала изложба *учила израђених у радионици Министарства просвете*. Та радионица ће кроз најкраће време моћи снабдети све средње школе у Србији, Војводини, Косову и Метохији најпотребнијим училима за наставу физике, хемије и цртања, а ускоро и за наставу других предмета. — За учеснике на конференцији дата је нарочита биоскопска претстава совјетског филма „Било је то у Донбасу“, а Месни

одбор просветних радника приредио је врло успео конферат.

Рад конференције закључен је говором другарице Министра просвете.

Истичући да је најважнији циљ конференције био да се просветни радници упознају са основним смерницама у најкрупнијим просветним питањима, да се покрену на интензивнији рад, другарица Министар је констатовала да је конференција у том погледу потпуно успела. Говорећи о задацима просветних радника, нагласила је нарочито „да просветни радници треба такође и на другим пољима, нарочито на пољу обнове и изградње наше земље и просветног и школског рада да унесу што је могуће више иницијативе и помоћи народној власти, нашим најширим народним слојевима, да ту обнову и изградњу реше и својим властитим снагама. Ради се о томе, да се покаже што је могуће више организаторског смисла, да се ослободимо сваке трунке малодушности, кукавичлука и песимизма“. утолико пре што су сада услови за рад „далеко и далеко повољнији од оних за време рата, у коме је народ показао велике и светле примере хероизма“.

Поводом завођења јединственог школског система другарица Министар је истакла да је то врло тежак и обиман задатак који се не свршава за један дан и за једну годину, „али треба ући у дух јединственог школског система, треба врло добро проучити план и програм, да бисмо корак по корак, удруживши и све друге напоре и на економском пољу који су потребни, могли спровести демократизацију школе, да бисмо корак по корак решили питање увођења и примењивања јединственог школског система“.

Говорећи о новим здравим демократским односима између просветног руководства и наставника, другарица Министар је нагласила да „смо зашли у једно ново доба, у једну нову епоху наше домовине, када се интереси државног руководства, интереси народне власти потпуно поклапају са интересима читавог народа“, „јер је суштина народне власти да се она не одваја од народа, да црпи из њега снаге и да ради на остварењу народних тежња

и интереса“. У вези с тим истакла је да су пожељне здраве „примедбе на извесне пропусте било Министарства просвете, било органа просветних власти“, каквих је примедба пало на конференцији. „Без таквих здравих примедба и такве здраве критике и без конкретних и свестраних предлога по свима питањима просветне политике ни наш просветни живот и рад неће моћи да се развије. Само једном колективном сарадњом, колективним обрађивањем свих проблема који су заједнички и које ви по неки пут боље видите на свом властитом искуству, само на тај начин ми ћемо развијати и рад наших руководних органа“.

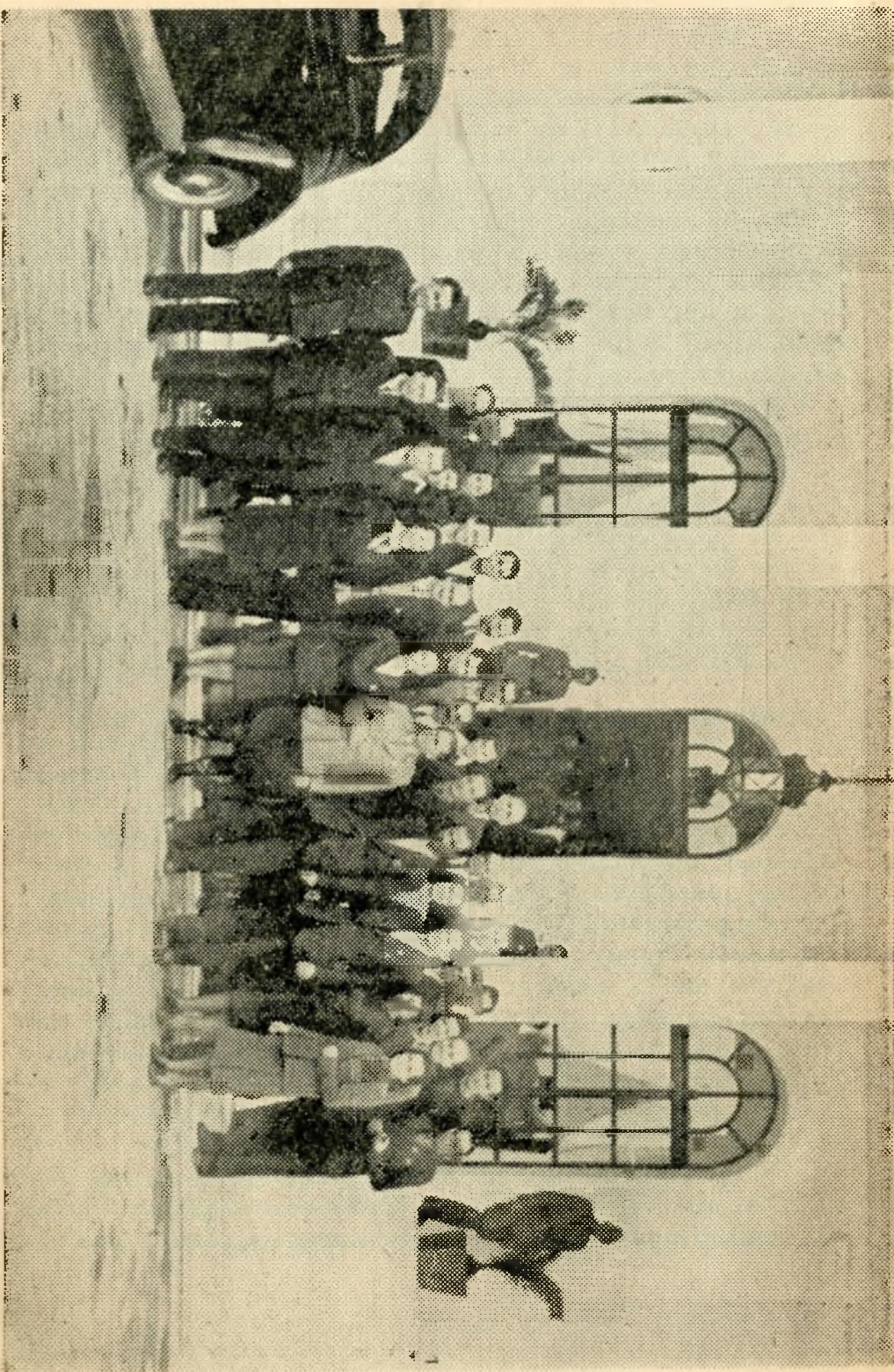
Да би просветни радници могли с успехом извршавати задатке који се пред њих постављају они су дужни да стално раде на свом оспособљавању и идеолошкој изградњи, рекла је другарица Министар.

На крају позвала је присутне „да опште смернице и одлуке са наше конференције јасно и чврсто пренесу и међу своје другове у окрузима и срезовима“, али тако, „да не буду прости преносиоци... него као организатори и иницијатори једног одређеног и конкретног плана“.

ДЕЛЕГАЦИЈА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА КОД МАРШАЛА ТИТА

Непосредно пре него што је другарица Министар узела завршну реч, после једног одушевљеног и ватреног говора старог просветног борца, друга Драгутина Прокића, конференција се претворила у снажну, дуготрајну манифестацију препорођеној отаџбини, Демократској Федеративној Југославији и спонтане изразе оданости њеном творцу, маршалу Титу. Када је другарица саопштила да ће маршал Тито примити делегацију просветних радника, присутни су бурно изразили жељу да хоће сви да га посете, али како то није било изводљиво, изабрана је делегација од 30 чланова, која је на челу са Министром просвете 19 октобра у 12 сати посетила Маршала.

У име просветних радника Србије Маршала је поздравио друг Драгутин Прокић. У свом поздраву он је нагласио задовољство свих просветних радника, што је

Делегация просветных работников код Маршала Тита

у Демократској Федеративној Југославији не само омогућен научни и просветни рад, него народне власти том раду поклањају нарочито велику пажњу.

РЕЧ МАРШАЛА ТИТА ПРОСВЕТНИМ РАДНИЦИМА

Одговарајући на поздрав. друг Маршал се присутнима обратио следећим речима:

„Драги пријатељи,

Ја сам врло задовољан што могу да вас поздравим овде, у Београду. Мени су познате тешкоће на које ви наилазите данас у свом раду, у материјалном па и моралном погледу. Но, те тешкоће не смију бити запрека да ви извршавате до максимума своју дужност према нашој Демократској Федеративној Југославији. Јер, ваша задаћа је велика и часна. Ви треба да васпитавате нове нараштаје и да преваспитавате оне који су васпитани под пређашњим околностима, до рата, и под окупацијом. Велика је и часна дужност усађивати у душу наше омладине оне идеје које су наши борци носили кроз рат, идеје братства и јединства наших народа, идеје стварања једне снажне федерације равноправних народа, идеје социјалне правичности, идеје демократије, такве широке народне демократије, која није само на папиру него се и на дјелу, у стварности, изражава као таква, не само по форми, већ и по својој садржини. А главна садржина јесте социјалност. Демократија без пуне социјалне садржине, демократија која свакоме грађанину наше земље, био он мануелни или интелектуални радник на било коме раду, не пружа све могућности да има живот достојан човјека и све могућности развитака, то није права демократија. Кад се то оствари, тек онда демократија добија пуну садржину. Има много људи који фразирају о демократији, у којој има демократије само за мањину, а не и за

широке радне масе које немају могућности да се њом користе. То је демократија у којој нема социјалне правде, и зато је она само фикција. А ми хоћемо да створимо нашу нову, праву, савршену демократију.

Васпитавајући нашу омладину у новом духу, ви треба да искорените све оно што би могло да скрене с правилног к правога пута наше младе нараштаје. Њима треба дати могућности да се подигну, да разумију данашње историске догађаје. Треба дати максималне могућности да би могла што боље да користе својој отаџбини, новој Југославији.

Иако су у Југославији у току великог ослободилачког рата извршене снажне револуционарне промјене, прогресивне промјене, ми нисмо против тога да се очувају традиције наших народа. А традиције наших народа су славне. У историји наших народа има великих момената. И све што је позитивно у прошлости наших народа треба да се усађује у душу млађих нараштаја. Насупрот томе, било би пожељно, и ми то морамо постићи, да све оно негативно, оно чиме наши народи не могу да се поносе буде предато забораву, јер ћемо само на тај начин уклонити све оне сметње које су биле на путу да се једном за увијек престане са међусобном мржњом, са ниподаштавањем једних у односу на друге.

Све је то велика задаћа ваша, јер ви почињете са васпитавањем младих људи, младих генерација, почињете оданде одакле је најлакше изграђивати, од материјала из кога се даду створити људи којима ће наша земља бити поносна.

Што се тиче тешкоћа, ја знам врло добро да их има. Многе наше школе су порушене или заузете, често још нису регулисана питања станова наставничког кадра и њихових плата. Вјерујте да ћемо ми ово исправити. Никада више не смије бити оно што је било у прошлости, да су баш учитељи и професори били најзапуштенији, да су премештани по вољи појединих људи на положајима, да им се кочила иницијатива, да нису били довољно награђени

за свој рад, да, једном речју, нису имали оно што им припада као узгојитељима наших младих генерација. Наша Демократска Федеративна Југославија све ће то да исправи. Јасно је да од материјалних могућности зависи којом ће то брзином ићи. Али, то ће бити извршено, јер ми хоћемо да се поправи положај наставника наше нове генерације, и он се мора поправити. А ми знамо да ћете их само тада, кад будете сами обезбијеђени, кад вас материјалне потребе не апсорбују, духовно моћи потпуно да се посветите свом раду за нашу омладину“.

Маршал Тито остао је читав сат у разговору са делегатима и министром просвете народне владе Србије Митром Митровић-Ћилас, интересујући се за разне проблеме наше школе и услове живота и рада наставничког кадра.

НАЈВАЖНИЈИ ЗАДАЦИ НАРОДНОГ ПРОСВЕЋИВАЊА

(Реферат Митре Митровић-Билас)

Ослободивши земљу од фашистичког окупатора наши народи могли су прећи на велики посао обнове земље, у којој су за четири године рата и пљачке окупатора уништена многа народна добра. Али се у ове четири године народних устанака и херојске борбе за националну слободу вршио и дубоки препород и преокрет у народним масама Југославије, дубоке промене у државној структури и власти у нашој домовини. Зато, због тих дубоких промена —ниједна земља Европе, која је била окупирана од фашиста, није дочекала свршетак рата спремнија и организованија да одмах пређе на дело обнове и лечења рана нанесених од завојевача, иако су постојале и постоје озбиљне тешкоће и препреке нарочито економске и финансиске природе. Но, упркос тешкоћама и препрекама, наши су народи уверени и сигурни у своју победу на овом пољу. Та сигурност у победу у новом периоду обнове и изградње почива на уверењу најширих народних маса, радних маса демократске федеративне Југославије да своју нову државу не изграђују за интересе уске клике властодржаца и пљачкаша, за уске интересе једне групе људи, већ да су се борили и боре за бољу судбину најширих народних маса. Та сигурност у победу почива на уверењу сваког народа Југославије понаособ да је у демократској федеративној Југославији слободан и богатији развој сваке нације. Решење националног питања у нашој земљи на демократски и једино

правилаан начин — то јест равноправност народа Југославије и чврсто братство и јединство у заједничкој држави, отворили су широке перспективе свим народима Југославије за економски и културни развој. Национална политика у духу равноправности свих народа Југославије, ослобођена уских оквира шовинизма, то су темељи на којима ће наша држава, федеративна република, развити се у модерну и привредно и културно напредну земљу. Победе Совјетског Савеза над мрачним немачко-фашистичким и другим реакционирним снагама које су помагале фашизам, снага коју је показао у овом великом ослободилачком рату руски народ и разумевање ове моћне словенске земље које показује за све остале словенске и друге народе значи још већи потстрек и шире перспективе за развој и безбедност наше славенске земље.

У борби против фашистичко-империјалистичког завојевача наши народи су потукли и уништавају и данас остатке домаће реакције, која се под окупацијом појавила у лицу издајника Недића, Павелића, затим краља Петра, Драже Михаиловића, Рупника, Мачека и свих могућих крупних издајника и шпијуна у земљи и иностранству, да се данас сведе на јадну фигуру Грола, који без снага у народу, служи данас као перјаница реакције из иностранства. Садржина народно-ослободилачке борбе коју су наши народи четири године водили против окупатора и домаћих није само у ослобођењу земље од окупатора већ и у настанку једне нове епохе историје наших народа, у дубоком препороду и преокрету који се догодио у нашој земљи и у најширим народним слојевима, у тој чињеници да је народ отерао са власти старе реакционаре и профашистичке управљаче и дошао сам на власт, да је наша народна власт власт широке демократије за раднике, сељаке, радну интелигенцију и остале радне слојеве и — да повратка на старо нема. Разуме се, борба за учвршћење тог новог облика државног уређења, чија је основа равноправност народа, и за учвршћење народне власти, борба за уништење остатака фашизма и реакције, борба против нових непријатеља саботера и шпекуланата а за обнову и изградњу земље траје још, боље речено

довршава се и биће крунисана новом блиском победом над монархијом и њеним прирепцима, над остацима старе реакције и фашизма у земљи да би се са још више снага могло прионуту на посао обнове и изградње демократске федеративне републике Југославије на челу са другом Титом.

У периоду обнове и изградње извршила се и врши се нова мобилизација свих снага, да би се на сваком пољу нашег државног, привредног и културног живота пришло послу са што више плана и система, да би се што шире народне масе организовале и привукле на дело обнове и изградње.

Које место у обнови и изградњи наше домовине заузима просвета и какви су њени задаци? Какви су просветни задаци у вези са општеполитичким и општедржавним задацима у Србији, Војводини и Космету? Шта смо учинили досад и да ли је то довољно? Ко је против данашње садржине просветног рада и циљева просвете?

Политика и просвета

Данашња држава даје ново, високо место просвети и нове, шире задатке просветним радницима, шире од њиховог основног задатка школске делатности. Ако је народ успоставио своју народну власт и почео сам управљати државом, онда је јасно да се он томе мора и научити, јер је годинама био отстрањен са таквог посла. Да би учврстио и усавршио своју народну власт, несумњиво да то мора знати, да се томе мора научити. Знање и просвећеност неопходни су најширим народним масама за победу и развој народне демократске власти и нове демократске државе, скоро би се тиме могле одредити основне смернице најширег народног просвећивања. Знање и просвећеност најширих народних маса треба да постану оруђе обнове и изградње демократске државе, њене нове законитости, њеног новог привредног развоја. Много грешака наше нове власти, бирократизам и сличне штетне појаве, ту и тамо извесна спорост која није у складу са суштином народне власти поникле у једном устаничком добу, долази од тога што власт — срећом!

— држе у рукама често пута неуки људи, али одани својој властитој ствари, ствари народа и његовим интересима.

Мислим да никога неће зачудити ако међу прве задатке просветним радницима у њиховом раду истакнемо просвећивање најширих народних маса, нарочито сељаштва које је деценијама осуђивано на духовну беду и непросвећеност, ако истакнемо да је један од најважнијих задатака просветних радника да тим радним масама села и града, које су први пут узеле своју судбину и судбину своје домовине у властите руке, да тим радним масама просветом помогну да науче управљати државом. Ради се о судбоносном, историском моменту — учврстити и усавршити прву народну власт у нашој земљи, помоћи да се она изгради и развије, не испустити из руку и не покварити велико дело за које су пале толике жртве најбољих синова наших народа. Учинити да и најзаосталије народне масе схвате шта се то збило у нашој земљи, да сагледају путеве своје боље будућности, да савладају старе навике и предрасуде које ће сметати бржем развоју наше земље у привредно снажну, богату и културну државу — то су питања која су неодвојива од широко схваћене просветне политике нове народне власти, то су питања која треба да понесу на својим плећима и просветни радници, ако хоће да помогну развоју своје домовине. Отуда је просвећивање народа уско везано са његовим политичким просвећивањем, јер је у нашој земљи први пут власт идентификована са народом. Отуда је ово и прва власт која се не боји просвећивања народа, најширих радних слојева и то је доказ њене демократичности. Како би се народна власт и могла бојати просвећености народа, кад је то један од најкрупнијих услова привредног и културног развоја наше земље, кад брзог развоја не може бити, ако масе сваким даном не буду све просвећеније, кад ће та власт бити све ближе народу што је он буде боље разумео и њене законе схватио. И зато кад постављамо смернице просветној политици и задатке просветним радницима, ваља увек поћи од те основне чињенице да се у земљи догодио крупан преокрет у односу народа према управљању државом и да основ просветне

политике мора бити — не фабриковање танког слоја високих интелектуалаца, већ просвећивање најширих народних маса, давање науке и културе у својину народу. И у културном животу нашег народа мора се извршити и врши се крупан преокрет, јер је за победу народне власти и изградњу наше земље на новим основама неопходно знање и просвећеност радних маса. Такозвана политика и просвета нераскидиво су повезане, и учествовања најширих народних маса у политичком, државном животу наше земље — а то је учешће неопходно у демократској држави — не може бити без просвећивања народа.

Фашистичка варварства учињена у нашој земљи, злочини фашиста и њихових помагача добра су поука сваком истински демократском, хуманом, родољубивом и културном човеку да мора и сам учинити све да и последњих остатака фашистичких и назадних идеја нестане у нашој земљи, да се мора извршити јуриш на те заостатке како би се и оне најзаосталије масе задојиле напредним и демократским идејама и традицијама слободарске историје и културе српског и других народа Југославије. Нико данас, а најмање просветни радници, у чијим је рукама васпитање младих генерација и чији је утицај на народне масе свестран, не може остати равнодушан и неутралан у борби против идејних остатака фашизма и реакције, уколико већ неће да се одроди и изолује од свога народа, уколико не жели зло своме народу. Рад на народном просвећивању мора бити сав прожет демократским и напредним идејама, борбом против идејних остатака фашизма и реакције, националне мржње и шовинизма, кукавичлука и издајства домовине.

Главни просветни задаци у периоду обнове и тешкоће

Задаци просвете у периоду обнове и изградње наше земље на новим основама управо су гигантски, као што је велика и лепа будућност коју заједничким напорима свих својих снага треба да оствари наш народ. Тешкоће које стоје на просветном пољу нису безначајне, напротив, удружиле су се и оне које имају корен још у старој Југосла-

вији, чијим управљачима није било стало до просвете народа са онима које је проузроковао фашистички окупатор, коме је било стало до уништења српског и других словенских народа и њихове културе. Просветни рад у оквиру обнове наше земље ми смо започели лечењем тешких рана нанетих окупацијом, да бисмо тек после тога прешли на планско спровођење нове просветне политике која ће одговарати интересима нашег народа и наше земље.

Огромну и ненакнадиву штету нанели су фашистички окупатори нашим културно-просветним установама, спроводећи систематско уништавање и пљачку наших културних добара и тековина. Под њихов удар пале су међу првима и основне и средње школе, библиотеке и остале високе школе и академије. Према досадашњим подацима штета на културно-историјским предметима и просветним установама износи у динарима (по вредности динара од 5 априла 1941 године) 8 милијарди 11 милиона 329 хиљада динара, културна вредност претставља далеко већу цифру, док је национална штета ненадокнадива. Од 3.066 основних школа у Србији оштећено је 902, уништено је 201, од 1.500 у Војводини оштећено је 395, а уништено 53, на Косову и Метохији од 334 оштећено 150, уништено 26. Штета нанесена школским библиотекама, кабинетима броји на милионе. Укупно је уништено у Србији, са Косовом и Метохијом, 1937 архива народних, средњих и стручних школа, 1756 кабинета и збирки учила уништено је укупно у 1388 школа, од тога у 73 средње и стручне школе. Сем тога уништен је читав низ мањих библиотека, скоро су све библиотеке појединих факултета или оштећене или уништене, а штета коју је наш народ претрпео спаљивањем Народне библиотеке у Београду и свих њених старих новина и рукописа, писама, карата и слика ненадокнадива је, макар и милионе динара добили за отштету.

Први задатак наше народне власти био је да у ослобођеној домовини макар и у полуразрушеним зградама, макар и са половичном наставом одмах почне са радом што већи број школа. У току прошле школске године било је у Србији зграда способних за рад 2295, у Војводини 1052 и на Косову и Метохији 158 са укупним бројем ђака

500.304. Већ првих дана обнове показао је наш народ снажну иницијативу, и месне народне власти схватиле су свој задатак да је потребно властитим средствима и снагама оспособити школске зграде за рад. Међутим, број наставника према школској 1939/40 год. смањено се у Србији, Војводини и на Косову и Метохији за 3802, тако да сада са 714 неквалификованих учитеља броји 9600 према 12.661 на крају школске године 1939/40, а за далеко веће потребе и жељу наших народа за просвећивањем.

У нашој земљи сви народи добили су право на школе на свом матерњем језику — а националне мањине уживају једнака права. У нашој земљи, отворене су школе на мађарском, школе за Русине, Словаке, на шиптарском, одељења у гимназијама и учитељским школама, и један од крупних просветних задатака јесте — створити и изградити што већи број просветног кадра националних мањина и пружити букваре и уџбенике на националним језицима. — Само у новосадском округу отворено је мађарских 138 одељења, за русинску децу 27 и за словачку 54.

Може ли се говорити озбиљно о просвећивању народа и његовом подизању на виши културни ниво док се солидно и систематски не омогући деци дораслој за школу да је похађају. Први наш задатак у оквиру обнове и рада на народном просвећивању јесте: обновити све оштећене зграде и оспособити што већи број за рад. Просветни радник не може данас остати равнодушан према томе и не учинити све да народне масе схвате своју властиту одговорност и дужност, као што су то у многим нашим селима и градовима учиниле, и обнове своје полупорушене и оштећене школе. У оквир рада просветних радника на просвећивању народа несумњиво улази данас овај крупни задатак, брига и помоћ на ангажовању народа и родитеља, омладине и интелектуалаца да доведу у ред и оспособе школске зграде. Буџет Министарства просвете износи скоро 25% од целокупног државног буџета за Србију, а кад се урачунају и суме које се преко других министарстава (грађевина, социјалног старања, народног здравља), дају на потребе школа и помоћ школској деци, онда је тај проценат далеко већи. Ослањање само на државни буџет и чекање скрштених руку да се

доделе кредити води пасивизацији народних маса и спором обнављању наше земље. Само удруженим напорима, државе, приватне иницијативе, месних власти, организација нарочито омладинских, самих просветних радника ми ћемо постићи брзе и ефикасне резултате на обнављању наших порушених зграда. Нека пример омладинаца из Чачка, који су започели прикупљање „диглица“ и рад на обнови своје гимназије буде пример и свим осталим омладинцима, месним одборима и просветним радницима како се учествује у обнови земље! Рад на обнављању морамо завршити што је могућно брже, јер нас чека крупан задатак на коме већ сада треба почети радити, да поставимо план колико је и где потребно отворити нове школе да би свако дете дорасло за школу имало повољне могућности да је похађа. Просветни радници добијају у нашој новој држави пуну могућност да учествују у постављању правилног и планског распореда школа. Својим познавањем прилика и потреба они треба да помогну народним одборима у изради тачних статистика и прегледа о броју деце, школама, њиховом распореду ради стварања будућег плана за отварање нових школа који се не може створити без сигурног познавања чињеница и свих података и прилика сваког краја.

У мањем броју школа него у школској 1939/40 похађало је школу око 500.000 ђака. Још би далеко већи број ђака био кад не би број учитеља био толико смањен према предратном. Несташицу учитеља ми решавамо отварањем краћих течајева за оспособљавање младих људи који хоће да се посвете учитељском позиву и увођењем такозваних неквалификованих просветних радника у школе, који показују огромну вољу и лепе успехе у раду. Нужно је привлачити што већи број омладине да се посвети учитељском позиву дајући јој перспективе да ће касније моћи и да настави своје школовање и усавршава своје знање. Несташицу учитеља још много више осећају наше братске земље Црна Гора и Босна и ми им морамо помоћи, ако нећемо да допустимо да и сада, као у старој Југославији, у Босни један учитељ долази на 300—400 ђака, а можда и на више. Али пре свега морамо ликвидирати и једну ружну и просветног сталежа недостојну по-

јаву код извесног дела учитеља и професора да својим држањем ометају правилну расподелу просветног кадра онамо где је он преко потребан. Иако имамо мањи број учитеља него пре рата, ми морамо задовољити макар и минимално потребе сваког села које има школу и дати јој бар једног учитеља. Ситни разлози учитеља и професора, стара навика интервенција онемогућавају Министарство просвете да не чини крупне грешке према народу, према селима од којих нека остају без учитеља. Оштрим мерама неће бити тешко спречити ту појаву неодрживања на дужност, рачунало се на савест њихову и оданост своме народу и позиву. Ко не буде могао да иде у стопу са развојем народа и да ради у складу са његовим потребама и интересима није заслужан ни да живи од народних добара.

Проблем обавезног похађања основне школе ми можемо данас чврсто поставити у оним крајевима, градовима и селима у којима је, макар и под тежим условима, омогућено похађање школе. Тај проблем у целини везан је са низом економских проблема, са питањем отварања већег броја нових школа, стварањем бројнијег учитељског кадра и, разуме се, са борбом против старих навика и конзерватизма родитеља, нарочито у односу на женску децу, против чега морамо активизирати и све масовне организације и месне одборе. То ће бити први солидни кораци у борби за ликвидацију неписмености, односно у борби против стварања нових аналфабета.

Кога ћемо учити и чему ћемо учити омладину?

Да би школа и знање постали приступачни омладини свих друштвених слојева, и оних најсиромашнијих, што одговара демократској основи наше земље и њене народне власти, неће чак бити довољно ни оправка порушених зграда па ни зидање нових. Наша интелигенција није се регрутовала претежно из радничких и сељачких слојева, већ је, напротив, њих најмање било у нашим гимназијама а нарочито на Универзитету. Бачке кухиње и интернати које данас ваља стварати и који се стварају у сваком нашем граду и варошици озбиљно су питање, на чијем ре-

шавању треба такође да се удруже и држава и приватна иницијатива и просветни радници и све масовне антифашистичке организације, нарочито омладинске, које су и дале много примера пожртвованог рада на том пољу. Треба најпре, и то је наша најсветија дужност, омогућити школовање деци погинулих партизана и бораца за слободу домовине и деци најсиромашнијих слојева нашег народа. Решавање овог крупног проблема треба макар и сасвим делимично почети док се економски ниво наших радних људи не подигне тако да могу преузимати на себе издржавање своје деце у школи.

Дотакли смо се извесних проблема школовања нашег народа и основа његовог просвећивања, не улазећи у проблеме школског рада, система и васпитања омладине. Несумњиво да је школа најбољи спроводник идејног и васпитног утицаја на омладину, и да тај идејни смер да нас, у нашој земљи, мора бити у складу са демократским тековинама народноослободилачке борбе. У школама ће омладина усвајати све корисно и добро што је накупљено људским знањем и науком, избацујући непотребно и фалсификовано, а обогаћујући своје знање нужним чињеницама. Коликогод је могућно у овим оскудним условима ми смо приступили изради учила и нових уџбеника према новом наставном плану и програму. Наше младе генерације неће се васпитати у школама у покорне слуге и чиновнике, већ у слободоумне и културне грађане демократске земље, наоружане корисним знањем које ће употребити у изградњи своје земље.

Припрема за ликвидацију неписмености

Земља оваквог јуначког и умног народа, који се у одбрани националне части и слободе, у борби против варварског фашистичког система попео на висину једног од најславнијих народа Европе, па је по писмености била скоро на последњем месту међу европским земљама. У старој Југославији било је 44,6% неписмених, у Србији 62%, а на Косову и до 85%, изузимајући поједине округе или села и у Србији и на Косову где је проценат још много већи. Само 1936/37 године око 200.000 за школу

дорасле деце, махом женске, није похађало школу. Једва да се у старој Југославији проценат неписмених смањивао за 0,5% годишње. Овде је, сем тога, реч само о неписменима, а полуписменима у нашој земљи, нарочито на селу, ни броја се не зна. Каква ће дивна, још лепша и величанственија дела моћи да створе наши народи кад се буду ослободили и духовне беде и овладали науком и културом!

И кад је народ узео власт у руке и управља државом, неписменост је онда у нашој данашњој држави општеполитичко и државно питање прворазредног значаја, ако доиста треба, као што треба и као што јесте, да најшире радне масе, радници, сељаци, узму истинског масовног учешћа у обнови и изградњи своје земље. Народ је у току рата показао огромну жељу за знањем и писменошћу. Данас треба учинити све, уложити све напоре да се задовољи та жеђ и потреба нашег народа и повести одлучну борбу са наслеђеном културном заосталошћу нарочито нашег села.

Само за четири месеца после ослобођења у Југославији се неписменост смањила за 0,8% према ранијем смањивању у Југославији, у мирно време, за 0,5% годишње. Али ова цифра премала је за наше појмове и схватање просвећивања народа, ситна је према подвизима које су кадри да учине наши народи и она је само доказ да се и у најтежим условима може огромно учинити. Међутим, број неписмених у нашој земљи је тако велики да без озбиљних напора свих снага, и народне власти, и просветних радника и свих масовних организација, нарочито омладинских, не можемо победити овог опасног непријатеља народа.

Ови први успеси после ослобођења показују да је велики део наших просветних радника пришао овом проблему са свом озбиљношћу. У Србији је за четири месеца од децембра до марта углавном одржано 1090 алфаветских течајева са 31.715 полазника. На првом месту по броју течајева стоје окрузи ваљевски, затим лесковачки, шабачки, топлички и крушевачки, а по броју полазника лесковачки и шабачки, затим ваљевски и топлички. Према несигурним подацима, међутим, који су свакако само по-

вољнији од стварног стања, само у Србији има око 800.000 неписмених од десет година старости па даље. Ако бисмо, дакле, наставили овим темпом и са свим снагама које су се заложиле у прошлој години, и ако би сваке године било одржано оволико течајева а не стварали се ни нови неписмени, и ако би податак о 800.000 био тачан, требало би нам најмање, у најбољем случају, око 15 година да ликвидирамо неписменост. Јасно је, дакле, да се борба против неписмености мора поставити на далеко шире основе и започети са више плана. Многи окрузи, међу њима пиротски, крушевачки, прокупачки, ужички, чачански, ваљевски поставили су план за идућу годину, везујући, наравно, овај проблем са проблемом обавезног похађања основне школе.

Ова наша конференција треба да донесе закључак да сваки округ према својим условима створи максималан план за сада, за ову јесен, за ову годину, и да ова година буде припрема за будући план потпуне ликвидације неписмености, да ова година буде година ударничког такмичења између округа и округа, среза и среза, села и села — које ће више људи и жена, више омладине научити писмености.

Треба уложити најозбиљније напоре да се националним мањинама, угњетаваним у Југославији, којима је спречавано да стичу културу и просвету нарочито на матерњем језику, пружи све могућности да што бржим темпом смањују проценат неписмености. Другови са Косова и Метохије, и у влашким селима у Србији имаће пуне руке посла!

Поред свих прегнућа учињених досад, у овом кратком периоду обнове, а које је уложило учитељство у борби против неписмености, ми морамо одмах, ове јесени учинити крупан прелом у том раду обавезујући све просветне раднике, првенствено оне на селу, да изиђу из оквира уске учитељске делатности на широко поље рада на културном подизању народа, кога нема док се ниво писмености не подигне, то јест да се смањи број неписмених и да они мало писмени доиста савладају писменост и могу њома да се користе. Борбу против неписмености треба учинити широким фронтом на коме ће учествовати

масе писмених људи и жена, масовне синдикалне организације, установе и појединци. Свака установа, фабрика, предузеће, њена синдикална подружница мора ставити себи у задатак да у њој не буде неписмена човека. Даље, сме ли бити у омладинским организацијама неписменик омладинаца и омладинки? Омладинске организације поред тог задатка морају примити на себе и део задатка на народном просвећивању уопште и бити у првој линији фронта против мрака и неписмености у нашим селима.

Напоследку, од око 800.000 неписмених у Србији, на жене долази око 500.000, а културног уздицања села и нових генерација тешко ће бити без активног учешћа жене и подизања њеног културног нивоа. Сви просветни радници морају се пре свега сами ослободити сваког трага предрасуда о томе да жени, нарочито оној на селу, не треба да буде доступна култура и просвета и борити се против тог конзерватизма и предрасуда у нашем народу. Учитељице и уопште писмене жене, антифашисткиње, могу да са свим жаром новоослобођеног човека прегну на посао да своје неписмене другарице учине срећним људима. На овом послу Антифашистички фронт жена биће моћан ослонац.

Уопште, ваља започети широку кампању против неписмености ангажујући стотине и стотине писмених људи и омладинаца, савлађујући све тешкоће као што су их савлађивали неписмени борци кад су се на фронту учили првим писменима и не везивати аналфабетске течајеве само за постојеће школе, већ полазити не од броја школа у срезу, него од броја неписмених. Исто тако упорно морамо савлађивати сваког дана тешкоће материјалне природе, проблем хартије, оловки, буквара, таблица, и држава у том погледу мора уложити озбиљне и веће напоре. У народу је много снага које ће показати и сваког дана показују све више и више спремност да активно учествују и на овом пољу, само треба систематски и без труни малодушности пред тешкоћама и навикама које још владају у неким селима, смело прићи овом гигантском послу и привући радни свет на дело народног образовања, уједињујући и централишући руковођење овом кампањом, обједињујући рад свих синдикалних и масовних организа-

ција и установа око народне власти стварањем посебних комисија и одбора који ће се бавити само тим послом.

Књижнице и читаонице — центар народног просвећивања на селу

Није довољно борити се само против неписмености. Треба створити могућности да писмени људи користе књигу и своју писменост и да се ова последња не угаси. Треба искористити књиге које имамо да их не чита само танки слој у граду, но да оне продру дубоко и организовано и у наше село. У овом кратком периоду обнове широм наше земље створила се мрежа доста густа мрежа — културно-просветних одбора и савета и културно-просветних установа, домова културе, народних универзитета, књижница и читаоница, хорова, дилетантских група итд. Скоро у свим местима у Србији постоје месни културно-просветни одбори, у Војводини има културно-просветних савета 377, домова културе у Србији 923, у Војводини 234, народних универзитета у Србији 176, у Војводини 61, књижница и читаоница у Србији 1779, у Војводини 341. За Косово и Метохију недостају подаци. Нема сумње да је замах после ослобођења наше земље био необично полетан, да су народне масе, нарочито омладина унели огромно динамике у културно-просветни живот нашег града и села. Нема сумње да су просветни радници такође уложили много напора у том послу. Али се из цифара види да број културно-просветних одбора не одговара броју места и насеља у нашој земљи, да, затим, нема књижница и читаоница, ни народних универзитета, ни домова културе ни у сваком месту у коме има школе, да не одговара броју основних школа код нас. Кад се још узме у обзир да највећи број ових културно-просветних установа пада на град или богатије округе, онда је јасно да ми ни издалека још нисмо покрили нашу земљу ни најосновнијим културно-просветним одборима и установама, или бар зачецима тих установа. На овом послу предњаче у Србији београдски, шабачки, ваљевски, ужички, топлички, нишки округ.

Ради се о томе да, пре свега, поставимо себи конкретне задатке, према условима и приликама у крају, где и колико књижница и читаоница и осталих културно-просветних установа можемо створити у срезу, којим средствима их одржавати да се оне не угасе, не умртве, већ да заједно са народним универзитетом или домом културе, где за то има могућности, постану истински центри културно-просветног рада и живота. Ради се о томе да наши културно-просветни одбори и савети не буду мртво слово на папиру, већ да буду стварни покретачи културно-просветног живота и рада у народним масама, да стварају нове установе, координирају рад свих организација како се не би расипале снаге, како се не би од ово мало књига што их сад имамо стварало по неколико паралелних мршавих књижница уместо једне добро снабдевене покретне за читав крај, ако нема за свако место. Ради се о томе да културно-просветни одбор у граду распростре своју делатност и на село и да се однос града према селу радикално измени на овом пољу рада. Ради се о томе да се учитељи на селу не задовоље само формалним називом књижнице и читаонице, јер им се данас не тражи та формалност но стварни рад, и да заиста од књижнице и читаонице створе центар у који се долази за савет, за разоноду, на другарски разговор. Ради се о томе да почнемо систематски стварати кадар и стручних и високо културних библиотекара који ће широко схватити свој посао библиотекарства. Не улазећи у детаље културно-просветног рада на селу ми подвлачимо најосновније: да новине и књига морају продрети у село, организовано и свакодневно, да књига и новина мора постати близак друг све ширем и ширем кругу, сваком радном човеку у граду и селу и да је то такође брига народног учитеља и активних писмених људи и омладинаца у селу.

Народно просвећивање у служби подизања привреде

У обнови наше земље, у првом реду привреде, неопходно је учинити све да радне масе савладају старе навике на раду, да свој однос и квалитет рада промене и подижући се културно и просветно сваког дана прилазе

решавању све крупнијих привредних проблема наше земље. Да би народним просвећивањем у периоду обнове и изградње наше земље помогли и обнову наше привреде, потребно је да се народу да одговор на многа питања, значајна за нашу земљу, на питања задругарства, пољопривреде, индустрије итд. У нашој земљи одржава се од ослобођења низ стручних течајева, али је њих још увек мало према потребама наше земље и према темпу којим се наша земља обнавља и потреби за стручним кадровима. Радничкој омладини мора се пружити што шире образовање да би исправили раније грешке у старој Југославији које су чињене према њој, и да би радничка омладина на својим стручним течајевима што брже подизала своју квалификованост. Сељачкој омладини мора се пружити што више знања из пољопривредних наука, задругарства и сл., мора се што већи број сељачких жена и девојака привући на здравствене и домаћичке течајеве како би се што брже дизао ниво живота на селу. Мора се нагласити — кад је реч о стручном и економском васпитању нашег народа и омладине да досадашњи однос броја гимназија према вишим стручним школама, нарочито пољопривредним, показује огромну несразмеру и да се мора регулисати у корист средњих стручних школа, чији ће ђаци касније моћи да наставе своје студије и усавршавање. Што више нижих средњих школа у индустријским, радничким, рударским центрима, што више средњих и нижих стручних, пољопривредних, рударских и техничких школа по читавој земљи — то ће бити наш задатак убудуће.

Каквим снагама извршити све ове задатке?

Где наћи снаге и средства за све ове задатке? Какви су изгледи на успех?

Другови просветни радници, они који су осуђивали наше радне слојеве на материјалну беду данас више не управљају државом да би и даље могли одржавати ту непросвећеност народних маса. Уколико се наша земља буде несметано и свим снагама подизала економски, а културни и просветни радници извршавали свој задатак,

све мање и мање ће бити културне заосталости и мрака, с којима су се наше народне масе већ у току народно-ослободилачке борбе одлучно почеле борити. Народ треба да постане свестан а ми у томе да му помогнемо — да и од њега самог зависи колико ће му просвета и култура постати доступна, а да ће без знања напредак наше земље бити успорен. Знање у рукама најширих маса мора постати оруђе изградње наше демократске земље. Живи интереси народних маса обавезују нас да им доиста пружимо њихово право на културу и науку, да сви они који то могу, а то је наша радна интелигенција и у првом реду просветни радници, разаспу широко своја накупљена знања и искуства проверена праксом. У току народно-ослободилачке борбе широки народни слојеви показали су огромну иницијативу и стваралачку снагу на сваком пољу државног, привредног и културног живота. Ту иницијативу ваља неуморно будити, развијати је и у односу на материјалне издатке на просветном пољу, јер ће потребе просвете увек премашати могућности државног буџета, и уколико се народна месна власт, просветни радници и народне масе буду увек ослањале на државни буџет, развој просвете и поред све већих материјалних средстава која се дају на њу заостајаће иза стварних потреба и жеље народа. Научити народну власт да је дело просвете њено, а знање оруђе у рукама народа у борби за изградњу бољег живота. Наше масовне организације биће и на овом послу, нарочито омладинске, резервоар главних снага које ће се мобилисати на овом пољу рада.

Мобилизација свих просветних радника

На ове крупне задатке, који не смеју остати мртва слова и фразе, треба мобилисати хиљаде и хиљаде просветних радника у граду и на селу, учитеља и професора, као и осталих културних радника. Нека те хиљаде дневно учине најситнију ствар, све то сабрано значиће крупан корак напред према мртвилу које је владало у старој Југославији, коју и на овом пољу морамо у најскорије време престићи. Данас је највећем делу просветних радника јасно већ да су корени народно-ослободилачке вла-

сти тако дубоки у народу и да је крајње време да се и они свим снагама баце на посао попут својих другова и другарица који данас неуморно и свесрдно раде на алфаветским и другим стручним течајевима, на просвећивању и образовању бораца и официра наше армије, итд. који су већ изишли из уских оквира школског рада, помажу и правилно схватају омладинске организације и огромну помоћ коју оне претстављају и за сам рад у школи, који се и сами стручно и културно уздижу како би што систематскије и садржајније вршили свој рад на народном просвећивању. Побољшање материјалних услова живота и рада просветних радника, нарочито оних на селу, биће једна од озбиљних брига и задатака државе.

Другови просветни радници, учитељи и професори, нека ова наша прва просветна конференција буде истинска широка мобилизација просветних радника на политичком и културном подизању народних маса, нека буде истинска мобилизација свих напредних и демократских снага просветних радника међу којима треба да нестане оних који неће да схвате интересе и тежње нашег народа, и нека буде снажан корак у развијању и настављању традиција и дела најбољих људи српског народа, Доситеја и Вука, и напредног покрета просветних радника.

Нека живи прва просветна конференција просветних радника Србије, Војводине, Косова и Метохије!

Нека живи демократска федеративна Југославија у којој наука и култура морају постати својина најширих народних маса.

Нека живи вођ и учитељ народа Југославије, друг Тито!

ЈЕДИНСТВЕНИ ШКОЛСКИ СИСТЕМ — СУШТИНА ДЕМОКРАТИЗАЦИЈЕ ШКОЛЕ

(Реферат д-ра Косте Грубачића)

Појам и значај јединственог школског система

Јединствени школски систем значи углавном:

1) Да су сви ступњеви образовања — основни, средњи и виши (како општеобразовног тако и стручног типа) — *реално приступачни за све грађане.*

2) *Подједнака обавезност, право и могућност школовања мушких и женских* (чиме се не укључује и обавезност коедукације).

3) Да је школски систем јединствен *за све народности*, да се и културно заосталим народима обезбеди што бржа ликвидација те заосталости.

4) Да систем народног образовања обухвати не само редовни школски подмладак него и *све оне који под ранијим условима нису могли да добију неопходно образовање.*

5) Да *не постоје никакве приватни ни конфесионалне школе.*

6) *Световност наставе у свим школама*, што практично значи да не постоји верска настава или бар престаје да буде обавезна.

7) Да између облика општенаучног и стручног образовања постоји *програмско јединство*, што омогућује прелаз учника из свих нижих у све средње и из свих средњих у све високе школе.

8) Јединство, боље рећи *повезаност наставе на разним ступњевима образовања*, (а тиме се обухвата и јединство

односно повезаност школског са претшколским васпитањем) и сарадња наставника основних, средњих и виших школа.

- 9) Јединство школског и ваншколског рада.
- 10) Јединство дома и школе.
- 11) Јединство наставника и ученика.
- 12) Јединство народа и његове интелигенције.

Већ из самог појма јединственог школског система није тешко закључити о друштвено-политичкој условљености тога система. Подвојеност школског система у суштини одговара друштвеној подвојености. Тако на пр. када јединствени школски систем захтева да су сви ступњевни образовања подједнако приступачни за све грађане тиме се претпостављају и економско-социјалне могућности, јер шта вреди право на школовање ако је то право ограничено материјалним приликама, тј. ако неко нема да плати стан и храну, да купи одело и књиге, да плати школарину итд. Исто тако равноправност на школовање оба пола претпоставља друштвено-политичку равноправност мушкарца и жене, да и жена има приступ у све области економског и политичког рада, итд.

Уосталом одувек је сходно друштвено-политичком уређењу одређиван и циљ васпитања, систем школе, њена структура и организација, наставни план и програм, могућност школовања итд. Школски систем мењао се у току друштвеног развитака зато што се мењало само друштво, мењао се и облик друштвеног и политичког уређења. То нам доказује и историја васпитања и историја школе као друштвене установе за планско и систематско васпитање. Али, ми се у то нећемо опширније упуштати, бар овом приликом.

Битно је једно, да тежња за остварењем јединственог школског система, у правом смислу народне демократске школе, није од јуче, као год што није од јуче тежња и борба радног народа и најбољих народних умова за остварење истинске народне демократске државе. Јер јединствени школски систем значи омогућавање свој деци, без обзира на економско-социјални положај, верску и националну припадност њихових родитеља, да до максимума

развију своје способности и да им буде отворен пут кроз све ступњеве образовања.

Принцип јединственог школског система увела је, на пр., Норвешка још 1896 године, а Данска 1903. Али ако су га увеле то не значи да су га сасвим и спровеле у живот. Јединствени школски систем, у правом смислу, остварен је досада једино у СССР. Иначе у свим осталим земљама постоји у суштини још увек (мање или више) подвојеност, дуализам школског система: једне школе за богате, а друге за сиротињу, једне за децу Европејаца у колонијама а друге за децу урођеника, једне за владајући народ, а друге за народне мањине, стварна могућност за школовање имућних и само формално право за образовање широких народних маса, затим постојање приватних поред државних школа, итд.

У бившој Југославији није ни постојало планско претшколско васпитање, а обавезност основног школовања била је само на папиру. Не само да је било 44,6% неписмених (због тешког економско-социјалног положаја радних маса), него је и сами школски систем затварао пут у средње и више школе деци широких народних слојева.

Слабо је помагало ако неко има и најбољи таленат а нема на пр. гимназиску матуру. Или на пр.: била је просто спроведена и агитација за отварање грађанских школа, а по завршетку те школе није се могло продужити школовање изузев углавном у учитељској школи (и то са одличним успехом) а из учитељске школе (само са одличним успехом) на филозофски факултет, и то само предмете при једној катедри тога факултета. Јасна је тенденција таквог школског система: грађанску школу похађају углавном само сиромашан, а њима треба спречити пут до универзитета, а тиме и до неког вишег положаја у држави.

На универзитет у Југославији доспевало је свега 21% сељачке (углавном богатих сељака) и свега 3,8% радничке деце, иако радници и сељаци сачињавају преко 80% становништва. Или на појединим универзитетима, рецимо Загребачки универзитет 12,8% студената сељачких родитеља и свега 0,8% студената радничких родитеља, иако у Хрватској има 77,7% сељаштва и 10,4 од сто радништва.

Повезаност школског са претшколским васпитањем

Пре свега, морамо признати, најмање смо учинили у погледу претшколског васпитања, иако се зна да је успех у школи и уопште правилно школско васпитање условљено великим делом тиме, са каквом физичком кондицијом ступају деца у школу, са колико и каквим бројем претстава и појмова, са каквим навикама за ред и рад итд. Деца болешљива, неразвијена или неправилно развијена и негативно васпитана, претстављају велику тешкоћу за наставника и уопште сметњу за стицање школске наобразбе и васпитања, и то не само сметњу за такву децу него и за правилно развијену децу која се заједно с њима школују.

Доба од рођења до 7 године старости најсудбоносније је за читав живот човека, јер је и телесни и психички развитак за првих 7 година живота најбржи, најподложнији свим утицајима, па према томе оно што деца у томе узрасту изгубе у здравственом и васпитном погледу, никада се то не може више надокнадити нити се икад могу сасвим отклонити последице неправилног васпитања и уопште негативног развоја дошколског узраста. Ето због чега препуштање случају дошколског васпитања, значи играти се са будућношћу народа. С друге стране, организовати систематско и планско претшколско васпитање, омогућити под стручним руководством правилан психички и физички развој деце значи у ствари осигурати темељ за њихов свестрани даљи развитак, дати основ за њихову срећнију будућност, тиме и темељ за моћну државу способних, свестрано развијених грађана. Ето због чега пада страшна осуда на режиме бивше Југославије, који су вршили најстрашнији злочин према нашем народу, не водеће скоро никаквог рачуна о заштити матера и деце.

Важан разлог за потребу васпитних установа за децу дошколског узраста јесте и у томе, да се омогући децијим родитељима учествовање у производњи, јер су без тих установа приморани родитељи, у првом реду мајке, да буду везани за кућу, за децу, иако немају стручне педагошке спреме, а жене радних маса су ипак приморане да раде, а деца препуштена сама себи.

Братски Совјетски Савез од самог почетка совјетске државе показује огромну бригу у стварању дечјих васпитних установа. Број јасала 1941 године износио је у свему 4,045.511, а дечјих вртова (1936), само у једној републици (РСФСР) преко 17.000 са 1,188.000 деце, а у читавом СССР око 2,000.000 деце, а у царској Русији (1914) било је свега 240 дечјих вртова.

Што се тиче основног школовања, оно је, као што смо раније напоменули, било обавезно и у бившој Југославији, бар за четири године. Али, уствари, око пола становништва било је сасвим неписмено, а већи део и оних који су научили да читају и да пишу, заборавио је и то, јер је био заузет борбом за одржање голог живота. У Словенији је било заведено обавезно осмогодишње школовање, у неким крајевима Хрватске шестогодишње обавезно школовање, такође и у Војводини, али и то је све било углавном на папиру.

Спровођење јединственог школског система

Приступајући спровођењу јединственог школског система ми заводимо обавезно седмогодишње школовање за сву мушку и женску децу. Наравно, због недостатка наставног кадра, школских зграда и разних потребних средстава, не може се то лако и брзо реализовати, али љубав народних маса према просвети и науци (што је углавном резултат преваспитавања у процесу народноослободилачке борбе) пружа најбоље гаранције да ће се седмогодишње школовање ипак брзо остварити. Већ ове школске године, гдегод постоје објективни услови, отвориће се виши разреди основних школа односно прогимназије које су у рангу нижих гимназија, са том разликом што се неће у свим прогимназијама моћи одмах да спроводе предметна настава (због недостатка квалификованих наставника). Самим тим отпала је потреба постојања грађанских школа, а оне су, као што смо раније видели, биле и намењене за спречавање сиромашнима да продуже више школовање. Стога су грађанске школе у читавој Југославији укинуте, односно претворене у ниже гимназије.

Укинуте су и све приватне школе, јер не само да су излишне, него је често рад у њима био уперен против народних интереса.

Учитељска школа сведена је на четири године, јер се у том времену може обрадити сво потребно градиво, тако ћемо пре добити и потребан учитељски кадар. Пре је било заведено пет разреда учитељске школе због тзв. хиперпродукције интелектуалаца, иако и за број основних постојећих школа (њих није било ни половина колико је потребно) није било довољно учитеља.

Кад је реч о стручним школама, треба напоменути да јединствени школски систем не искључује постојање разних врста школа (гимназија, учитељских, техничких, занатских и других школа). Осим тога, обнова и изградња наше земље изискује нарочиту потребу стручних школа и зато треба настојати да се те школе популаришу и да у њима буде што већи број ученика, а јединствени школски систем омогућава им да, према склоностима и способностима наставе и више школовање (пољопривредни и технички факултет, висока комерцијална школа и др.). У бившој Југославији укидане су и учитељске школе и забрањивано женској омладини да похађа те школе, а ниједна богословија није укидана. Примера ради напомињем, да је стално наглашаван агркултурни карактер наше земље, па ипак су 1936/37 године постојале свега три државне средње пољопривредне школе, док је „сразмерно“ томе било ништа мање него 24 богословије. А што се тиче самих гимназија, нема потребе да поред реалних, постоје и класичне гимназије пошто и не одговарају стварним потребама живота.

Што се тиче високих школа треба нагласити не само да је у њима био врло мали проценат синова радних маса, него и то да су сиромашни студенти били приморани да уче на неком факултету, на пр. правном, без обзира на њихове склоности, само зато што им је то у економском погледу било сношљивије. И то је била сметња да земља добије што боље стручњаке. Тако на пр. право и теологију студирало је сразмерно према потребама земље много више него на пр. медицину или технику. Не смемо заборавити ни на покушај фашизације науке у бившој Ју-

гославији и да се аутономија универзитета није огледала у слободи науке, него углавном у слободи избора реакционарних професора, који често нису штампали ни најпотребнија скрипта за своје слушаоце.

У погледу универзитета пред нас се постављају два главна проблема: прво што Универзитет није радио дуже времена и јавио се за упис велики број студената, а Београдски универзитет може да прими највише десет хиљада, и друго, велика потреба средњошколских наставника. Морамо омогућити школовање и сиромашним студентима, а Студентски дом, Дом студенткиња и ранији Гајретов дом може примити највише две хиљаде. Међутим, постоје и друге тешкоће материјалне природе. Известан број студената биће упућен у иностранство, али све то није довољно. Приличан број студената мораће, бар привремено да се употреби у разним надлештвима, да се организује у санитетске и пољопривредне екипе да привремено раде као учитељи итд.

За стварање наставничког кадра средњих школа мораће се извесно време одржавати кратки течајеви на универзитету, нарочито из оних предмета за које имамо најмање наставника (математика, физика, руски језик).

Реорганизација универзитета извршена је и с обзиром на додељивање факултета под руководство стручних министарстава, како би студенти добијали што већи потстицај из праксе, како би одговарајућа министарства имала преглед свршених студената, како би се олакшао административно-технички посао итд.

Мора се извршити реорганизовање и саме универзитетске наставе, нарочито на филозофском факултету, јер нам је у првом реду најпотребније оспособљавање средњошколских наставника, тако да ће се тек касније пружити већа могућност за оспособљавање научника специјалиста. Исто тако неопходно је да сваки наставник буде истовремено и васпитач (што раније није био случај), па ће зато сви који се оспособљавају за средњошколске наставнике учити обавезно општу педагогику и методику свога стручног предмета.

Виша педагошка школа раније је спремала наставнике грађанских школа и школске надзорнике, а она данас,

са таквом функцијом више није потребна, него ће највероватније ући у састав педагошког института на Универзитету. Али док се створе услови за то може и она привремено послужити за оспособљавање бар извесног броја наставника за ниже средње школе. Тако ће ове школске године бити примљено двеста слушалаца на једногодишњи течај у Вишој педагошкој школи у Београду.

*Школски систем јединствен за све без обзира
на богатство, пол и народност*

Била би велика неправда, управо грех, па чак и злочин, ако не бисмо омогућили да надокнаде своје школовање они којима је било спречено учење због учешћа у народноослободилачкој борби. А да би се та потреба остварила и обухватила јединственим школским системом, народне власти почеле су још у току народноослободилачке борбе са отварањем течајева који би пружили могућност да се убрзаним процесом образују они који нису имали могућност за редовно школовање. Тако, данас по читавој држави постоје течајеви за савлађивање програма, основне, средње, па делимично и више наставе, и то све сходно принципу јединственог школског система.

Тако исто мора се исправити неправда која је тако дуго чињена према женама и у погледу њиховог научног и културног уздизања. Одлуком АВНОЈ-а загарантована је равноправност оба пола. Али пошто су жене дуго заостављане мора се посветити још већа пажња њиховом културном уздизању, како би се што пре отклонило тешко наслеђе прошлости. Међутим, још увек (делимично и због дуге традиције) женска деца мање похађају школу. Да би се тај недостатак отклонио мора се повећати и убедљива агитација, нарочито по селима. Жена је постала свесна своје снаге и улоге активним учешћем у народноослободилачкој борби, она треба да буде свесна своје снаге и потребе оспособљавања не само за своју будућност него и за изградњу срећне будућности за читав народ.

Неки погрешно схватају да јединствени школски систем нужно укључује и коедукацију. Међутим, чак и у Совјетском Савезу, где је јединствени школски систем већ

одавно спроведен, не изводи се обавезно коедукација. Напротив, последњих година, нарочито због ратних прилика, они су начелно сасвим одустали од захтева коедукације. Али, код нас ће бити потребно, бар за извесно време, заједничко образовање ученика и учница већ и због недостатка школских зграда, наставника итд.

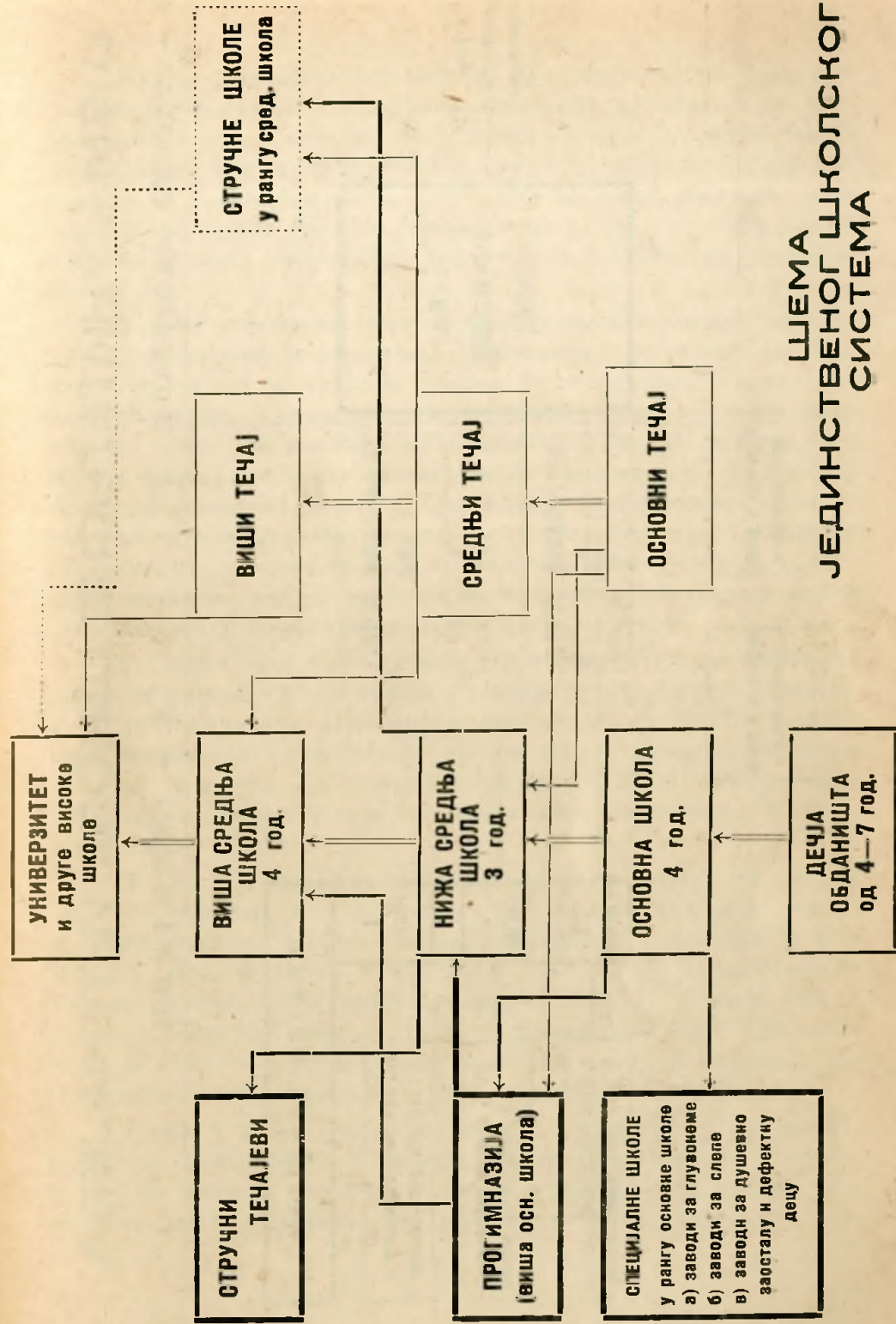
Исто тако, сходно одлукама АВНОЈ-а, остварена је у Југославији равноправност свих народа и народних мањина. Тако сви народи и све народне мањине имају право и да се настава изучава на матерњем језику, да се гаји национална култура и да се уопште просветни и културни рад прилагођава специфичним условима појединих народа и народних мањина, а тога свега никад није било у бившој Југославији. Замислите само како би то звучало за време протународних режима да се отварају шиптарске и влашке школе, или да се у школи учи рецимо на македонском, шиптарском или влашком језику.

Али кад је реч о равноправности у погледу школовања и о приступачности свих ступњева образовања за све грађане наше државе, не смемо никад губити из вида да то све неће много помоћи, ако се не пружи и економске могућности за реализовање права и слободе. А тачно је да се још увек школују углавном имућни. Зато је дужност сваког поштеног грађанина, сваког исправног демократе, да помаже народну власт у отварању обданишта, ђачких кућиња и интерната, у обезбеђењу станова за студите итд.

Јединство наставе на разним ступњима

Не може се спроводити јединствени школски систем, а да се не спроведе програмско јединство наставе, чиме с не само дозвољава него и олакшава прелаз ученика из нижих на више ступњеве образовања. Стога, према новој структури школског система, постоји могућност да ученици и из стручних школа, а такође и кроз течајеве доспеју на универзитет и друге високе школе. За успешно спровођење ов реформе потребна је повезаност школског и претшколског васпитања, повезаност наставе на разним ступњевима образовања и сарадња наставника и разних школа.

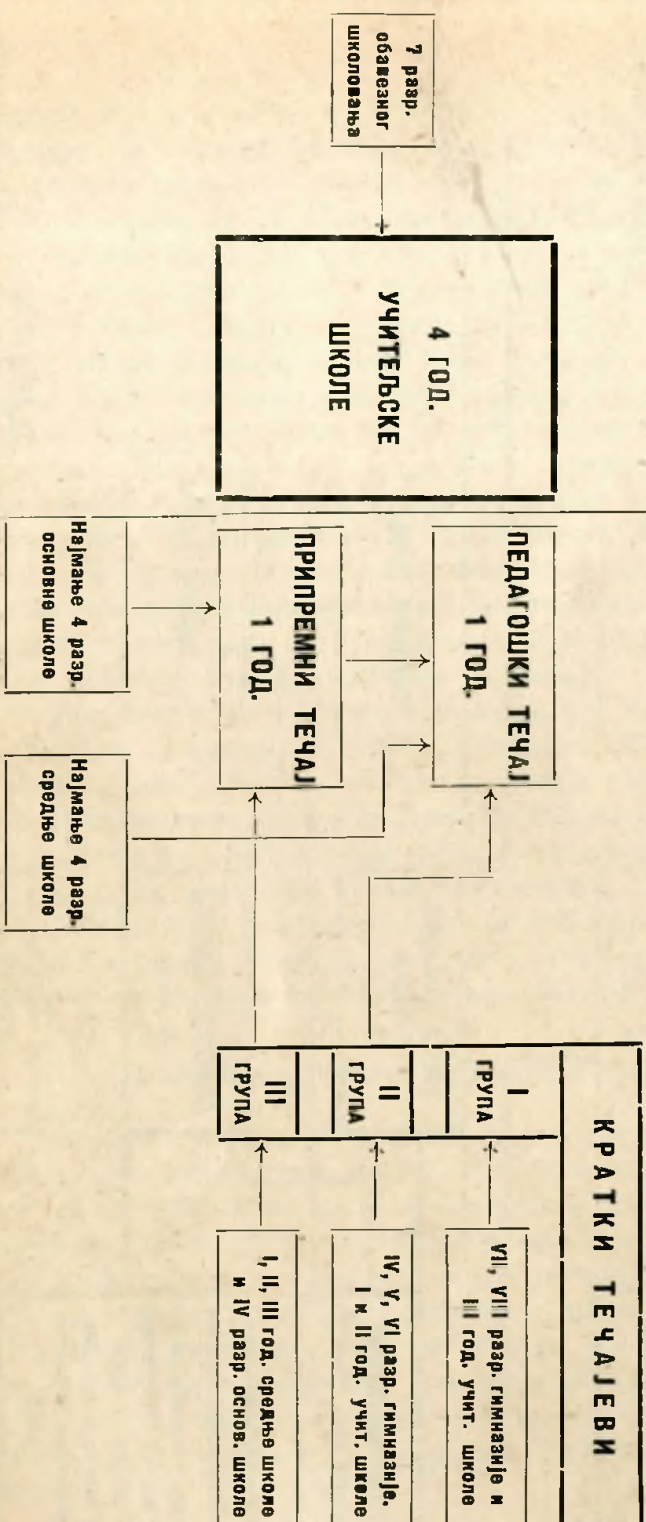
ШЕМА ЈЕДИНСТВЕНОГ ШКОЛСКОГ СИСТЕМА

ШЕМА УЧИТЕЛСКЕ ШКОЛЕ И ТЕЧАЈЕВА

А - РЕДОВНО ШКОЛОВАЊЕ

Б - ТЕЧАЈЕВИ

Још у претшколском васпитању пружене су драгоцене могућности за упознавање природе детета, а то упознавање лежи у основи савремене педагошке науке. И то је један од битних разлога због чега су најистакнутији педагози — Коменски, Лок, Русо, Песталоције, педагози филантропи, затим Фребл, Монтесори и др. — придавали највећи значај васпитању деце првих година њиховог узраста.

Ако се још даље, кроз основно седмогодишње школовање, свестрано и стрпљиво упознавају склоности и способности деце, онда неће тешко бити правилно саветовати ученицима избор у којој ће врсти школе наставити учење. Тиме ће свачије способности доћи до изражаја и пуног развијања (што истовремено олакшава да се добију бољи стручњаци), а да се при свему том неупотребљавају псеудо-научни тестови за мерење интелигенције, са којима се, уствари, покушало да докаже већа способност „виших“ раса и виших класа, боље рећи, то је био још један начин спречавања школовања радних маса.

У Совјетском Савезу још у јаслама (деца до треће године старости) сваки васпитач води своју групу до краја, а то је и обавезно у дечјим вртovima (деца од 4—7 година), почињући од најмлађе групе, па до предаје те групе школи. А то је све потребно ради дубљг и свестранијег познавања детета (његових склоности, карактера и способности).

И код нас искусни наставници добро знају да на пример у средње школе не долазе подједнако спремни и васпитани ученици из свих основних школа, а слично је и у односу универзитета и средњих школа. Није наставнику вишег ступња образовања свеједно шта су и како учили његови ђаци на нижем ступњу образовања итд. Ето због чега је и ту потребно јединство, повезаност и сарадња наставника, нижег, средњег и вишег ступња образовања.

С тим у вези треба напоменути и потребу јединства, сарадње наставника и родитеља, дома и школе. Наставници ће добити корисне податке о деци, о условима под којима живе, а ђачки родитељи упутства за правилно вас-

питање деце у породици. Тиме ће се поспешити и уредно похађање школе и спровођење свесне, радне дисциплине у њој.

Ми смо још прошле године донели Правила о учењу и владању ученика и методска упутства наставницима за примену тих Правила. Међутим, мора се констатовати, да ипак нису сви наставници ни проучили и правилно примењивали та правила.

Кинески зид и уопште неправилан однос који је постојао раније између наставника и ученика у многоме је ометао успех наставе. Баџи су обично мрзели школу, и наставници и ђаци једва су чекали да се заврши час. Није било љубави према раду. Наравно да је и то било условљено приликама у којима су живели и једни и други.

Нови систем школе, нова садржина и нови дух у школи учиниће школу привлачнијом и за наставнике за ученике. Ученици ће сами, нарочито преко својих организација и својих одбора, највише допринети завођењу свесне дисциплине, гајењу поштовања према својим васпитачима, истичући истовремено и своје оправдане захтеве. И заиста су већ постигнути позитивни резултати. Наставници ће, пак, настојати да разумеју омладину, њен младалачки дух и полет, и убедити је у потребу уредности, марљивости и достојанствености. Јасна је, дакле, потреба јединства, сарадње наставника и ученика, и то не само у погледу дисциплине него и ради правилнијег савлађивања градива, начина учења, помагања оних који не успевају најбоље итд. „Сав школски живот, каже велики руски педагог Ушински, мора бити прожет разумним елементом. У њему мора да влада озбиљност која дозвољава веселост али која не претвара сав посао у шалу; срдачност без отужности, правичност без ситничарства, доброта без слабости, рад без педантерије, и што је главно, сталан разуман рад.“

Нови — јединствени наставни план и програм

Ми смо приступили спровођењу и јединственог наставног плана и програма. Циљ наставе мора бити: свестрани хармониски развитак личности и давање политехничког образовања повезујући наставу са друштвеном производ-

њом, стварајући тако способне и корисне чланове државне заједнице. Циљ наших школа не сме бити стварање „сувих“ специјалиста, него добрих стручњака који ће истовремено бити способни јавни радници који се стално интересују за судбину своје земље и желе да активно учествују у државној управи и економско-културном подизању земље. Чувајући и даље развијајући тековине народно-ослободилачке борбе, школа је обавезна да негује истински патриотизам код ученика; да код њих развија научни поглед на свет, да спрема научне и културне раднике који ће појачати развитак националне културе (националне по форми, али општечовечанске по садржини). Јединствени школски систем треба да послужи и формирању јединственог погледа на свет и живот (а без тога нема ни честитог и чврстог карактера).

Назадни теоретичари тзв. чисте науке хтели су да се заташка жалосна стварност или да је обуку у метафизички плашт, како би сакрили праве узроке зла. Хтели су бајаги да и науку деполитизирају, као да се науке не тиче на пр. то што фашизам уништава научне и културне тековине човечанства. Због таквог „научног“ схватања није чудо што се није предавала права наука која помаже да се упозна стварност, да се живот учини лепшим, достојним човека. Јасно је да без знања нема ни политичког васпитања. А просветни радници не могу бити равнодушни каква се политика води већ и због положаја њих самих и њихових васпитаника.

Школа је неоспорно била преоптерећена, али преоптерећена непотребним, несавременим, па и штетним. Зато смо наставни план и програм морали упростити и прилагодити научним захтевима и потребама земље.

Пре свега у погледу језика: заведен је руски језик као обавезан предмет од првог разреда средње школе односно од првог разреда више основне школе и прогимназије, јер је то језик братског великог руског народа који је исписао најславније странице у историји човечанства. Засада се неће учити немачки језик. Латински језик учиће се само у два последња разреда средње школе, и то само оно што је најбитније. Повећан је број часова природних

наука. Уз основе из психологије и логики унешен је и кратак осврт на историју филозофије. А у погледу садржине градива из појединих наставних предмета, нарочито из области друштвених наука, које су раније добрим делом биле фалсификоване, мора се водити рачуна о правим научним чињеницама.

Полазећи од одлуке АВНОЈ-а о слободи вероисповести, ми смо веронауку унели као факултативан предмет, то јест, да је слушају сви они који желе, али никога не приморавамо да је слуша. Јединствени школски систем уствари захтева пуну световност наставе. Желим, овом приликом, да кажем још неколико речи о верској настави. Реакција, наравно, као што јој и доликује, покушала је и у том погледу да изврће чињенице и да то прикаже као став против религије, да од тога направи политичко питање. Међутим, ко иоле познаје историју и циљ народноослободилачког покрета, тај ће лако уочити клевете реакције. Народноослободилачка борба спречила је покољ нашег народа, што га је хтео да изведе окупатор и његови помагачи, при чему су се користили још раније подгрејаном верском нетрпељивошћу. Народноослободилачки покрет заштитио је цркву и поштено, народно свештенство и није нападао ничију религију. Али се није могло дозволити да се народни непријатељи прикривају ни ауторитетом цркве и да злоупотребљавају заосталост народних маса. Народу су добро познати извесни фратри као усташки зликовци, као и извесни свештеници који благосиљају окупатора и његове помагаче и уносе раздор међу наше народе. Поштено свештенство нас је разумело и пружа нам пуну подршку у борби против народних непријатеља, па макар ти непријатељи били и у свештеничкој одори. А што се тиче верске наставе, она је још одавно факултативан предмет у Америци, Француској и неким другим земљама, али тамо се то не тумачи као политичко питање.

Успех у настави зависи и од школских просторија, од *уџбеника и других наставних средстава*. Ми смо сами приступили изради најпотребнијих школских учила, јер још скоро ништа нисмо добили из иностранства, а многи су кабинети (физички, хемиски, природописни) сасвим уништени. Није се могло одмах приступити штампању нових

уџбеника, јер није било довољно ни хартије (а уџбеници се штампају у великом броју примерака), а није био утврђен ни стални наставни план ни програм. Сада је изграђен нови наставни план и програм за основне школе и гимназије. При изради уџбеника ишло се утврђеним редом почев од најнеопходнијих. Прво је штампан нови буквар (сада се штампа и друго издање са неким ситнијим изменама). Штампан је општи уџбеник руског језика, а сада излази из штампе уџбеник руског језика за ниже разреде гимназије. Кроз који дан биће довршено штампање читанки за све разреде основне школе и одмах затим уџбеник историје, земљописа и природописа за основне школе. Штампани су помоћни уџбеници за историју (за средње школе). У штампи су такођ уџбеници за астрономију (за тај предмет раније уопште нисмо имали уџбенике), логаритамске таблице, довршавају се читанке за ниже разреде средњих школа, граматика српског језика, ботаника, зоологија, физика, хемија, географија и уџбеник народне историје. На уџбеницима раде комисије одређене од стране Министарства просвете и сви ће без изузетка бити штампани у државном издању, па ће се тако сузбити трговина с уџбеницима, а ученици ће доћи до знатно јевтинијег уџбеника, најсиромашнији добиће их бесплатно.

У вези са питањем наставе потребно је завести и *јединствени наставни метод*, што у првом реду зависи од самих наставника, од њиховог стручног уздизања и сталне борбе да се повећа квалитет наставе. Нарочито је неопходно отклонити механизам и формализам у настави. Наставници се не спремају довољно за час, понекад излажу градиво површно и сувопарно и не указују довољно ученицима како се најбоље може учити. Формализам се огледа нарочито у неповезивању праксе и теорије. А слабо користи ако се и напамет науче разне формуле и правила ако се то не зна применити у пракси.

Напоследку, *јединствени школски систем* не би био потпун, нити би наставници као интелектуалци одговорили својој дужности, ако не би повезали школски и ваншколски рад, ако у првом реду они не би највише допринели за ликвидацију неписмености и културне заосталости наших народа. Зато наставници треба да су најактивнији у

раду народних универзитета, књижница и читаоница итд. и наставници и ученици морају најтежње повезивати школски и ваншколски рад, морају спровести јединство теорије и праксе. Потребно је јединство школе и стварности, народа и његове интелигенције.

„Ми не бисмо имали поверења у учење, васпитање и образовање, ако би они били затворени у школи и одвојени од буре живота . . . Школа мора све задатке свога учења удесити тако, како би сваког дана у ком било селу, у коме било граду, младеж практички решавала макар и најситнији и најпростији овај или онај задатак заједничког рада“ (Лењин).

На завршетку излагања хтео бих да истакнем да ми не копирамо ничију школу из иностранства нити круто одбацујемо стару школу. Треба задржати све што је позитивно у старој школи и користити искуство школског рада у другим земљама, прилагођавајући све новим потребама и интересима наших народа.

Као образац за најбољи рад у нашим школама треба да нам послужи величанствена народноослободилачка борба, која је истовремено била и јединствена школа у којој се полагао испит истинског патриотизма, хероизма и пожртвованог рада, која је пробудила и ставила у развојни стваралачки покрет све народне снаге за стварање сепећнијег живота.

Ако се јединствени школски систем спроведе и у другим земљама, онда ће то бити једна од најјачих подршки и један од начина за формирање јединственог погледа на свет, за процват науке и културе, за мир међу људима и срећу целог човечанства.

ШКОЛА И ОМЛАДИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

(Реферат Стане Томашевић)

Уједињени савез антифашистичке омладине Југославије створен је у току народноослободилачког рата и његово деловање почиње од првих дана оружаных сукоба наших партизанских одреда с туђинским освајачима и њиховим слугама у нашој земљи. Главни задатак Уједињеног савеза и његових организација био је тај да окупи и организује сву поштenu и родољубиву омладину за борбу против окупатора. Али сигурно је да успеси у томе не би ни из далека били такви какви су постигнути да идеја јединственог омладинског покрета, заједничке борбе омладине, није имала корена још давно пре рата. Друг Тито је у многим својим говорима поменуо борбу наше омладине против претеће фашистичке агресије, за демократизацију наше земље, за омладинска права. Не само код нас, него и далеко у свету позната је борба студентата Београдског и осталих универзитета, познате су жртве које је сва омладина поднела (14 децембра, 8 септембра итд.) позната су прогањања и шиканације којима је била изложена (затвори, концентрациони логори, истеривања из школа итд.). И средњошколска омладина није остала ван тога покрета. У борби коју смо водили против ненародних режима у Југославији, средњошколци су уносили своје захтеве за демократизацију школе, слободу организовања, слободу омладинске штампе, уношење праве и научне истине у наше школе итд., итд. У тим својим захтевима средњошколци су се ослањали на прогресивне снаге у нашој земљи у чијем су програму били и исти захтеви.

Стварајући Уједињени савез и улазећи у њега омладина је у његов програм уносила и све тежње које је имала за време бивше Југославије. И не само да их је уносила. Она је остваривала у току овог рата, ослањајући се на Народни фронт, који је у свом програму имао исписане и све омладинске захтеве, како политичке тако и културне и др.

У току рата омладинске организације су уложиле велике напоре да би дигле културни ниво наше омладине. У врло тешким приликама, с оскудним средствима, боље рећи без најнеопходнијих потреба, (папира, оловака, штампаног материјала) учинило се веома много. Данас не могу препознати наша села, нарочито у крајевима где се водила борба дуже времена. Наша омладина не само да има огромну жељу да учи, него је направила и један велики корак даље, створила је темеље на којима може да се развија. У току четири године борбе није се одржао ниједан састанак, неке омладинске организације у селу или граду, у партизанским одредима, а да се на њему није учило. Није прошла ниједна конференција или омладински конгрес, а да се на њему озбиљно није поставило питање културног подизања омладине. Разумљиво је да све то не би било могуће без наше нове власти, без једног кадра просветних и културних радника који су омладини пружали велику помоћ.

УСАОЈ је данас мобилисао омладину за борбу, кроз њега је омладина организована пружала помоћ нашој војсци, помоћ нашим народним властима. Он је развијао љубав омладине према слободи, према домовини, према демократији, на његовим леђима као и на леђима осталих антифашистичких организација лежао је тежак терет и одговорност. За заслуге у рату за ослобођење наше земље УСАОЈ је добио велико признање — Орден народног ослобођења, који му је подељен од АВНОЈ-а, на предлог маршала Тита, у новембру месецу прошле године. То високо одликовање још јаче је обавезало читаву организацију и свакога појединца на напоре које смо тада имали да издржимо, да бисмо земљу сасвим ослободили, на задатке који су већ тада у својој величини искрсли — обнављати земљу, васпитавати и организовати омладину за ту борбу.

У току рата УСАОЈ је скоро у целини захватио омладину ослобођених крајева. У неослобођеним крајевима била је читава мрежа илегалних организација УСАОЈ-а. Зато није ни чудо што се непосредно после ослобођења неког краја у Уједињени савез улевала сва поштена омладина, која је желела да допринесе коначном ослобођењу своје земље и њеној изградњи.

Тако је било и у Србији, Војводини и Косову. Одмах су створене организације које су наставиле традиције рада старих организација и примале на себе задатке које је наша нова држава постављала пред своје грађане. Тако је било и на средњим школама које су се кратко време после ослобођења почеле да отварају по свим нашим крајевима. Омладинске организације на средњим школама стваране су упоредо са стварањем школа и као главни задатак добиле су од својих руководстава, да помогну школске и просветне власти у њиховој просветној политици, да буду један од стубова нове школе која одговара потребама Демократске Федеративне Југославије.

У току протеклог рада наших средњих школа, и поред огромних тешкоћа које су постојале, ми можемо да будемо задовољни резултатима. Али период који је прошао може у исто време да нам покаже извесне недостатке које треба отклањати у даљем путу наше школе.

Једно од главних питања које још није скинуто са дневног реда — јесте однос ђака према школи, нарочито према професорима, нарочито просветних радника према омладинској организацији, према ђацима. У томе има још много несхватања за које се данас може рећи да постоји код добронамерних људи иако има један врло мали проценат и таквих који нису добронамерни.

Још неки наши просветни радници не знају много ни о карактеру УСАОЈ-а, ни о његовој структури, па према томе ни своје лично држање према тој организацији не могу правилно да одреде. Протекла школска година показала је два главна погрешна гледања на УСАОЈ.

Неки наставници и професори гледали су на Уједињени савез као на организацију са којом они немају, нити треба да имају неке везе, да треба да се држе по страни и неутрални од деловања ђачке организације. Такво гле-

дање је код њих формирало мишљење да је УСАОЈ нека политиканска организација у којој су ђаци идеолошки опредељени за једну Партију — укратко да је то нека омладинска политичка партија која нема везе са школом или, има нека изузетна права ради којих су се многи помало и прибојавали.

Други професори (говор је о добронамерним, а не о таквим као што је проф. Ракић у Гор. Милановцу) схватили су УСАОЈ као принудну државну организацију у којој сви ђаци треба да буду организовани и где професори треба да имају главну реч.

Међутим, обадва схватања нису тачна. УСАОЈ је добровољна, самостална омладинска организација. Сва његова руководства бирају се на конференцијама и конгресима омладине и то непосредно од омладине. Ниједно више руководство, нити нека друга организација не може да оспори омладини право да бира онога кога жели, само ако он хоће искрено да ради на програму Уједињеног Савеза.

Уједињени Савез има свој програм, има своју политичку платформу, има своје политичке задатке. Али он није организација једне партије. Политичка платформа УСАОЈ-а на којој се већ досада скупило преко 2 милиона омладинаца у Југославији, наставак је борбе коју су наши народи водили за своје ослобођење. Основне црте те платформе јесу: борба за истинско братство међу нашим народима, за праву и народну демократију у нашој земљи, за очување и проширење стечених народних и омладинских права. Таква платформа створена у рату нераздвојно је везала УСАОЈ за Народни фронт у чијем су програму исписани и ти захтеви наше омладине. У том смислу УСАОЈ се и бави политиком и он мора да се бави таквом политиком ма где да се налазиле његове организације, у предузећу, на селу, Универзитету или средњој школи. Не треба ни једног момента заборавити да је један део наше средњошколске омладине био заражен фашистичком пропагандом и да је не само право него и дужност омладинске организације да на тој широкој, слободарској, демократској платформи води борбу за преваспитавање те омладине. Жеља омладинских ор-

ганизација јесте да их и наставнички кадар потпомаже у много већој мери него што је то било досада, да се не држи пасивно према тој дужности коју има сваки грађанин Демократске Федеративне Југославије.

По својој структури УСАОЈ није једнообразна организација. Омладина има могућности да ствара за свој рад онакве форме и организације кроз које би најлакше могла да спроводи задатке које су постављени пред њу. Тако је и почетком прошле школске године као нераздвојни део УСАОЈ-а никла и организација Народне средњошколске омладине, са својим ђачким руководством по школама, разредима, у градовима, итд. Стварање те организације имало је за циљ да приближи омладину школи, задацима који искрсавају у локалним размерама (где организација живи), да још јаче уведе организацију у решавање како ђачких питања која су данас многобројна, тако и општих питања наше просвете и школе уколико она долазе у делокруг рада омладинске организације.

Народна средњошколска омладина је слободна и добровољна организација омладине. Нити је потребно, нити би било добро стварати од ње организацију у коју би се ђаци присилно уклањивали.

Структура организације Народне средњошколске омладине изгледа овако. У разредима постоје одбори у којима су сви чланови НСО тог разреда. Одбори бирају секретаријате који врше текуће послове. На заједничкој конференцији читаве школе бира се школски одбор и секретаријат. На градским конференцијама, где присуствују делегати из свих школа, из свих разреда, бира се градски одбор и његов секретаријат.

Не само Орден народног ослобођења, досада постигнути успеси, него и изричите дозволе школских власти, дозвољавају слободну и несметану организацију НСО по нашим школама. Али то не значи да наша омладинска организација не жели саветовање и споразумевање и са професорима и са наставницима и то не само по питањима школскога рада, него и по питањима организације. Само је наше мишљење да је погрешан пут којим су пошли неки разредници, а којим се ишло за укидањем ор-

ганизације као ђачке организације, и стварањем професорске организације. Такав пут сигурно би отежао стварање онаквих односа у нашим школама какве је прописала наша просветна власт, а који морају тек да се изграде на свести и ђака и професора.

Однос омладинске организације према наставничком кадру већ више пута је био истакнут у резолуцијама и закључцима средњошколаца, чланова НСО, у нашим градовима, окрузима и областима. Наша организација треба да се залаже да би се дигао ауторитет наших професора, и да код ђака узгоји поштовање према својим васпитачима. Пракса у току овога рата показала је велику љубав наше омладине према онима који је уче и васпитавају. Али пракса неколико протеклих месеци рада школа у прошлој школској години показала је и то да је пољуљан онај ауторитет који је почивао на сили, а да није створен нови ауторитет нашег просветног радника, који би почивао у средњој школи на љубави и поштовању ђака према њему. Узроци леже у првом реду код ђака који су мржњу, која је код њих постојала према старој школи са натуреним ауторитетом, на много места преносили и на нову школу. Узрок је у томе што у периоду великих промена наше организације нису брзо преваспитавале омладину како су ишле просветне реформе. Узрок, напослетку, треба тражити и у оном делу фашистички задојених ђака, који су, водећи борбу народне средњошколске омладине као родољубиве и демократске организације, водили борбу и против успостављања таквих односа у школи за какве се залагала НСО. Наша организација у новој школској години поставља и решиће задатак да дигне поштовање према васпитачима, да дигне њихов ауторитет, да оствари пуну сарадњу са професорима и директорима, од најситнијих до најкрупнијих питања, од учења до питања чисто организациске природе. Успеси који су постигнути и видно се опажају последњих месеци у раду школа, гарантују нам да ћемо у току ове школске године то питање у потпуности решити и створити у свести средњошколаца и њиховом раду и свакодневном односу потребне промене.

Али то ће захтевати и промене код једног дела професора и директора. И ту можемо да кажемо испред наше организације да су се десиле многе промене које могу да иду само на добро наше школе. У Пожаревцу неки професори, у Београду један већи део професора и директора, у Крагујевцу односи директора женске, средње, техничке школе, према омладинској организацији су такви да би то по нашем мишљењу требало да послужи као пример за све школе. Ови случајеви су на дохват узети и ми можемо да кажемо да су више типични, него усањени. Међутим, има и другачијег постављања.

Када у Градиштанској гимназији професори дискутују и закључе да ђаци не треба да се баве „политиком“ у моменту када све снаге треба уложити за изграђивање наше земље (а то је политика данас за нас), онда то сигурно не може стварати љубав код ђака.

Таквих је случајева било и више. У Београдском округу, у Нишком округу, итд., неки су професори говорили ђацима да они не би требало да иду на поједине радове, „јер зашто да се умарају“, итд. У Новом Пазару једна професорица која је дошла из Београда, назвала је пред читавим разредом једнога ђака „идиотом“. То показује да ни у свести свих наших професора није било неких измена и да професори морају настојати да њихово понашање према ђацима буде такво да изазове правилну реакцију од стране ђака. У неким школама наше организације замерају професорима што им својим ставом онемогућавају постављање правилних односа. Када, на пример, професори у Прокупачкој гимназији деле оцене ђацима без обзира на знање, када их пуштају без питања из разреда и хоће на тај начин да добију популарност ђака, они онда отежавају провођење дисциплинских правила и отежавају омладинској организацији да та правила са своје стране подржи. Ауторитет наставника у току прошле школске године рушили су нарочито извесни несавесни, или неспособни професори, који су се односили или чиновнички према својој дужности или нису давали омладини право научно сазнање о стварима. Наша омладина данас тражи и жели да освоји истинску науку и културу које су јој досада биле ус-

краћене. Међутим, један део, мора се рећи мањи професора није одговорио томе. Наша омладина хоће да у средњим школама стекне правилан научни поглед на свет који ће јој омогућити њено стварно учешће у животу своје земље. Сваки фалсификат, свака површност, исто као и чиновнички однос према жељама ђака да продубе и прошире знање које је предвиђено школским програмом, отежаваће остварење односа ђака према школи и васпитачима уопште.

Ето, такви по нашем мишљењу треба да буду односи организације народне средњошколске омладине и школских власти.

Међутим, задатак народне средњошколске омладине није само у томе да политички делује и успостави правилан однос према наставницима. Њени су задаци многоструки и она жели да помаже у сваком питању које се тиче ђачке омладине, ма каквог то било карактера. Мислим да није потребно да се много говори о томе колико народна средњошколска омладина и њени руководиоци УСАОЈ-а уопште теже ка томе да се у свести ђака створи нови однос према школи уопште. Ту је потребно нагласити, поред онога што је већ речено, да у овој новој школској години НСО поставља пред своје организације да добро проуче сва правила и прописе који долазе од наших просветних органа и да их до краја проведу у живот. По тим питањима одржаће се читав низ конференција, састанака и предавања. Народна средњошколска омладина у овој школској години заложиле се да сваки ђак буде упознат са тим правилима и да их извршава, али ће исто тако тражити и борити се да их извршују и сами професори и тражити њихово поштовање.

У прошлој школској години НСО је развио врло живу активност на свим подручјима ђачког живота. Једно од главних питања које се постављало пред њу било је питање учења. Иако се према постигнутим резултатима не може донети неки одређени закључак, јер се на многим местима неједнако оцењивало, јер је недостатак зграда, књига итд. ометао прелажење предвиђеног програма, ипак се по извесним стварима види да је код ђака у односу на учење дошло до многих промена. Покрет

помагања слабијим ђацима који је отпочео у Београду, а проширио се и у друге крајеве, показао је лепе резултате. На нашим средњим школама имамо на хиљаде кружока у којима се уче разни предмети (школски програм). У овој школској години ставља се као задатак пред народну средњошколску омладину да прошири и дигне квалитет рада у тим кружоцима, који су по нашем мишљењу необично потребни ради недостатака књига итд., а исто тако да прошири онај кадар професора који је досада добровољно помагао ђаке у њиховом учењу. Квалитет рада тих кружока није био на нарочитој висини, а за његово повишење такође ће се, ако треба, борити.

Пред крај школске године почеле су да се оснивају литерарне дружине под руководством НСО. И ту, као и у осталим подручјима, односи између професора и дружина нису били правилно успостављени. С једне стране ђаци су потпуно искључивали професора од учешћа у раду тих дружина (Пожаревац), а с друге стране дешавало се и то да су професори потпуно укинули самосталност дружина, натурајући својим ауторитетом власти садржај рада дружинама и не служећи се никако објашњавањем, саветима итд., како би по нашем мишљењу требало да буде постављен тај однос. Како је широко отпочео културно-просветни рад на школама може да се види из неколико овлаш узетих цифара. На крагујевачким школама издато је преко 290 бројева зидних новина, одржано је 113 усмених новина, много приредби са културним програмом у граду, а извесни разреди ишли су и држали приредбе и по селима. Међутим, све су тамо почеци, добри почеци, али ће требати времена и труда и међусобне сарадње професора и ђака и још шире развијене иницијативе омладине да би квалитет у потпуности одговорио културном нивоу који треба да има наша средња школа.

Има још читави низ питања којима народна средњошколска омладина намерава да се озбиљно позабави у току ове школске године. Међу најважније долази питање материјалног збрињавања ђака, њихових интерната, мензи итд., питање фискултуре на нашој средњој школи, питање помоћи наших средњошколаца културном про-

свећивању радничке и сеоске омладине и питање још организованијег учешћа средњошколаца у обнови наше земље.

Наше државне власти показале су велику бригу за збрињавање сиромашних ученика. Ми знамо колика је тежина тога прболема и да он не може бити у потпуности решен још кроз један дужи период времена и да га не можемо гледати издвојена из општих привредних тешкоћа у којима се налази наша држава, због разарања окупатора и његових слугу. Досада је народна власт у Србији уз врло јаку подршку омладинских организација могла преко 8000 средњошколаца. То је почетак решавања проблема. Његова суштина није у моменталним тешкоћама на које наилазимо, он се састоји у томе да наша држава треба и жели да стварно омогући школовање синовима и кћерима нашег радног света. Од 1400 ђака у Пожаревцу, 144 су синови радника, 197 синови сељака иако многа талентована деца наших радника и сељака желе да наставе школу. У решавању тог проблема омладинске организације, и то не само на школама, залагаће се и даље, и ако се наставе успеси у овој досадашњем сразмеру, сигурно ће моћи рећи да су одговориле својем задатку.

Најнепосреднији задатак у решавању тога питања јесте омогућавање живота и школовања демобилисаним борцима Југословенске Армије, а још ни тај задатак није у потпуности решен.

Фискултурни живот на средњим школама узео је врло живог замаха. У готово свима школама на територији федералне Србије, обухваћено је просечно 75⁰/₁₀₀ ђака. Брига за фискултурно васпитање омладине пала је готово и искључиво на омладинске организације иако би ту и просветне власти као целина и поједини професори могли много да допринесу у његовом правилном постављању. Зато је жеља омладинске организације да се што пре тај рад на фискултурном васпитању обавезно проводи у нашим школама и да буде постављен на научним принципима, чега досада није било. Програм рада народне средњошколске омладине по питању фискултуре, за ову годину много је више систематизован и наш би предлог

био да се на средњим школама створе посебна средњошколска друштва која би својим радом допунила nastavni програм у фискултури.

Број од 800.000 неписмених у Србији јасно налаже да се средњошколска омладина не сме затворити само у оквиру своје школе, него да у просветном погледу мора помоћи на остварењу широког просветног програма којег имамо. Нема готово ниједне школе која није одржала неке културне приредбе на селима. чији ђаци у том погледу нису направили успехе. Али је исто тако тачно да нема ниједне наше организације која се систематски бавила тим питањем.

У данима који су следили иза ратног пустошења, а ти дани још нису престали, средњошколска омладина се заложила свесрдно да обнови нашу земљу. Наравно да је ту било претеривања и неправилног постављања, да је често пута рад на обнови непотребно сметао испуњавању школског програма и учења. Али то су грешке које се могу исправљати и које не смеју да закаче онај полет са којим омладина учествује у изграђивању својих порушених школа, у изграђивању путева, чишћењу и улепшавању градова. у пољопривредним радовима итд. Готово свака школа је на завршетку школске године формирала своје радне јединице. Нема ниједне школе чији ђаци нису учествовали у безбројним акцијама које је омладина спроводила и преко којих помаже да се наша земља брже опоравља од ратних рана, него иједна друга земља у Европи, осим Совјетског Савеза. Само и ту би требало напоменути на штетни став неких професора који одвраћају омладину од рада, место да интервенишу и ускладе потребе учења и тог рада. С друге стране превише ревносни професори постављају тај рад као обавезан, уместо да потпомажу добровољну иницијативу омладинске организације која даје много боље резултате.

У вези са овим питањем потребно је напоменути још једну ствар. Задатак и наше организације и професора требало би да буде да развију код наше средњошколске омладине љубав за стручно знање, одлажење на поједине курсеве који се отварају на све стране. Нашој земљи по-

требан је велики број стручњака и то потребан за што краће време. Сигурно да то није лака ствар променити мишљење, које се протеже из старе Југославије, да из средњих школа треба да излазе само чиновници.

Надамо се да ће наши васпитачи и наше омладинске организације успети да у врло кратком времену реше и то питање.

Сад бих хтела да проговорим о једном питању које није тесно везано за средњу школу и народну средњошколску омладину, него за задатке наше омладинске организације уопште.

Већ напред је речено шта је УСАОЈ урадио и постигао на културном просвећивању омладине. Ми нити схватамо, нити желимо да се у том погледу осећа само делатност руководиоца наше омладинске организације. Наша је жеља да се у том послу заједно нађу наши омладински руководиоци и сви наши просветни радници, нарочито наши професори и учитељи. Ми ћемо пред вас поставити једно питање које смо поставили својим руководиоцима на терену. Нашим окружним и среским руководиоцима ми смо поставили као задатак да у свом културно-просветном раду траже помоћ свих наших просветних радника, да се с њима договарају, да с њима стварају планове и програм рада, да он њих траже помоћ у спровођењу тих планова.

Заједно уједињене организационе способности наших омладинских руководиоца и стручно знање наших просветних радника, где жеља за што бржим просвећивањем наше радничке и сељачке омладине, и за једне и за друге значи обавезу — учиниће врло много. Досада је таква сарадња, где је она постигнута, показала велике успехе. Сада без такве сарадње немогуће је замислити даље успехе, даље планско провођење културно-просветног рада међу омладином, даље развијање онога што је постигнуто. Надамо се да ће од ове конференције и у том погледу изићи велики резултати и нови успеси.

II

Сада неколико речи о пионирској организацији.

Још у току првих година устанка Уједињени савез

антифашистичке омладине је организовао Савез пионира. У њему су се окупљала деца од 6—14 година.

Он је већ тада имао свој програм који се, поред активне помоћи нашој народноослободилачкој војсци, рањеницима, нашој народној власти и њеним органима, бавио културно-просветним и образовним радом међу децом, тако да је још тада, у ватри борбе, пионирска организација заменила школу. Деца, наоко боса, полугола, гладна, учила су, најчешће и без књига и осталих наставних средстава.

Жеља за учењем и знањем наших бораца који су се између две битке спремали и давали културно-просветне приредбе преносила се највећим делом на децу. Чести су били примери да гладна и озебла деца, идући ноћу за нашим борцима траже папира и коју оловку, ту, у таквим условима, када је требало да учитељи и ђаци — пионири сами проналазе начине и средства да би бар донекле задовољили потребе школе, условима када су наши омладински руководиоци вршили истовремено и дужност васпитача и учитеља, ту је почетак остваривања нових односа ученика према школи и стварање нових темеља за другарско разумевање ђака и учитеља — васпитача.

Организација пионира је по својој намени и програму васпитног карактера. Како учење и васпитање спадају у задатак школе, то је учење и извршавање дисциплинских правила најважнији задатак пионирске организације. И баш због тога што пионирска организација поставља себи у задатак пружање помоћи школи у савлађивању школског градива, форме њеног деловања: пионирски одреди, конференције, чете, десетине, дружине, домови итд. постављене су тако како би се школи омогућило да се ограничи само на давање знања, да остане установа у којој ће дете чак и у данашњим условима бити у стању да стекне потребно знање. Осим тога она је преузела на себе још и низ одговорних дужности из области опште културног подизања омладине, односно деце. Стварање посебне културно-просветне секције у пионирским домовима, читалачких група, одбора за издавање пионирских зидних и усмених новина, пионирских хорова, фолклор-

них група, пионирских приредби, за оснивање дечјих библиотеке итд., много ће допринети увођењу деце у културно-просветни живот нашег народа. Овде је потребно нарочито нагласити питање не само оскудице већ и потпуног недостатка дечје забавне и научне литературе. Потреба за стварање дечјег издавачког предузећа са одабраним стварима дечјих класика и превода, потреба за низом сликовница, албума, брошура, песмарица, дечјих зборника са научним материјалом, збирки са позоришним комадима, причама, бајкама, разних збирки, загонетки и ребуса, дечјих игара у различитим добима старости, разних упутстава за организовање изложби итд. Та потреба је данас нарочито велика. То истовремено намеће и потребу нашим организацијама да окупе око себе сваког поштеносног човека — уметника, педагога, културног и јавног радника, научника и велики број стручњака. Наша организација је преузела на себе и стварање, поред луткарских позоришта, подједнако за децу града и села, оснивање радионице играчака за децу претшколског и школског доба, за дечје пионирске домове. У том циљу наша организација ће поздравити сваку помоћ која би дошла од просветних власти било у којем облику, било да то буде комисија за контролу плана и избора играчака или што друго.

Задатак пионирске организације јесте такође да организује ваншколско време, тако да оно буде напуно у школском раду и његова потпора, да нађе начина и могућности да сва културна добра приближи подједнако деци села и града, да им својим деловањем омогући да се осећају једнакоправним члановима наше нове државне заједнице. При свем томе да увек имају у виду развијање љубави према истинској науци.

А као нарочито важан задатак организације јесте да увек има у виду да у деци развија и учвршћује љубав и бригу за очување тековина наше народноослободилачке борбе, а то значи да увршћује и развија братство и јединство наших народа, да помогне изградњу сваког појединог детета у образовању радног и честитог човека, који ће изнад свега волети своју домовину и бити спреман да се жртвује за њену част, слободу и сутрашњицу.

Организациони облици Савеза пионира (штабови, дружине, чете) постављени су према психологији детета које у то доба није зрело да само бира и одлучује о форми свога рада и забаве.

Избор штабова и руководстава организације пионира врши се уз помоћ и по савету наставника, који су истовремено и омладински руководиоци већ данас у много случајева, а то треба да буду у целини у најскоријој будућности, по своме раду и схватању.

Штаб пионирског одреда на једној школи сачињавају начелник одреда са два три пионира из редова најбољих ученика, како би се организација што боље ускладила са радом школе, како би највећи углед и одлучну реч у организацији имали они који се истичу у својој дисциплини, извршавању задатака школе, односно своје организације. Затим руководиоца УСАОЈ-а, који као што је већ речено, по могућности треба да буде из редова наших младих учитеља, чланови наших руководстава и организације УСАОЈ-а, а ако у школи још нема таквих, онда поред омладинског руководиоца да уђе, ако то жели и учитељ школе.

Градски или месни штаб, који је више репрезентативно руководство пионирске организације у граду, сачињавају два до три пионира, руководиоца УСАОЈ-а, који као што је већ речено по могућности треба да буде из редова младих учитеља, чланови наших руководстава и организације УСАОЈ-а, а ако у школи још нема таквих, онда поред омладинског руководиоца да уђе, ако то жели и учитељ школе.

Градски или месни штаб који је више репрезентативно руководство пионирске организације у граду, сачињавају два до три најбоља пионира, руководиоца УСАОЈ-а истакнути борац или народни херој, претставник народне власти, АФЖ-а, синдиката, истакнути јавни радник или књижевник и неко од родитеља.

Дужност штабова састоји се у томе што ће они имати руководећу улогу у организацији, што ће својим радом и организовањем обухватити сва поља делатности омладинске организације у школи и ван ње.

Наша омладинска руководства ни за тренутак не сумњају да наше организације неће бити у стању да одговоре основним задацима у вези са васпитањем и образовањем омладине, но ту спада и питање избора правилних педагошких средстава у форми деловања на децу, у чему ће наша организација имати помоћ и то на тај начин што у нашим омладинским руководствомима већ данас има много педагога који се искључиво баве питањем уношења педагошких принципа у све врсте васпитног деловања пионирске организације. Пред нама стоји задатак: ту организацију помоћи још више разгранати и уздићи.

Но питање васпитања деце и њиховог одгоја не може се изоловано поставити од питања васпитања родитеља. Још увек постоји један део децијих родитеља који услед тога што нису у стању да схвате улогу пионирске организације у васпитању и одгоју деце, односе се према организацији са немарношћу и неповерењем.

Ради тога наше организације приступиле су одржавању саветовања са родитељима и осталим просветним радницима.

Поред успеха у раду пионирске организације која је још прошле школске године имала само у Србији преко 200 хиљада чланова, иако је Савез пионира много допринео у постизавању дисциплине у школи, савлађивању неписмености, помоћи и обнови школа, сакупљању старог материјала и гвожђа, обради земље и сличном — пионирска организација још ни до данас, у целини није била у стању и могућности да до краја одговори постављеном задатку, да буде десна рука просветним властима, у одгоју и васпитању деце како школске тако и оне која још не могу похађати школу.

Ма да је путем различитих форми и установа, пионирска организација својим радом већ добрим делом постала поуздан ослонац нашим просветним властима и наставничком кадру у школама, било је доскора, а и данас још тога има, пропусти и недостатака које су учинили и чине пионирски руководиоци који нису схватили своју дужност и нису успели да правилно одреде свој однос и однос организације према школи.

И на крају, наше омладиниске организације су се данас нашле заједно са народном влашћу и просветним органима пред тешким проблемима збрињавања деце — ратне сирочади и све социјално незбринуте деце. Упоредо са збрињавањем поставља се питање и њиховог васпитања, односно васпитања по дечјим и пионирским домовима и обдаништима. Недостатак стручног васпитачког кадра се већ данас тешко осећа. Поред тога што су наше организације биле иницијатори и организатори великог дела акција око збрињавања деце, око одржавања курсева шака, са обе стране. Ми хоћемо да се те грешке и проза васпитаче, оне ће и даље настојати да у овом послу олакшају народној власти. Такође ће се постарати да пружи помоћ и просветним органима стварајући и јачајући пионирску организацију по свим установама социјалне заштите као и свим дечјим центрима колонија. Јасно је да ће и питање стварања васпитачких кадрова бити брига наше организације која ће настојати да из својих редова створи најсавесније и најскромније васпитаче.

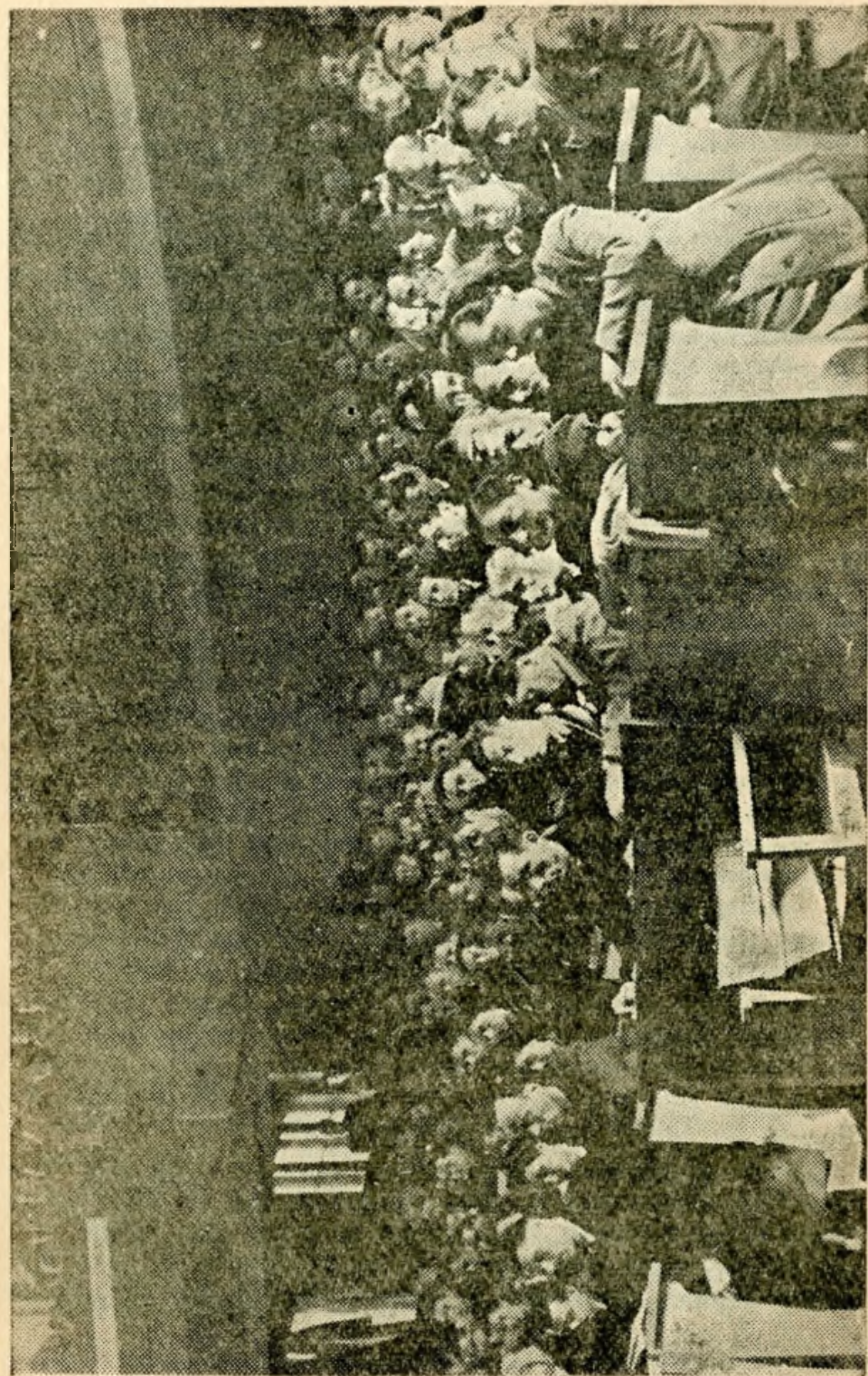
Мислимо да смо кроз овај реферат дотакли главне проблеме односа школе и наше омладинске организације, односа наше организације према једном делу просветних проблема наше земље. Надамо се да смо успели да прикажемо колика је потреба и жеља за сарадњом код наших омладинских организација, колика је дужност наших просветних радника да нас помажу у напорима. Ми схватамо и знамо да је било грешака, и то много грешака, са обе стране. Ми хоћемо да се те грешке и пропусти схвате са обе стране као грешке које се појављују у раду и које треба исправљати а не да је то однос наше омладинске организације према школи, учењу, дисциплини, професорима итд. или пак обратно.

Наша је искрена жеља и тврдо уверење да ће тако бити, да се што пре изгледе сви неспоразуми и да се омладинске организације, заједнички са свим нашим просветним радницима, свом снагом заложу на правилном васпитању и изграђивању грађана Демократске Федеративне Југославије, изграђујући у њима све оне слободарске, моралне и духовне врлине, које су створене у овом народноослободилачком рату.

НАРОДНИ ФРОНТ У БОРБИ ЗА НАРОДНУ ПРОСВЕТУ

(Реферат др Срнише Станковића)

Ја бих се у овом кратком реферату задржао само на неколико момената просветне политике Народног фронта. Пре свега, ликвидирање негативних остатака прошлости. Ту у првом реду долази искорењивање неписмености, тог најжалоснијег наслеђа из времена старе Југославије. Иако се министар просвете у свом реферату задржао на питању сузбијања неписмености, сматрам да није излишно још једном истаћи неодложну потребу да се брзо и енергично отстрани та главна сметња, која више од свега кочи културно и политичко подизање народних маса и паралише сваку културну и просветну акцију. Још у 1931 години било је у Југославији свако друго лице неписмено, тачније 54,6 од сто од укупног броја становника, или преко 7 и по милиона неписмених на укупно 14 милиона становника. То значи да је више од половине становништва практично отстрањено од активног учешћа у општем културном збивању, пасивна маса лишена елементарног оруђа да сама себе отргне из културне заосталости, да развије своје вредности и стави у покрет своје снаге. Поразна је чињеница која показује колика је огромна празнина што зјапи у самим темељима духовног живота народне заједнице и колико животне опасности лежи у томе да у земљи која је дала Вука Караџића половина грађана није прекорачила праг писмености, није духовно оспособљена за активно учешће у животу у земљи. Још је поразнија чињеница да неписменост достиже далеко виши ступањ у женском делу становништва земље. У Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори и Македонији само је свака пета жена писмена. На сваких пет мајки, четири неписмене, четири сеоске мај-

Делегати за време рада конференције

ке у првом реду, способне само да раде у немом трпљењу и под теретом напорног рада у кући и на њиви. А да су у старој Југославији женска деца, будуће мајке, била далеко запуштенија од мушке, речито говори чињеница да је у основним школама поменутих земаља број ученица био 2—3 пута мањи од броја ученика.

Колико се у старој Југославији мало обраћало пажње сузбијању неписмености, јасно показује чињеница да се број неписмених за деценију 1921—1931 године смањило од 48,6 од сто на 44,6 од сто, тј. за свега 4 од сто, што не износи ни пола од сто за годину дана. У школској 1933-34 години у Југославији једна основна школа долазила је на округло 1500 становника, што преведено на практичан језик значи да читава армија деце уопште није пролазила кроз школу. Овome треба додати и чињеницу да је број учитељских школа у старој Југославији био сведен од 47 у 1927 години на свега 33 у 1937, тако да је на пола милиона становника долазила свега једна једина школа за народне учитеље.

Потребно је сасвим озбиљно схватити ово тешко наслеђе прошлости. Није могуће вршити правилно политичко васпитање широких народних слојева, ширити идеје, сузбијати обмане, незнање, необавештеност, лаковерност, подлегање заблудама и лажима, кад се испред тога иставља непробојан зид неписмености. Још је теже обезбедити правилан демократски развитак народне заједнице, све док писана реч не буде приступачна сваком појединцу.

Отуда Народни фронт оглашава прави рат неписмености као једном од најопаснијих народних непријатеља. Он настоји да мобилише све корисне снаге за потпуно искорењивање неписмености као главне сметње духовном подизању широких народних маса. Похвални напори који су чињени од ослобођења дали су додуше видне резултате, али су још недовољни. Они се морају знатно појачати и, што је главно, плански организовати.

Али, сузбијање неписмености само по себи још није довољно. Писменост је само оружје, којим се човек мора непрекидно служити да га не би изгубио. Она остаје стерилна, ако нема могућности да се искористи за даљи духовни развој, ако књига и уопште писана реч не допире

до најширих народних маса. Основна школа или аналфбетски течај не могу заменити читаонице и књижнице нити могу пружити масама потребну и приступачну књигу, којом не располажу. Отуда је стварање масовне књиге за народ, отварање по селима читаонице и књижнице, укључено у сваки озбиљан програм сузбијања неписмености. Свака доступна књига буди жеђ за знањем у све ширим масама и претвара је поступно у свеопшту потребу читавог народа. Ако је Совјетски Савез за релативно кратко време искоренио неписменост и у исти мах саму писменост подигао на врло висок ступањ, има се највећим делом за благодарити масовној продукцији литературе за народ која допире до најудаљенијих крајева совјетске земље. А исто тако и стварању густе мреже народних књижница и читаоница, које окупљају широке масе жељне књиге и знања.

Народни фронт је у свој програм унео и захтев за стварањем читаве мреже просветних установа, у првом реду читаоница, домова културе и народних универзитета, које ће народу омогућити да дође до књиге и уопште до писане речи. Али се стварање такве мреже просветних установа не може препустити само народним властима, организације Фронта морају примити на себе велики део посла у стварању народних књижница и читаоница. Оне морају мобилисати, нарочито на селу, све снаге, у првом реду омладину, за тај рад. Уз помоћ народног учитеља, економа, лекара, агронома и свих школованих лица, која ће ангажовати, фронтовске организације могу развити широку иницијативу за што већу могућност да књига допре до најширих слојева. С друге стране државна и друга издавачка предузећа морају обезбедити што већу продукцију књига за народ и за то ангажовати расположива средства до крајњих могућности.

Други основни моменат просветне политике Народног фронта садржан је у захтеву за најширом демократизацијом просвете, у првом реду школских установа. У старој Југославији средње и високе школе, иако формално отворене за свакога, биле су у суштини привилегије само имућнијих слојева. Прилив са села и из радничких слојева био је сасвим ограничен, јер је школовање у средњим школама

и на универзитетима било не предмет старања државе и заједнице, већ приватна ствар појединаца. За сиромашне сељачке и радничке синове могућности вишег образовања практично су биле сасвим ограничене. Колико је то тачно, може се лепо видети из статистичких података о социјалном саставу студентске омладине на универзитетима у бившој Југославији. На Београдском универзитету, према подацима за 1934-35 годину, састав студентске популације по социјалном пореклу био је следећи: 40 од сто деца државних службеника, официра и свештеника; 10 од сто деца лекара, адвоката, инжењера и сличних слободних професија; 18 од сто деца трговаца, индустријалаца, рентијера и занатлија, а свега 21 од сто деца земљорадника (и то претежно имућнијих) и 3,8 од сто деца радника. Из ових цифара излази јасно, да су универзитети у старој Југославији били далеко од тога да буду праве народне школе, јер су се на њима школовала претежно деца интелектуалаца, у првом реду чиновника, танког друштвеног слоја који је укупно једва достигао 250.000. Прилив са села није се упадљиво изменио у току од 10 година, и чини свега једну петину укупног броја.

Универзитети у старој Југославији нису дакле стварали народну интелигенцију. Тежња чиновничког staleжа да својој деци обезбеди сличну каријеру у животу и да јој осигура наслеђе у чиновничкој служби била је упадљива. На тај начин стварали су се услови за формирање правог бирократског staleжа који жели кроз галерије да обезбеди своје позиције, staleжа који постепено губи везе са народом и не обнавља се елементима који би притицали из широких народних слојева.

Сличан је случај био и са средњом школом иако мање упадљив. Ни оне, као ни универзитети, нису били огњиште за стварање истинске народне интелигенције.

Својим захтевом за демократизацијом школе и просвете, Народни фронт тежи за тим да се што пре формира народна интелигенција која ће потицати из најширих социјалних слојева, сељачких и радничких. Средње и високе школе морају постати не само законски него и стварно доступне широким народним масама. Тек на тај начин оне ће моћи да стварају народну интелигенцију, одану

народу, способну да изврши своју друштвену и културну мисију, јер ће имати корена у народу, јер ће имати осећања за његове потребе и његове тежње. Само ће таква интелигенција бити у стању да обезбеди правилно функционисање јавних служби и њихово усавршавање, да буде авангарда друштвеног и културног прогреса, да остане повезана са широким народним масама и да ужива пуно поверење народа.

Тежња за пуном демократизацијом школе и просвете још више се испољава у захтеву Фронта за обавезним школовањем до навршене петнаесте године, и то бесплатним за сиромашне. Остварење тог захтева, које повлачи за собом корениту реформу школског система, моћи ће се спровести само постепено, али ће значити читаву прекретницу у духовном подизању радних маса. Не само солидна писменост него и одређена количина напредних истина и знања које ће се стећи у току седмогодишњег школовања, развиће духовне способности стотине хиљада деце, отворити им нове видике, оспособити их за бољи и продуктивнији рад, развити код њих осећање за бољи и културнији живот који ће сами моћи да стварају. Покрај тога још створиће огроман резервоар свежих снага из кога ће се лиферовати материјал за формирање народне интелигенције и формирање стручних кадрова за поједине области јавног и привредног живота. Надасве, школовање до петнаесте године учиниће да се раздаљина између умног и физичког рада знатно смањи, да најзад временом и савим ишчезне.

Демократизација школства и целокупне просвете потпуно је у складу са демократским карактером наше народне заједнице. Она обезбеђује једну од најплеменитијих демократских слобода, наиме духовну слободу коју је најтеже стећи и која се у старој Југославији није могла развити. Само је народ ослобођен незнања и духовног мрака способан да развије све своје стваралачке снаге и да оствари срећнији и пунији живот, да изгради своју националну културу и широко благостање за све.

У тачци 21 свога програма, Народни фронт поставља захтев да се техника и наука што шире примењују у свима областима живота и рада народних маса, како би се

подизао њихов животни ниво. Он ће потстицати и помагати развој проналазачких и стваралачких талената, а научним радницима обезбедиће најповољније услове за организован научни рад.

Овакав захтев Народни фронт је нужно морао унети у оквир своје просветне политике. Изграђивање једног истински демократског поретка, који тежи да отстрани неправичности у друштвено-економским односима и да отклони све сметње слободном развиту продуктивних снага земље, могуће је само кроз доследну примену начела планирања. Планирање у крајњој линији значи свесну и активну примену науке и њених метода на управљање целокупним економским животом, на правац материјалног развитака земље, на изградњу друштвених односа. Самим тим наука постаје нужан инструменат за изградњу нових темеља живота, водеће начело прогреса. Примена науке и на њој засноване технике нужан је услов брзе и солидне изградње наше привреде, упропашћене ратом и иначе недовољно развијене. Ово у првом реду важи за нашу индустрију и пољопривреду, чије је подизање примарна погодба нашег даљег развитака. Изналажење и рационално искоришћавање природних богатстава земље, њених природних производних снага у облику сировина, горива и енергетских извора, није могуће без примене науке и њених метода. С друге стране, научне методе и научно-технички поступци једино су у стању да рационализују процес производње, да повећају продуктивност рада, да отстране конзервативну рутину и да обезбеде сталан напредак и усавршавање. Укључена у општи план изградње земље, наука се поставља у активан однос према практичном животу: њена открића оплођавају праксу и отварају нове перспективе и нове могућности практичних примена. Са таквим односом према практичном животу наука престаје да буде својина само једне одабране интелектуалне елите. Она излази ван зидова лабораторија и постаје својина народних маса. Кроз радио такмичење које је већ и данас дало задовољавајуће резултате код нас, физички радници рационализују сопственим трудом методе практичног стручног рада, откривају нове путеве и нове поступке у оквиру стручне делатности. Они успевају да овладају

науком и техником, постају новотари и проналазачи и руше старе преграде између умног и физичког рада. Проналазачка активност радних маса, повезана са планском активношћу научно-истраживачких установа, отвара савим нове путеве развика науке и научног стваралаштва.

Отуда је спремност Народног фронта да помигне развој проналазачких талената и да обезбеди научном раду повољне услове развика израз једне велике нужности наше економске и културне изградње. Стварање научних кадрова, којих ми имамо несравњено мање но што би нам сада требало, претставља крупан задатак, за чије се решавање мора ангажовати читава наша заједница. То исто важи и за стварање стручно-квалификованог радништва, које се не може замислити без отварања довољног броја стручних школа. Примена модерне технике на различите гране производње као и на читав практичан живот биће олакшана стварањем високо квалификованог радништва. И сама изградња индустрије и пољопривредне производње ићи ће утолико бржим темпом, уколико ће се наше радништво стручно подизати и оспособљавати.

Још један важан моменат просветне политике Народног фронта треба истаћи. То је потреба широког рада на политичко-просветном подизању народних маса. Народни фронт је свестан да су масе још недовољно вичне у управљању државом и у решавању сложених задатака изградње и правилног функционисања државног апарата. Политичко васпитање, коме Фронт посвећује будну пажњу, формира политички став и политичку свест, формулише основна стремљења маса, отвара јасне перспективе на могућности и услове развика наших демократских установа, развија осећање грађанских права, дужности и одговорности, буди смисао за радну дисциплину. Без правилног политичког васпитања будност маса над развиком народне државе, над очувањем демократских тековина, над грешкама које се чине у управљању државом, над отклањањем тешкоћа које се појављују, тешко би се могла одржавати увек на истој висини. Отуда је политичко васпитање нужан и значајан елеменат народног просвећивања. Кроз њега се учвршћује и продубљује јединствена политичка мисао и воља читавог народа.

Народни фронт тежи сасвим оправдано томе да се политичко васпитање проводи кроз све облике народног просвећивања. Старо назадно схватање о деполитизацији школе и просвете, које је лицемерно подржавано од стране владајућих режима старе Југославије, било је у суштини само параван за подређивање читаве просвете једној реакционарној политици угушивања сваке слободне демократске мисли. Данас, у народној демократској држави просветни апарат не може остати ван политичких збивања која суделују у процесу изграђивања наше народне демократије. Просветни радници у првом реду морају бити политички свесни грађани, како би народно просвећивање могли да заснују на истинским демократским основама. У крајњој линији, народно просвећивање треба да од појединца изгради не само културног човека, него у исти мах и грађанина и родољуба који ће вољети свој народ и његову државну заједницу, истинског борца за демократске слободе и слободарска стремљења широких народних маса. Просветни радници, којима је поверена висока улога да одгаје млада поколења, врше не само просветни, него у исти мах и еминентно политички посао, васпитавајући омладину у духу љубави према својој слободној домовини и оданости основним начелима на којима је заснована велика југословенска заједница.

Овакве би биле главне линије просветне политике Народног фронта. Није потребно нарочито истицати да су оне потпуно у духу читавог политичког програма Фронта и чине са њим недељиву целину. Међу многобројним средствима којима Фронт остварује нашу народну демократију, народно просвећивање заузима једно од најзначајнијих места. Оно има да омогући максимално развијање стваралачких народних снага које ће се упутити ка свестраном политичком, економском и културном изграђивању нове народне заједнице. Наша садашњост и наша будућност је данас потпуно у рукама самога народа. Стварању боље будућности и срећног живота за читава поколења што долазе треба да допринесе и рад на народном просвећивању, на духовном подизању маса, које су кроз четворогодишњу борбу против сила мрака и насиља оствариле најлепше и највеличанственије дело у историји Јужних Словена.

О НЕКИМ СИНДИКАЛНИМ ОРГАНИЗАЦИОНИМ ПИТАЊИМА

(Реферат Павла Радомана)

У старој Југославији синдикати су као борбене организације радничке класе, заједно са читавим народом, са свима народима Југославије, водили непомирљиву борбу против ондашњих власти, водили борбу против ненародне државе, јер је она била штићеник експлоататора, штићеник разних гуликожа који су држали у ропском положају и сваковрсном неправљу радничку класу, експлоатишући је за своје себичне интересе. Наравно, и сама ондашња ненародна држава појављивала се као бездушни експлоататор широких радних народних слојева: не само радничке класе већ и сељаштва и радне интелигенције. Баш због тога може се рећи да су ондашњи борбени синдикати, борећи се против ненародне државе, постављајући и борећи се и за своје минималне захтеве: осмосатни радни дан, слободу штампе, слободу организовања и договарања, за минималну надницу, за социјалну заштиту, за културна и политичка права, окупљали око тих захтева и око те борбе широке радне народне слојеве и тиме ударили темеље њиховог неразрушивог братства, темеље братства и јединства наших народа.

Положај просветних радника као и целокупне народне интелигенције био је тако мизеран у старој Југославији да се није знатно разликовао од положаја потлаченог и обесправљеног мануелног радника. Мизерна награда за рад, никаква брига о њиховој социјалној заштити, потпуно политичко обесправљење, никаква брига

за њихово стручно усавршавање, спречавање ма и најмањег њиховог удела у просветној политици, ропски рад у школи са омладином — онако и у оном духу како је те годило и ишло у рачун ондашњим ненародним властодршцима, спречавање сваког повезивања са осталим радним народним слојевима у првом реду са радничком класом, забрана синдикалног организовања све су то спроводили ненародни режими како би задржали у ропском положају и просветне раднике, како би их искористили за своје прљаве и себичне интересе, стварајући јаз између интелектуалних и мануелних радника, јер су се бојали народне слоге као куге. Просветни радници нису успели, као ни остали интелектуални радници, да се сврстају у борбене редове ондашњих синдиката иако је велики њихов део био свестан да нема бољег живота за њих без јединствене борбе у заједници са радничком класом против ненародних тлачитеља. У њиховим сталешким организацијама, удружењима, ненародни режими налазили су увек довољан број својих верних слугу који су се марљиво старали да скрену оштрицу борбе народне интелигенције ма у ком правцу само не у правцу решавања њихових горућих економских, социјалних и политичких питања, у правцу њиховог чврстог повезивања са нашом борбеном радничком класом, са свима радним народним слојевима.

У оружаном борби против страних завојевача збрисана је ненародна власт старе Југославије и ударени сигурни темељи нове, демократске федеративне државне заједнице свих народа Југославије на челу које се налази нова, из народне борбе изникла и у њој прекаљена народна власт. У тој борби у којој је узела видног учешћа и наша народна интелигенција па и просветни радници, у којој су се нашли заједно раме уз раме радник, сељак и интелектуалац, у којој су заједно крварили стварајући своју нову државу, учврстила се код њих свест о недељивости њихових интереса, о потреби, о неопходности њихове неразрушиве дружбе ради очувања тековина њихове славне борбе и ради стварања срећне будућности за све њих, за све радне слојеве свих народа Југославије.

Истинска народна демократија коју су наши народи извојевали оружјем у руци омогућава данас да се интелектуални и мануелни радници нађу заједно у својим борбеним организацијама, у Јединственим синдикатима радника и намештеника Југославије, како би тако организовани и чврсто повезани могли успешно решавати сва она питања која пред њих постављају наши народи и наша народна држава. Сви трудбеници на пољу мануелног и интелектуалног рада сврстани у Јединствене синдикате под руководством Главног одбора нашег врховног руководећег синдикалног тела, постижу на тај начин пуно јединство акције на свим пољима, у свим гранама народнога живота, пуно јединство воље и акције у правцу решавања свих оних питања која се данас налазе и која ће се сутра налазити пред нашим народним властима и свим нашим народима. Задачи који се постављају пред синдикатима укратко јесу: да се старају о економским, социјалним, културним и политичким интересима свога чланства. Велики део тих својих задатака синдикати ће, када се развију и када материјално ојачају, решавати из својих властитих средстава. Али синдикати, као државотворна организација, данас проширују те своје задатке, управо проширују опсег тих задатака: као што су својом борбом у старој Југославији постављали питања од општеномског значаја, синдикати данас питања економског, социјалног, културног и политичког карактера постављају не само за своје чланство већ и за читав радни народ, за све оно што активно учествује у производњи, за све оно дакле, што данас учествује на овај или онај начин у обнови и изградњи наше земље. То је и разумљиво, јер је радничка класа и народна интелигенција била, јесте и остаће део свога народа. Дакле, задачи који се данас налазе пред Јединственим синдикатима нису неки посебни задачи: то су уствари они исти задачи који се налазе пред нашим народним властима. Баш због тога при решавању свих тих питања, која су обухваћена општим питањем обнове и изградње земље, наше народне власти се ослањају на наше синдикате, како при изради плана, тако и у спровођењу планова обнове изградње у живот. Сви они радни људи које обухватају Јединствени синди-

кати данас су свесни да се у брзој обнови и изградњи наше земље налази и решење њихових економских, социјалних, културних и политичких питања. Дакле, у питању обнове и даље изградње наше земље леже и циљеви и задаци Јединствених синдиката. Те многобројне, тешке и одговорне задатке не би било могуће успешно решавати и темељито решити без чврсте организације људи који су свесни величине тих својих задатака, свесни жртава и напора које треба уложити у њихово решавање. Такве организације треба да буду и морају бити наши Јединствени синдикати. Наше синдикалне организације морају се одликовити чврстом и свесном дисциплином, т.ј. свешћу о потреби максималног залагања у раду за добро народа, свешћу о потреби правилног постављања и решавања свих питања од општенародног значаја, свешћу да ћемо дочекати срећну сутрашњицу само тако и тим пре ако се данас до максимума заложимо у раду, свешћу да ће сутра уживати плодове рада само они који раде, а да на то неће имати право они који и данас оклевају и колебају се, свешћу да се само кроз организацију, организованим радом могу решити крупни проблеми, да се у таквом раду налазе интереси свих наших народа и интереси сваког појединца.

Да бисмо могли обновити нашу земљу ми себи као први задатак постављамо да најпре достигнемо предратно стање у нашим народним богатствима: нашој индустрији, саобраћају, рударству, пољопривреди, просвети итд. Али то не би било ни издалека довољно да би се омогућио срећни живот свих наших народа. Ми морамо ићи даље. Морамо даље изграђивати нашу земљу. То значи да ми морамо не само достићи већ што пре престићи предратно стање да бисмо створили срећнију будућност, Тај неуморни рад и самопрегорно залагање у раду мора да буде планско и организовано. Наши Јединствени синдикати морају бити те моћне организације кроз које ћемо спроводити наш плански и организовани рад око обнове и изградње наше земље.

Да би синдикати могли успешно решавати своје задатке, нађена је таква организациона форма која најбоље одговара том циљу. Целокупно чланство Јединствених

синдиката распоређено је у 26 струковних савеза (према струкама). Организација сваког савеза спроводи се по индустриском принципу, т.ј. „Једно предузеће, установа — једна организација, подружнице“. Руководством Главног одбора као јединог синдикалног центра осигурано је јединство воље и акције свих мануелних и интелектуалних радника.

Један од тих 26 савеза јесте и наш Савез просветних радника и намештеника Југославије. Нећемо овде опширније говорити о задацима нашега Савеза. Све оно што је ових дана на овом месту речено и у рефератима и у многим излагањима појединих дискутаната, то су уствари задаци нашег Савеза. Истина, када су се износили наши задаци и када се о тим задацима дискутовало редовно се говорило да су то задаци просветних радника, а ми кажемо да су то задаци нашега Савеза. Шта то значи? То значи да то нису више задаци разједињених, расцепканих, по разним градовима, паланкама, селима и засеоцима без везе, разбацаних просветних радника, већ да су то задаци организованих људи, који, благодаречи условима које су и они заједно са својим народом извојевали, стварају данас своју организацију да кроз њу постављају своје задатке, да кроз њу организовано решавају те своје задатке, стварају данас своју синдикалну организацију, свој Савез који има да окупи, да уједини њихове некада расцепкане, разједињене снаге, и усмери њихову вољу за радом, њихов рад и самопрегор, њихову пожртвовност у раду у правцу решавања задатака које пред њих постављају наши народи, наша народна држава, наше народне власти. које пред собом постављају и они сами. Зато ћемо овде говорити углавном о организацији нашега Савеза и о организацији рада у њему. Но пошто имамо преко пола године синдикалног живота, сматрамо да је нарочито потребно да се самокритички осврнемо на досадашње грешке и слабости у нашем раду, па ће у овом реферату највише места бити дато баш тој самокритици. Најпре о организацији нашег Савеза и организацији нашег синдикалног рада. Наш Савез је конструисан укратко овако:

Основна савезна организација јесте подружница, која се ствара у свакој просветној установи у којој има 15 ор-

ганизованих чланова. Но, ми имамо велики број просветних установа, нарочито основних школа, где није могуће формирати подружнице због малог броја чланства. Зато ми спајамо чланство из више школа и тако образујемо мање подружнице, старајући се да ове учинимо радним јединицама, т.ј., да се њихово чланство лакше састаје, да обухвата што мању територију. Тако ми, уколико за то има услова, стварамо више подружница у једном срезу. Подружница је она организација нашега Савеза где се реализују наши задаци, где се ови спроводе у дело. Да би она била заиста радна јединица, сваки њен члан мора бити задужен са понеким задатком, подружница мора активизирати сваког свог члана, у подружници сваки члан мора полагати рачуна о свом раду.

Ради обједињавања рада подружница једнога среза, стварамо у њему један виши савезни синдикални форум, месни синдикални одбор. Путем обиласка синдикалних подружница од стране појединих чланова месног одбора, путем сазивања пленарних седница (Пленум месног одбора сачињавају поред његових чланова и претставници свих подружница просветних радника тога места односно среза) и путем извештаја о раду којег треба редовно да подносе подружнице своје месном одбору, месни одбор руководи радом својих подружница.

Подружнице су преко свога месног одбора повезане на једној страни са Савезним секретаријатом просветних радника дотичне федералне јединице — то је савезна веза, а на другој страни са месним синдикалним већем, као највишим синдикалним форумом у месту, то је опште синдикална веза. Месни одбор шаље извештај о своје раду и о раду својих подружница своје савезном секретаријату. На тај начин ће савезни секретаријат моћи да руководи структурно свим савезним организацијама на територији дотичне федералне јединице, да им шаље директиве за рад, да им помаже у раду као и да обавештава о раду Савеза на територији те федералне јединице, Савезну управу, која ће тако моћи да руководи савезном организацијом на територији читаве државе.

Веза са месним синдикалним већем је веома значајна, јер се тим путем наш Савез повезује са осталим

савезима у месту, а наше подружнице добијају директиве од општесиндикалног значаја, једном речју наш Савез на тај начин координира свој рад са радом осталог чланства Јединствених синдиката. Наш Савез у првом реду преко месних синдикалних већа учествује у масовном културно-просветном раду како унутар Јединствених синдиката, тако и у широким народним масама.

Оваквом савезном организацијом од подружнице до Савезне управе осигурано је јединство воље и акције свих просветних радника Југославије наравно у том случају ако веза између појединих савезних форума буде стална и чврста.

Да би се рад наших синдиката могао правилно развијати, да би се могао организовати, предвиђено је неколико сектора синдикалног рада. У сектор синдикалног рада, чији број није нити може бити утврђен и ограничен, спадају сва она сродна питања која се стално појављују за решавање пред синдикалним организацијама. По сваком сектору рада задужен је по један или више другова из одговарајућег синдикалног форума (Савезне управе, секретаријата, месног одбора или управе подружнице). Да би рад по дотичном сектору могао да се правилно одвија, потребно је да друг који је задужен по томе сектору окупи потребан број другова ван дотичног синдикалног форума, из редова чланства Савеза, који ће му служити као помагачи у раду. Одговорност пред дотичним форумом за рад тога сектора сноси члан тога форума који је по том сектору задужен.

Будући да су подружнице нашега Савеза већином малене, броје од 15—30 чланова, то у таквима није потребно одвојено заводити све секторе, то ће се учинити само код већих, масовнијих подружница. Но, то не значи да се у свакој подружници неће третирати сва она питања која спадају у делокруг рада појединог сектора. Али зато при сваком савезном форуму од месног одбора па навише потребно је да буду заступљени сви сектори синдикалног рада.

1) *Организациони сектор* кога води секретар, а у који спадају сва питања која се тичу евиденције чланства — број запослених, број организованих, евиденција

оних чланова који се истичу у раду, евиденција ударника, евиденција оних који не раде или коче рад, припремање и спровођење плана рада, такмичење, појачавања радне дисциплине, контроле у раду итд. Секретар, као најодговорнији друг за организациони сектор дужан је да прими и разради примљене директиве, да их пренесе на све остале секторе преко седница свога синдикалног форума. Он је такође најодговорнији и најпозванији да прати синдикалну штампу, да сам проналази проблеме и да даје предлоге своме синдикалном форуму нових директива које не мора увек добити од вишег форума. Секретар је дужан уз помоћ свога синдикалног форума да подноси редован организациони извештај вишем форуму.

2) *Стручни и културно-просветни сектор* којим треба да се постигне преваспитање чланства нашега Савеза тако да се оно саживи са данашњим временом, да стече нови однос према раду, да се оспособи за извршење задатака који се пред нама налазе. Ту спада како опште образовање нашега чланства, тако и његова стручна наобразба. Месна већа обично организују предавања или течајеве за опште образовање, али тиме није речено да то не могу образовати и месни одбори или подружнице. Овамо спада у културно-уметнички и фискултурни рад, зидне и усмене новине, читаонице, библиотеке за просветне раднике итд.

3) *Сектор народног просвећивања* где спада рад ван школе на просвећивању широких народних маса града и села. О томе је опширно говорено на овој конференцији. Ми подвлачимо још једно: поред свих институција за народно просвећивање, домовна културе, просветних одбора, народних универзитета итд. просветни радници морају учествовати у културно-просветном раду синдикалних подружница мануелних радника.

4) *Сектор за школство и наставу* који третира питање правилне и редовне наставе из свих предмета, спровођење у живот упутстава, наредби, закона, планова и програма просветних власти, брига о школи и инвентару, сарадња са школском омладинском организацијом, сарадња са просветним властима итд. Како и сама школска омладина

са своје стране, преко своје организације, настоји да правилно решава многа питања школе и учења, потребно је да подружница буде у сталном контакту са школском омладинском организацијом, да буде упозната са директивама које јој дају виши омладински форуми како би се омладини у том правцу могла указати пуна помоћ и успоставити правилан однос између наставника и ученика. Наравно, потребно је пазити да ово буде права сарадња двеју равноправних организација. У ту сврху месни одбори биће повезани са среским омладинским форумом дотичног среза.

5) *Економско-задружни сектор* који ће водити рачуна о економском побољшању просветних радника путем набављачког задругарства. Потребно је директно учествовати у раду задруга. Даље, ту долазе мензе, фондови, домови, снабдевање чланства другим артиклима као што је текстил, обућа итд. када ово ставе на расположење народне власти.

6) *Тарифно-правни сектор и социјалне заштите* где спада правилно регулисање радних односа, просветних односа према држави. Тај однос биће регулисан чиновничким законом, а наше синдикалне организације помагаће да се он правилно и у потпуности примењује. Исто тако овамо спадају питања у вези са спровођењем у живот социјалног законодавства.

Када се тако организује рад у свакој организацији, када се успостави чврста веза међу њима, када се редовно шаљу извештаји о раду о успесима и неуспесима у раду вишим форумима, може се рећи да је организација успостављена, да постоје сви услови да она отпочне са успешним радом.

Иако смо са синдикалним организовањем отпочели пре више од 7 месеци, ипак ми још увек не можемо рећи да на територији ове федералне јединице имамо добру синдикалну организацију. Истина синдикална мрежа распрострањена је готово по свима срезovima Србије, Војводине и Космета, али та организација у многим местима још је далеко од онога што она стварно треба и мора да буде. Зато је потребно да овде укратко укажемо на неколико недостатака и слабости у раду нашега Савеза

како би се ти и остали недостаци и грешке што пре исправили.

На првом месту треба поменути погрешно организовање. Иако су слата упутства и писано преко штампе, како преко „Рада“ тако и преко „Просветног прегледа“, још увек на многим местима организација није уопште остварена или је спроведена погрешно, тако да су створене гламазне подружнице које обухватају читав један срез, иако има услова да се образује више подружница и месни одбор. Наравно да такве подружнице не раде, њихово чланство због велике удаљености није у стању да се састаје.

Тамо где је организација неправилно спроведена, нема синдикалног рада. Било је случајева где је организација у почетку била спроведена правилно, па је касније тако реорганизована да је учињена неправилном. Разлог је био најчешће тај што управа и чланство нису били спремни на рад, више су волели да се утопе у неку велику градску подружницу и тако пребаце на њену управу и чланство одговорност за нерад целокупног чланства у срезу. То је, наравно, линија мањег отпора; а не линија стварног рада и залагања. Рад тога чланства углавном се своди на плаћање месечног чланског улога иако и то нередовно.

У понеким местима, а нарочито на територији Војводине, многи просветни радници налазе се у мешовитом савезу иако постоји наш засебни Савез, иако постоји начин за наше посебно организовање. Иако је писано тим друговима више пута, ипак они ни до данас ту грешку нису исправили. Још увек нису образовали своје подружнице и учланили се у свој Савез.

На територији Војводине има велики број организација у среским центрима, али је остали део среза остао неорганизован, иако су Савезна управа и Секретаријат давали више пута упутства да организацијом треба обухватити читав срез, а у среском месту образовати месни одбор који ће руководити радом подружнице на територији читавог среза. Потребно је да другови из Војводине што пре исправе ове грешке у организацији.

Велики број просветних радника и синдикалних организација иако су добили Правила Савеза, печате и разне расписе Савезне управе, још увек не знају не само организацију Савеза него и само његово име.

Има знатан број организација које су формиране одавно, али Савез о њима ништа не зна. Оне су се можда некад јавиле Савезу на пр.: „овде смо основали подружницу, сви смо се учланили, имајте нас у евиденцији“. Нити број чланова подружнице, нити број неорганизованих, нити списак чланова управе, а често пута ни тачно седиште подружнице, нити приступнице и обрачун уписнине и чланарине, како би се упутиле чланске карте. По који пут дође овакав или сличан извештај, тако да Савез и Секретаријат не могу да се снађу, да се повежу са дотичном организацијом, јер нема уопште адресе.

Чим се образује нова подружница, треба одмах о овоме обавестити надлежни месни одбор, а ако овога нема, Секретаријат за Србију, Војводину и Космет и послати следеће податке: број чланства, број запослених, (како би се видео број неорганизованих), школу или школе које обухвата подружница, списак чланова управе, седиште подружнице, тачну адресу (наводећи и срез).

Један велики број организација не обавља своје финансиске обавезе према Савезу. Многи чланови или не плаћају уопште или не плаћају уредно свој члански улог, али је још чешћи случај да се убрана чланарина задржава код благајника подружнице или месног одбора месецима, а да се квота не упућује даље. Или ако се новац пошаље, шаље се као глобална сума тако, да су Секретаријат и Савезна управа у немогућности да послати новац уредно прокњиже, јер се не зна за колики је број чланова исти послат, уз новац нису послати никакви документи и ако су потребни формулари са упутствима разаслати организацијама. Такви чланови и сами руководиоци нису свесни да таквом финансиском политиком чине две основне грешке: излажу се могућности да се новац изгуби, а на другој страни тиме што финансијска средства не пристижу у Савез, овај није у стању да води никакву финансијску политику у корист свога чланства. Ближи се време када ће наш Савез морати да оснива фон-

дове за помоћ своје чланству у беспослици, болести, другој породичној несрећи, путовању, премештају итд., када ће морати да се позабави литературом за своје чланство, стварањем услова за лечење својих оболелих чланова у својим лечилиштима итд. Али ако чланство и руководиоци не промене свој однос према своје Савезу у погледу уредног плаћања и додашиљања чланског улога, тада ће наш Савез веома sporo доћи до циља коме тежи, веома sporo отпочети са решавањем оних задатака који се пред њим у том погледу налазе.

У вези са наведеним није редак случај да се многи чланови жале на плаћање чланарине. На пр. може се чути да неки члан нашега Савеза каже: „Па зашто плаћам чланарину, могао сам досада да купим 2—3 пара чарапа, а од Савеза не могу да добијем ни један пар“. Наравно, да ту није само крив дотични друг или друга-рица. Главна је кривица до његове организације која се никад није позабавила питањем перспективе нашег синдиката, која никад није проучила и објаснила наша савезна Правила и видела задатке нашега Савеза, која никад није објаснила своје чланству зашто се организујемо и шта ћемо имати сутра од тога.

Многи чланови нашега Савеза очекивали су, да ће чим постану чланови синдиката имати могућности да набаве све што им је потребно почев од одеће и обуће па до исхране и свега онога што је човеку потребно у у нормално време. Наравно, да су се морали разочарати кад ствар не стоји тако. Њима није било довољно објашњено од стране организације да се ми уствари организујемо тако да лакше решимо питање обнове и изградње земље, и да ћемо тек онда моћи да помишљамо на уживање плодова данашњег рада.

Неке организације пишу Савезној управи или Секретаријату Србије да им се пошаљу ципеле, текстил или други артикли. Значи да питање снабдевања није јасно нашим организацијама. Ово се не врши преко Савеза, јер бисмо тако морали ангажовати 26 савеза. Питање снабдевања је опште питање које се тиче целокупног синдикалног чланства. Ми морамо имати на уму, обзиром на још недовољну производњу наше индустрије, да не могу

сви добити. Још увек се мора давати само онима којима је најпотребније. То питање треба правилно разумети, треба га објашњавати чланству. На пр. рудари данас имају веће потребе него остали радници, учитељи веће потребе него остали просветни радници, због службе на селу.

Питање снабдевања треба постављати у подружници тако, да се оно правилно објасни, да се увиде тешкоће наше индустрије, да се поведе рачуна, сад за први момент, о најоскуднијим члановима, јер се не може добити за све. Онда се ступа у везу са месним већем које ће испитати могућност снабдевања синдикалног чланства код локалних народних власти. И просветни радници имају свога претставника у месном већу, па ће он поставити питање снабдевања просветних радника, пошто буде месни орбор покупио и проверио податке свих својих подружница.

На жалост, Секретаријат Србије није у стању да достави потпуне статистичке податке Земаљском синдикалном одбору Србије, јер тих података још увек нема од свих својих организација. Зато је потребно да свака подружница достави свом месном одбору тачан организациони извештај са назнаком мушких и женских чланова, а месни одбор да такав извештај пошаље савезном Секретаријату Србије са Војводином и Косметом.

Два су главна разлога тим нездравим појавама у нашем Савезу.

Прво, није свуда довољно вођено рачуна да се очува принцип слободног ступања у организацију. Не мислимо тиме да кажемо да је неко силом натериван у синдикат, то нам није познато, али на претходним оснивачким конференцијама није довољно објашњен значај уласка у синдикат, а нарочито значај слободног уласка у њих. Нису довољно подвучени задаци који стоје пред синдикатима, жртве које се данас траже од чланства синдиката да би сутра имало бољи живот. Само онај члан који слободно улази у своју организацију, свестан својих задатака и спреман да се жртвује за њихово извршење биће користан члан, биће у стању да се без роптања заложи у раду јер зна да ће сутра бити боље и за њега и за

читав радни народ. Ми имамо приличан број извештаја у којима нам се на пр. јавља: „по вашем наређењу у вези акта број тај и тај основали смо подружницу и сви се уписали“. Понегде немајући могућности да ступи у везу са извесним срезovima на други начин, Савезна управа је упућивала своје циркуларе среским просветним властима, с молбом да тај материјал предају активнијим просветним радницима тога среза, који ће на себе узети иницијативу за образовање организације. Но, ти су други, просветни референти. наш допис расписали у виду акта, у виду наређења свим подручним органима тако да су просветни радници понегде то схватили као наређење просветних власти, као да ове стварају неке државне синдикате, а не да су синдикати наше слободне приватне организације, које сарађују са просветним и другим нашим властима, како би се успешније решила и сва друга питања која стоје пред нама и пред нашим властима. Понегде тај материјал није уопште предат већ задржан у архиви.

Зато треба строго назити на принцип слободног синдикалног организовања. Они који улазе у синдикат морају бити најсвеснији. Нико не треба да се плаши неких репресалија ако остане ван синдиката, али кад је већ организован, он је дужан да учествује у синдикалном раду и поштује синдикална правила и директиве виших форума, да извршује своје финансиске обавезе све до оног момента док евентуално не престане бити члан, што опет мора бити слободно.

Други главни разлог досад наведених и ових слабости које ћемо још навести јесте у недостатку толико добрих синдикалних руководиљаца. Тачно је да је синдикално организовање за нас новина, да ми још немамо искуства у руковођењу организацијом, да немамо синдикалних школа и курсева, довољно синдикалне штампе, те да је и то разлог што још немамо добрих синдикалних руководиљаца. Али ми не можемо да се сложимо с тим да је потребно неко велико синдикално искуство, неки други рад у организацији, да је потребно свршити неки синдикални курс или школу, да је потребно прочитати масу синдикалне литературе, па да се неке слабости и

грешке које се код нас јављају не понове или боље рећи уопште не појављују.

У томе нас уверава и чињеница да у великом броју наших организација рад тече не само нормално, већ се може рећи и добро, понегде чак и врло добро, а и тамо су све нови синдикални руководиоци. Зато ми сматрамо да наше организације још нису успеле да на своје чело доведу људе који су најбољи и који ће заиста хтети да раде, хтети да се удубе у наше проблеме и задатке, хтети да се удубе у синдикалну штампу и расписе које шаљу виши синдикални форуми, оне људе који стварно осећају одговорност у раду. Кривица је и до самога чланства што оно не контролише рад својих руководиља, не критикује их, не помаже им. Морамо овде да поменемо индолентност према раду у синдикату извесних иначе добрих и свесних другова који су у својој прошлости дали довољно доказа да су заиста прави народни интелектуалци и спремни да се заложе за народ и народни интерес. Истшина, ти су другови заузети радом на разним странама у разним организацијама. Али ипак многи од њих схватају рад у синдикату као неважан, као нешто споредно, као нешто што може свако други да ради, те руководство наших организација препуштају често онима који нису позвани да руководе, који више коче рад него што га помажу и развијају. Ми стојимо на становишту да се ничим не може правдати такав став тих наших другова, да они морају наћи времена да се заинтересују и да помогну рад у организацији. Имали смо прилике да се на терену уверимо да постоји приличан број веома напредних, свесних просветних радника који раде у школи као наставници, али да се ни један од њих не интересује за рад у синдикату, да ниједан од њих није синдикални руководиљак.

Нарочито треба нагласити као једну од највећих организационих слабости нашег Савеза: слаба је, понегде никаква веза између организација. Нема никакве организационе чврстине унутар Савеза, виши форуми не знају шта раде месни одбори и подружнице и обратно, не осећа се руководство савезних форума, не преноси се искуство у раду из једне организације у другу, не исправљају

се грешке у извесној организацији, о њима ништа не знају виши форуми — како се исте грешке не би поновиле у другим организацијама. Главни разлог овој великој организационој слабости тј. осутству скоро сваког извештаја о раду нижих организација лежи у великој слабости месних одбора нашега Савеза. Другови још нису схватили огромни значај месних одбора за правилан рад Савеза. Месни одбори су, као што смо напоменули, веза подружница са вишим синдикалним форумима Савеза и са месним синдикалним већима. Ако месни одбор затаји, ако он не функционише, онда рад у Савезу не може да се одвија. Ако месни одбор не руководи радом својих подружница и редовно не шаље извештаје о своме раду и раду подружница секретаријату своје федералне јединице, онда нема руководства савезне управе, онда нема савезне организације. Најчешће су наши месни одбори бирани насумце, толико да се формирају, али су остали на папиру. Најчешће у њима нема ниједног одговорног руководиоца, друга који је већ научио шта је то одговорност у раду, који хоће и зна да се заложи да би савезна организација коракнула напред. Секретари месних одбора су најчешће другови који се разумеју у администрацији, као да је администрација и писање записника њихов главни задатак, а не да су они душа своје организације, да морају заћи у сваки проблем, да се заинтересују за свако питање. Месни одбори често пута и не одржавају своје седнице, а мали је број месних одбора на територији Србије, Војводине и Космета који прочитају, а још мање оних који проуче упутства која им шаље савезна управа или Секретаријат или која се дају преко штампе. Ми нисмо могли да разумемо како то да и после јасних упутстава организација и рад не могу да се спроведу. Изгледа да другови не читају наше окружнице, јер се само тако може објаснити њихово неспровођење или погрешно спровођење. На пр. и ако је јасно објашњење шта треба да садржи један организациони извештај, ми од приличног броја наших организација немамо таквог извештаја или је непотпун. Даље, иако је јасно објашњено и послата специјална штампана Упутства о благајничком и административном пословању, по

њима се најчешће не поступа. Многе подружнице на своју руку, мимо месног одбора шаљу извештаје и обрачун чланарине иако је увек наглашено да све треба да иде преко месног одбора. Неки месни одбори шаљу члански улог само за једну или две своје подружнице и то нередовно, а за остале просто јаве да нису примили и да ће се обрачунати накнадно, уместо да настоје да изврше обрачун са свима својим подружницама, па онда са савезним Секретаријатом. Многи месни одбори не сазивају своје пленуме, нити обилазе своје подружнице, иако им је упутство у том правцу много пута давано. Понегде је неки функционер Савеза лично одлазио, тамо дао тачна упутства за организацију, често и организовао месне одборе, па ипак је прошло по два, три па и четири месеца, док је савезна управа добила извештај да је нешто урађено и то најчешће погрешно, а негде ни дан дањи то није свршено. Хитни је задатак који нам се намеће да одмах оздравимо стање у нашим месним одборима, да сменимо све оне који до сада нису задовољени, да у њих изаберемо најбоље и најмарљивије другове, који неће жалити труда, нити времена да поставе нашу организацију на здраве ноге.

Напоменули смо да многи месни одбори не одржавају седнице. Није редак случај да је томе узрок то што не знају зашто да се састану, шта и како да решавају, која питања да постављају. Покушаћемо да дамо једну скицу дневног реда једне седнице месног одбора. Наравно, то се не сме узети шаблонски, да се буквално пренесе у сваки месни одбор, јер свуда има посебних проблема за решавање, а ретко ће се исти проблеми решавати на исти начин. Овако би отприлике изгледала скица дневног реда седнице месног одбора.

1) *Читање записника са прошле седнице.* Ту није битно да се исправе поједине изјаве неких чланова на прошлој седници. Најчешће неки другови замишљају такозване „примедбе на записник“ тако да треба исправити ову или ону реч неког члана, да није овако рекао или онако, да није добар стил или интерпункција итд. Битно је да се види да ли су сви закључци са прошле седнице спроведени у дело или да ли се спроводе, ако за то треба више времена. На такве закључке се треба враћати увек,

увек контролисати њихово извршење. У новом записнику се констатује, што није свршено од прошле седнице, како би се то узело у обзир и свршило.

2) *Извештај о раду по секторима.* Сваки друг треба да поднесе извештај о раду сектора по коме је задужен

а) *Организациони сектор* — какво је организационо стање у подружницама, поседује ли месни одбор све статистичке податке својих подружница, да ли је о томе извештен виши форум, да ли треба да се поднесе извештај о насталим променама? Секретар или претседник, или који други члан, подноси извештај о приспелим директивама од секретаријата или месног већа, или о некој директиви коју је уочио из синдикалне штампе или из своје иницијативе — без обзира на који се сектор она односи, како би се иста узела у обзир и спровела. Овамо улази и извештај благајника о стању благајне и о томе да ли су уредно извршене обавезе према Савезу.

б) *Стручни и културно-просветни сектор.* — Најпре преглед рада тога сектора од подружница, шта су оне саме на том пољу учиниле, да ли су слале извештај о томе, у којим питањима им треба помоћи, које су грешке које треба исправити итд. Даље, шта би све месни одбор могао по томе да уради за целокупно чланство својих подружница, рецимо да припреми неко предавање, или културну приредбу итд. Ту спада и брига о читаоницама и набавци књига које излазе, о проналажењу добрих књига код појединих другова итд.

в) *Сектор народног просвећивања.* — Преглед рада свих подружница по том сектору, помоћ оним подружницама које ништа нису дале одлазећи на њихове састанке. Претрести како се ради на аналфабетским течајевима, како на другим курсевима где раде просветни радници, да ли је неко држао предавање на народном универзитету итд., задужити некога са овом или оном темом, да ли је успостављен однос са подружницама мануелних радника и тако даље.

г) *Сектор за школство и наставу.* — Претрести рад у свима школама, потребе појединих школа — према извештају од подружница или личном увиду, шта треба пре-

дузети да стање буде боље, да ли су подружнице могле са своје стране да што више учине, какву би иницијативу требало дати властима, итд.; какво је стање међу омладином, има ли тешкоћа у сарадњи са њом, има ли питања која треба претрести повезујући се са среском организацијом УСАОЈ-а, итд.; да ли има нешто што јављају просветне власти да се спроведе. Тако редом за све секторе синдикалног рада како смо их навели.

3) *План рада до идуће седнице*, који треба да обухвати све закључке који су на овој седници донесени по свим секторима, конкретне задатке појединим члановима месног одбора и директиве свакој подружници и др.

Јасно је, то смо напоменули, да не мора свака седница бити са оваквим дневним редом. Могу се сазвати седнице по једном или двама питањима која треба решити, по једној, рецимо, директиви од неког вишег синдикалног форума или из штампе или од власти и сл.

Главна је да месни одбор увек има у виду чињеницу да је он руководећи форум, да увек има у виду своје подружнице и њихов рад, да увек пази на везу са њима а исто тако и на везу са вишим форумима — секретаријатом и месним већем.

Велики број наших подружница још увек даје мало на пољу просвећивања широких народних маса. Нарочито се осећа слаба повезаност са организацијама мануелних радника. Познато је, да је културно-просветни рад у синдикатима мануелних радника још слаб због малог броја способних другова који би водили тај рад, али ми им у том раду морамо помоћи. Имамо дивних примера где су се неке наше подружнице повезале са извесним фабрикама, неке раде на течајевима мануелних радника итд., али су то још ретки изузетци. Иако је наш Савез најпозванији да продубљује јединство између мануелних и интелектуалних радника, као и између села и града, ми у том правцу дајемо још увек мало. Понегде су просветни радници затворени у својој школи; ван ње и школског дворишта ништа не виде. Дакако да је рад у школи веома важан, наш најважнији задатак, али не може се замислити данас интелектуалац који не ради на просвећивању широких народних маса. Главни разлог што понегде наш се-

љак не схвата данашње стање, што не схвата правилно, на пр., борбу против шпекулације и црне берзе, што не схвата правилно потребе раднога света у граду и своју зависност, своју повезаност са тим масама, лежи баш у неактивности просветних радника, у првом реду учитеља, у том правцу. Наше подружнице морају плански да спроводе тај рад на селу у том правцу.

Неке наше подружнице не интересују се за рад око обнове школских зграда и инвентара. Оне сматрају да је то задатак само директора, односно управитеља школе и народне власти. Међутим, ми имамо дивних примера, да су иницијативом чланства подружнице заједно са ученицима, а уз помоћ, а по који пут и без помоћи локалних власти, обновљене школске зграде, клупе, разна учила и други материјал. Имамо опет примера да су та питања веома слабо решавана тамо где се чланство за њих није интересовало. Да наведемо само пример директора једне школе, који је обавестио надлежне просветне власти да недостаје његовој школи 70 клупа, које су избачене из школе као неупотребљиве. Када је орган власти дошао на лице места, нашао је да су неупотребљиве свега осам комада, док се остале малим поправкама могу још дуже времена употребљавати. Да се поред директора и сама подружница заинтересовала тим питањем, свакако да до овог не би дошло.

Велики број наших организација очекује директиве од виших савезних форума па да отпочне са радом. Осећа се отсуство сваке иницијативе одоздо. Још се нисмо отресли оне старе навике да радимо само оно што нам се писмено нареди. Многе се организације жале да немају материјала, да немају литературе. Тачно је да ту сви осећамо велики недостатак кога ћемо морати постепено ликвидирати. Али је тачно и то да се не користе сва средства која нам стоје на расположењу, не користи се знање оних другова који га више имају, не користи се оно мало литературе која је код појединих другова сачувана, не користи се правилно она литература која већ постепено излази, не прати се редовно и пажљиво наша штампа, итд.

Многе наше организације не одржавају своје редовне састанке. Има подружница које по два, три, па и четири

месеца не одрже састанак. Није ту увек узрок што чланство не би хтело да се састане.

Разлог нераду је најчешће исти који смо навели када је било речи о месним одборима: када се формирају подружнице, не знају како да отпочну са радом, шта да раде. Сматрамо да се је лако снаћи ако се узму у обзир она упутства која смо дали за рад месних одбора. Управа и чланство подружнице у своме раду имаће у виду секторе рада које смо побројали и она питања која обухватају поједини сектори. Стално треба имати на уму да је потребно активизирати целокупно чланство подружнице — сваког члана. Сваки члан треба да учествује у раду, сваком члану треба давати конкретне задатке. Према својим способностима неки ће се старати о припремању стручних и научних предавања за чланство подружнице, одржаваће таква предавања, неки ће радити са хором, неки водити који аналфабетски или други који течај, неки радити на народном универзитету, неки у задрузи, неки у подружницама мануелних радника итд.

Најчешће су наше конференције конфузне, несадржајне, претерано дуге, развучене и испреплетане разним свађама и жучним препиркама, пуне празног филозофирања и интелектуалштине која кочи сваки рад. На таквим се конференцијама ништа не поставља за решавање, ништа стварно не реши, нико не реферише о неким извршеним задацима, нити ко добије какав одређени задатак.

Многе наше организације раде доста добро, неке чак сасвим добро, али Савезна управа и Секретаријат о томе ништа не знају. Ми најчешће из штампе или случајно од Земаљског синдикалног одбора дознамо за успех у раду неке наше организације. Осећа се свако отсуство извештаја о раду. Иако смо дали једну Окружницу (Распис бр. 1), у којој су дата тачна упутства како треба сачинити извештај о раду, скоро ниједна организација по њој није поступила, чак ни оне које би имале што да реферишу. Већ је напоменуто да нема нити може бити руководства у Савезу, нити правилнога рада, ако се питање извештаја о раду не схвати правилно и озбиљно.

Велика слабост нашег чланства, а особито синдикалних руководиљаца, осећа се у погрешном односу према

штампи уопште, а синдикалној штампи напосе. Често се многе наше организације обраћају се питањима Савезу по оним стварима о којима је наша штампа, у првом реду лист „Рад“ већ писао, често пута опширно. Многе директиве које се дају преко наше штампе не спроводе се од стране наших организација. Ми смо могли констатовати обилазећи поједине организације да многе не добијају лист „Рад“, а многе које га добијају да га не читају, већ слажу у архиви. Не може се замислити синдикални руководилац који не чита синдикалну штампу, који је редовно не прати, који из ње не спроводи у својој организацији све оно што се на њу односи. Преко штампе се не само преноси искуство из једне организације у другу, не само дају директиве и упутства за рад, већ у њој се налазе и одговори на многа питања која интересују наше синдикално чланство и руководиоце. „Рад“, „Просветни преглед“, „Сељачка борба“ и омладинска штампа су неопходни за синдикалне руководиоце.

Изнели смо главна упутства и недостатке у нашем раду и организацији, у намери да се ти недостаци што пре уклоне, а упутства што пре спроведу, како би рад у нашем Савезу кренуо брзим корацима напред, јер су крупни задаци који нас чекају. Ми смо уверени да ће сви делегати на овој Конференцији правилно схватити њен значај. Све оно о чему се овде говорило у току ова три дана, то су задаци који се пред нама налазе, које треба да решимо, све су то директиве које треба да спроведемо. Све те одлуке, све те директиве, не би било могуће спровести, ако се не би нашла организација која ће се прихватити тога посла. Једино наша синдикална организација, ако је правилно схватимо и правилно спроведемо, ако из ње отклонимо све грешке и недостатке, ако је учврстимо и ојачамо, кадра је да спроведе у дело све оне задатке, све оне драгоцене упуте, које су нам дали наши високи просветни руководиоци на овој Конференцији. Све оно што смо чули на овој Конференцији, све оно што смо овде научили, ми смо дужни да пренесемо до оних наших другова, који нису имали прилике да на ову Конференцију дођу. То ће бити могуће ако имамо нашу синдикалну организацију, ако имамо нашу подружницу. На састанцима

наших организација ми морамо реферисати о свему томе. Наше организације ће оживотворити упутства која су нам овде дата, оне ће створити према тим упутствима план свога рада, оне ће се старати да по тим питањима заинтересују и ангажују сваког свог члана.

Према томе, другови и другарице, наш задатак, нас учесника на овој Конференцији, је веома одговоран. Наше просветне власти после ове Конференције очекују да ће наш просветни рад коракнути напред сигурно и одлучно. Да ли ће то бити тако, то у многome од нас зависи, од тога колико ћемо озбиљно схватити рад ове Конференције и колико ћемо активности и умешности показати, када се поново нађемо на своме терену, у својим школама и својим организацијама.

Савезна управа очекује да ће се после ове Конференције, благодарећи вашој помоћи, вашој одлучности и вашем залагању у синдикалном раду, убрзо после вашег повратка исправити све грешке и отклонити све слабости у нашој организацији на територији Србије, Војводине и Космета. Ми се надамо да ће се велики број од вас, уколико то досад није било, убрзо ангажовати у синдикалном раду, постати синдикалним функционерима, тим својим радом у организацији, добронамерном и другарском критиком, помоћи у раду и свим вишим синдикалним форумима нашега Савеза и самој Савезној управи.

ЗАДАЦИ СИНДИКАЛНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У ОСПОСОБЉАВАЊУ ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА

(Реферат Бранка Ракића)

Доба рађања нове Југославије јесте највеће доба у историји наших народа, како по жртвама и крви најбољих синова, каквима у прошлости нема равних, тако и у остварењу оних снова, за које су се борили и умирали најбољи и најумнији синови наших народа. Ти снови и мисли не потичу од јуче, но много раније имамо видљиве примере херојске борбе за остварење правог братства и јединства Јужних Словена, са пуно социјалне правде, културе за све и праве узајамности свих Словена уопште. То доба тражи од нас, просветних радника, да организовано порадимо тако да достигнемо све оно што нисмо могли достићи у школи, која нас је припремала за просветне раднике. Многе ствари и многи догађаји нама просветним радницима измицале су и биле незапажене или смо их погрешно разумевали. То је отуда што наша лична изградња и наше стручно образовање није било такво какво би требало бити, па да у просветном радништву наши народи виде ону друштвену и културну снагу, која је позвана да одгаја младе неимаре, безгранично одане интересима сопственог народа, дакле ону снагу, која би као буктиња указивала пут којим би народи ушли у период пуног благостања, у период у коме не би било израбљивања човека по човеку, у период у коме би фашизам био немогућ, а то значи у период у коме народи не би преживљавали оно што су наши народи преживели у току од 1941 године до ослобођења.

Наша синдикална организација, дакле, мора били допунска школа, која ће нам дати све оно што нам раније грађанске школе нису дале.

У синдикалну организацију ми морамо окупити све људе своје струке, без обзира на висину њихове наобразбе, њиховог политичког схватања или верске настројености и кроз синдикате, заједно са њима, учити се и оспособљавати тако да се у синдикату осети сваки појединац свесним чланом и активним учесником у заједничком животу свога савеза. Синдикат мора бити школа, која ће објашњавати наше свакодневне потребе, која ће нас увести у најшире слојеве радног народа, а са њим заједно у дело изградње и учвршћивања наше народне демократске државе. Ми морамо оспособити своје чланство да лако увиди у чему се састоји побољшање наше привреде, да увиди како је оно потребно и вредно у свом доприносу код изградње земље. А да би сваки од нас дао највише, ми морамо настати на нашем стручном усавршавању. Поред нашег стручног оспособљавања потребно је настати што више на нашем друштвено-политичком образовању. Наше друштвено-политичко образовање да нас не би се могло рећи да је високо. Јер, када би тако било, онда би наш учитељ, просветни радник, живео у најтешњим и нераздвојивим везама са народом. Ми још увек на доста места видимо просветног радника да не само није активан помоћник народне власти, већ напротив, пасиван посматрач огромних напора широких народних слојева у изградњи и учвршћивању народне власти. А то значи да још увек има просветних радника, који не живе бригама и невољама народа. Од идеално просветних радника тражи се: чврстина и непогрешивост убеђења, високо и свестрано развиће, потпуно познавање разноврсних проблема средине у којој живе и делају, а осећај одговорности пред народом мора бити јако развијен. Наш просветни радник, нарочито учитељ на селу, поред онога што први открива детету свет, даје му знања и указује му пут у живот, он мора у данашњем времену неуморно радити и међу одраслима, који у своме детињству нису живели под условима, који би им омогућили васпитање какво је желео прави просветни

радник. Наш просветни радник и поред свих тешкоћа, које је имао у старој школи, ипак је умео придобити љубав свога народа за себе. И, та љубав била је утолико већа, уколико је између њега и народа била чвршћа повезаност. Данас у измењеним условима наша синдикална организација мора настати да сваки просветни радник буде такав, како ће са успехом освојити љубав свог народа. Кроз нашу подружницу ми ћемо заједничким напорима успети много више на личном оспособљавању, него што би то учинили као појединци. Као појединци ми можемо заиста много да учинимо, али, ако то што као појединци можемо не укључимо у колектив, може нам се догодити да се из колектива издвојимо, а то је велика погрешка. Многи кажу: немамо литературе, немамо курсева ни потребних школа, које би нам надоместиле недостатак у нашем друштвено-политичком и стручном уздицању. То је тачно. Али, ово мало литературе што је имамо, наша дневна штампа, радничка штампа и искуство и знања оних, који су више постигли, треба правилно и добро искористити. Разне курсеве можемо и сами створити. Заједничко читање штампе то свака наша подружница треба да спроводи. Организовање зидних и усмених новина, то и свака наша школа може спроводити. Заједничко тумачење свега онога што кроз литературу и штампу добије наше чланство допринеће да просветни радник постане много бољи трудбеник на пољу изграђивања наше нове заједнице. А то изграђивање захтева од нас да са више знања улазимо у све оно што је потребно код градње нове државе. Рат и фашистичко пуштошење упропастили су много што-шта у нашој земљи: школске зграде, читаонице и књижнице скоро су потпуно упропашћене, а у књижницама и читаоницама уништено је све оно што је било напредно, само што је ту и тамо, благодарећи храбрим и напредним просветним радницима понешто скривено и тако сачувано од уништења. Али није уништење захватило само културне тековине народа. Целокупна привреда земље претрпела је страховито разарање, а најбољи радници како на културном тако и на привредном пољу пали су у борби за слободу наших народа, било са пушком у руци, било у

организацији ми морамо проучавати корисности тога савеза.

У времену када треба земљу обновити, а у нашој земљи много чега је порушено и упропашћено, просветни радници кроз своје синдикалне организације морају колективно радити, обухватајући све секторе рада. Није довољно ако ми само кроз школу спроводимо наставу. Није довољно ако се та настава не интересује свим оним што окружује како ученика тако и просветног радника. Правилно је ако сви ти чиниоци буду добро обухваћени. Отуда произилази да наставник није само школски радник. Домен његове активности као просветног радника није само у школи. Он је далеко шири и обухвата све области. Потребно је слити се са народним масама, потребно је тесно се повезати са народном влашћу, јер је она народна, а и сам просветни радник је народни. Но, то се може постићи ако се правилно оријентисало. Правилно се оријентисати могуће је само ако се нисмо изоловали, ако смо се укључили у заједницу. А прва заједница у коју треба да се укључимо и кроз коју треба плански радити, јесте наша синдикална организација. Кроз синдикалну организацију ми ћемо се најбоље повезати са омладином, која је организована у своју омладинску организацију. Координирајући са њом ми ћемо погрешке у настави свести на најмању меру. Јер, заједнички учећи се, бићемо у могућности да избегнемо грубе грешке. Стога ће наша подружница настати да овај задатак спроведе што пре и што темељније. Проучавањем историје народно-ослободилачке борбе наших народа искористиће се то неизмерно богатство, које ће нам помоћи да се правилно оријентисамо. Ако наша подружница правилно схвати овај задатак и озбиљно се заложи у подизању политичког и стручног уздицања свога чланства, онда ће настава и васпитање бити онакви како то наши народи желе. По питању народног просвећивања такође потребно је организовано радити. Ни један просветни радник не сме себи дозволити да на овом сектору буде пасиван. Синдикална подружница поставља себи у задатак, да све своје чланове активизира на сектору овога рада, плански одређујући сваком конкретне задатке. Тих конкретних задатака има

доста. То је тако обилно поље рада, да ми за дужи низ година нећемо постићи да задовољимо са радним снагама у пуном опсегу. Неписменост у нашој земљи је велика, а и оно што се писменим сматра тако је површно или погрешно, да ће требати много напора да се то отклони. Отуда аналфабетски и други течајеви, уз пуну сарадњу просветних радника, још дуго времена биће нај-ефикаснија форма кроз коју ћемо доприносити поправци данашњег стања. А ти течајеви и предавања не треба да буду ствар појединаца. Они морају бити ствар организоване заједнице људи на чијим плећима мора почивати извршење тога задатка, а то су просветни радници. Организовање хорова, разних уметничких група, читалачких група, ствар су планског рада наше синдикалне организације. На том пољу просветни радник најбоље учествује као прави помагач наше народне власти. Радећи тако ми ћемо допринети у доброј мери да наша народна власт ојача, да тековине народно-ослободилачке борбе буду од сваког правилно схваћене и очуване. Кроз те течајеве ми ћемо помагати обнову и изградњу земље, помоћи ћемо радним људима да стекну више знања, како би дали максимум у свом раду. Нашим радницима у граду потребна су знања из физике, хемије, биологије, математике, а нашем сељаку такође потребна су многа знања, која он кроз основну школу није могао стећи. На културно-просветног раду, на раду народног просвећивања ми ћемо дати свој допринос у повезивању радних маса града са радним људима на селу. Васпитајући широке народне масе, ми ћемо и себи, као просветним радницима, осигурати лепшу будућност. Радници града и села имају пуно љубави и воље да несебично стварају све што је потребно да цело друштво, да сав народ дође до благостања. Они немају љубави само за оне који им нису давали могућности да и они уживају у тековинама културе, а то су они који су се путем власти и силе користили туђим радом.

То је малени број оних у чијим је рукама био сав капитал, све народно богатство.

Наше ће подружнице настати да неписмености у нашим народима нестане. Да би се то добро спровело, наше

ће се подружнице повезивати са подружницама мануелних радника, са земљорадничким задругама, антифашистичким организацијама омладине, жена, Фронта, и уз помоћ народне власти, повести борбу са неписменошћу, борбу смишљену и одлучну, јер је то један од услова потпуне изградње наше земље.

На пољу фискултуре наше ће подружнице такође предњачити, нарочито у кругу омладине.

У уметничким групама, хоровима и сличном наше ће подружнице морати имати видног учешћа. Ми смо дужни да у тим организацијама допринесемо све како би народна радничка уметност имала све квалитете уметности. Јасно је да се за ноћ неће изменити све, али ми ни за тренутак не смемо дозволити да наша уметност сиђе испод границе где би престала бити уметношћу.

Наше село, као и градска сиротиња, угрожено је у здравственом погледу.

Кроз подружницу морамо плански настати да здравствено стање нашег народа очувамо. Знања из хигијене слаба су код широких народних маса. Стручних здравствених радника наши народи имају врло мало. Но, код тог задатка наши просветни радници не смеју се изврћи у надрилекаре. Они морају остати учитељи, путовође и организатори свега што има да допринесе чувању и подизању народног здравља, повезујући се са стручњацима, чија је то специјална дужност.

Културно-просветним радом ми ћемо и са себе стрести терет старог, који нам је сметао да уђемо у једну бољу и срећнију будућност, будућност у којој сваки човек осећа задовољство и срећу а народни просветни радник и високу част. Тако радећи ми се оспособљавамо за извршење својих задатака.

РЕЗОЛУЦИЈА

ПРВЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА СРБИЈЕ, ВОЈВОДИНЕ, КОСОВА И МЕТОХИЈЕ,

одржане 15, 16 и 17 октобра 1945 године у Београду

Просветни радници Србије, Војводине, Косова и Метохије, претстављени са 463 опуномоћена делегата, окупљени на својој првој конференцији, срећни су што могу констатовати, да жртве које су наши народи поднели у борби против фашизма, најљућег непријатеља просвете и напретка, нису биле узалудне. Величанствени успеси народно-ослободилачке борбе пружили су све услове за слободу научне мисли и рада, за свестрани културни и просветни развитак и напредак најширих народних маса.

На темељу једног од основних начела наше нове демократске домовине: равноправности народа, омогућен је у Демократској Федеративној Југославији пуни развој како свих народа Југославије: Срба, Хрвата, Словенаца, Македонаца и Црногораца, тако и свих националних мањина: Мађара, Словака, Румуна, Русина, Шиптара и Влаха, да могу на свом матерњем језику изграђивати народну културу и ширити просвету.

У борби наше браће у Јулијској Крајини за прикључење својој мајци Демократској Федеративној Југославији просветни радници Србије, Војводине, Косова и Метохије виде свету борбу народа за слободу и пуну равноправност, која ће им бити загарантована у нашој новој домовини, виде борбу за њихов културни и просветни развитак.

Кроз тешку и краву четворогодишњу борбу свих словенских народа, који су раније плански и систематски разједињавани, не само од непријатеља словенства, већ и од домаћих издајника, родила се нова, братска солидарност, родила се свест о заједничким интересима и заједничкој одбрани права на самосталан живот, права за културни развитак и напредак. Никада свест о заједничкој судбинској повезаности свих словенских народа није била тако снажна, тако јасна као данас.

Противнародни и профашистички режими у старој Југославији знали су да је просвећеност народних маса убојно оружје противу мрака и реакције, противу поробљавања и експлоатисања народних маса. Зато су настојали свим средствима да онемогуће или бар успоре ширење науке међу народним масама. Култура и просвета нису биле опште народно добро. Зато је разумљиво да је Југославија била једна од оних земаља у Европи са највећим бројем неписмених, од којих је велики проценат отпадао на жене. Сем тога, трагови фашизма и назадњаштва, као последица владавине противнародних и профашистичких режима у старој Југославији и четворогодишњег крвавог терора окупатора, још се осећају. Они избијају ту и тамо и у школи у разним облицима: у ненаучном интерпретирању наставе, у нездравим односима између ученика и наставника, у погрешном схватању дисциплине и рада у школи.

Огромни су напори које чине наше народне власти на обнови и изградњи земље. Оно што је у том погледу постигнуто само на просветном пољу: у оправци и отварању школа, у оспособљавању стручних наставничких кадрова, спровођењу јединственог школског система, доношењу нових наставних планова и програма, спремању и издавању уџбеника, изради учила, и то све под условима тешких ратних последица, сведоче о великим напорима народних власти и на подизању народне просвете. Окупатор је бежећи упропашћивао све што је могао упропастити. Школе су разаране и паљене. Наставнички кадар је десеткован или интелектуално умртвљен. Наставна средства су упропашћивана. Створена је права пустош. Па ипак,

данас, скоро у свима крајевима наше домовине ради већи број основних школа него што је радио пре рата. Задаци који у овом погледу стоје пред школом и просветним радницима наше земље такође су велики. Зато конференција осуђује извесне наставнике који неће у овом великом периоду обнове и изградње да несебично послуже народу и изражава захтев да се сви они који ометају размештај наставника, отстране из редова просветних радника.

Наша народна демократска власт истакла је у први ред као основно начело своје просветне политике право на школовање и просвету за све грађане, не на речима већ на делу, нарочито у стварном омогућавању школовања сиромашним ученицима.

Бачке организације — пионирска организација и организација народне средњошколске омладине — пружиле су у току досадашњег рада довољно доказа да су оне снажна полуга за увођење свесне, радне дисциплине и постизање већег успеха у раду. У том погледу оне су се показале незамењиве и биле су најбољи сарадник школске власти на очувању и подизању ауторитета школе и наставника.

Једна од последица противнародне политике разних режима у старој Југославији јесте и онај јаз који се осећао између сељака, радника и интелигенције. Тај јаз је систематски и са планом продубљиван ради разједињавања и лакшег експлоатисања радних маса. Поштена, радна народна интелигенција увиђа да јој је једино место у чврстом савезу са свим поштеним радним људима, сељацима и радницима.

У својој синдикалној организацији просветни радници виде пуну гаранцију за правилно постављање и решавање свих задатака који се пред њих постављају и уједно једно од моћних средстава за повезивање са свим осталим радницима ради учвршћивања савеза радника, сељака и народне интелигенције.

Просветни радници Србије, Војводине, Косова и Метохије дубоко свесни задатака које пред њих у овом моменту поставља домовина

З А В Е Т У Ј У С Е :

да ће чувати тековине херојске борбе наших народа као зеницу свога ока од свих насртаја реакције и фашизма, јер су свесни да тиме бране права народа на културу и напредак. То осећају и као дуг према светлим успоменама бораца палих за ослобођење домовине, међу којима има на стотине просветних радника;

да ће неговати и учвршћивати нашу народну власт као једину и праву гаранцију за пуни просветни и културни напредак наших народа;

да ће сузбијати национални шовинизам и верску нетрпељивост и учвршћивати братство и јединство наших народа као стварну потврду праве народне демократије;

да ће, схватајући у потпуности опасност фашизма за културу и науку, водити неуморну борбу противу свих остатака фашизма, у школи као и ван ње, ма у ком се облику појавио;

да, као верни синови својих слободарских народа, неће жалити труда у борби за ликвидацију неписмености и да ће у претстојећој кампањи противу неписмености дати довољно доказа о својој преданости народу и његовој борби за освајање културе и науке. Просветни радници сматраће да су овај задатак испунили тек онда кад не буде у нашој земљи ниједног неписменог; кад свако наше село и заселак добију своју школу, своју књижницу и читаоницу, културни дом, народни уневерзитет;

да ће се свим својим снагама заложити за остварење демократизације школе, за јединствени школски систем, за омогућавање школовања најширим народним масама, за обавезно седмогодишње школовање, за отварање интерната, кухиња, ђачких домова, за набавку уџбеника и учила;

да ће уложити све своје снаге у рад на обнови земље, у стварању и изграђивању стручних кадрова;

да ће водити борбу за своје стручно и политичко усавршавање, за стално повећавање научног квалитета наставе, за нове и здраве односе између ученика и наставника, за нову радну и свесну дисциплину, за одго-

ворност, за рад, за развијање иницијативе и такмичења између ученика и између наставника;

да ће помагати и активно учествовати у раду ђачких организација и појачати сарадњу наставника и ђачких родитеља;

да ће учвршћивати јединство радника, сељака и радне интелигенције као залогу наше народне демократије;

да ће кроз школу неговати патриотизам и развијати љубав према свим слободољубивим и демократским народима света;

да ће продубљивати братске односе са Совјетским Савезом и свим словенским народима;

да ће помоћи борбу наше браће у Јулијској Крајини за прикључење Демократској Федеративној Југославији, као борбу за њихово право на равноправност и самосталан културни развитак;

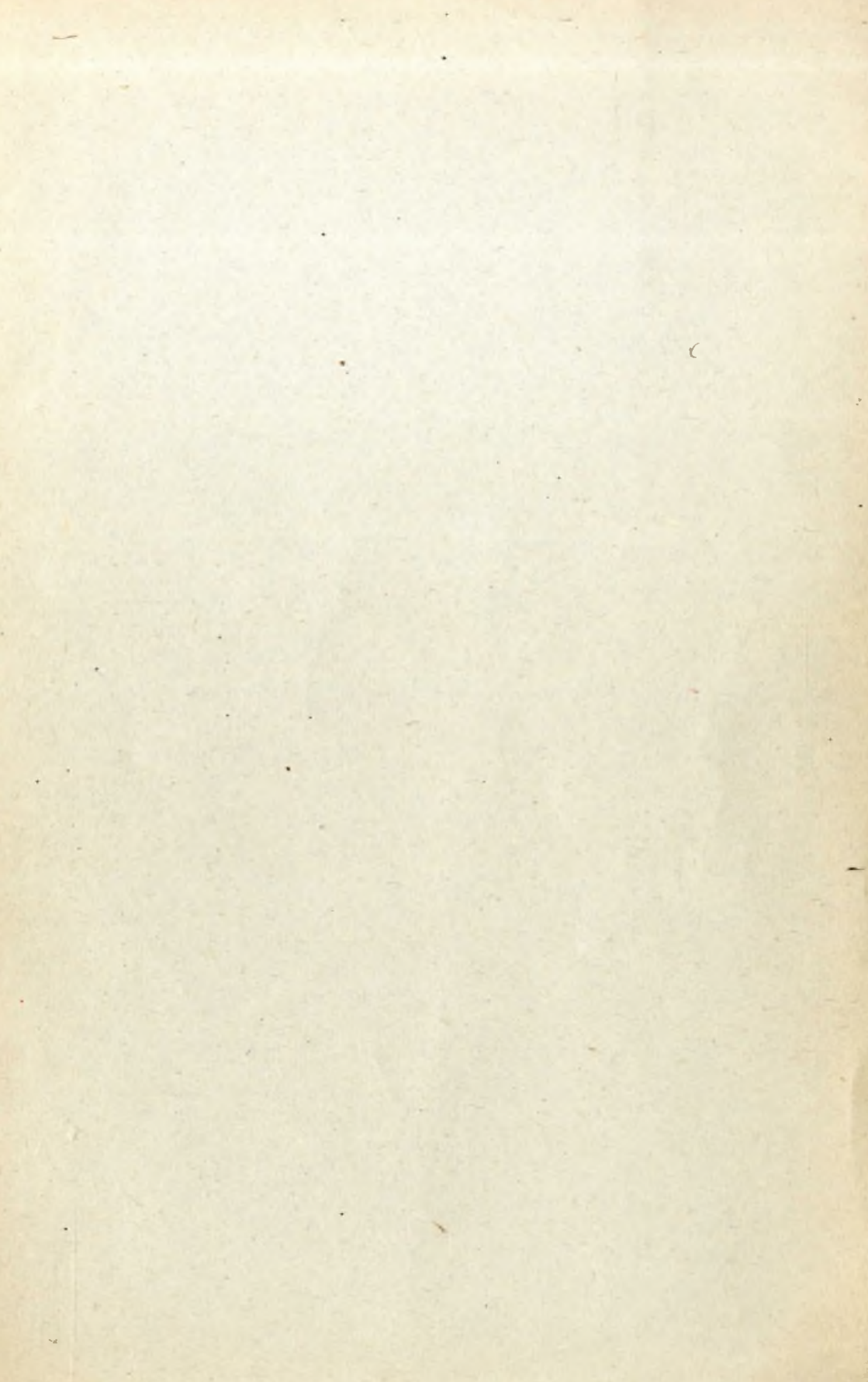
да ће се збити у редове свога савеза просветних радника Југославије да га учврсте, ојачају за извршивање свих задатака који се пред њих буду поставили.

*Прва конференција
просветних радника Србије, Војводине,
Косова и Метохије*

Београд, 27-X-1945 г.

С А Д Р Ж А Ј

	Стр.
О значају и раду конференције — — — — —	3
Најважнији задаци народног просвећивања (реферат Митре Митровић-Ћилас) — — — — —	20
Јединствени школски систем —суштина демократизације школе (реферат д-ра Косте Грубаића) — — — —	38
Школа и омладинске организације (реферат Стане Томашевић) — — — — —	55
Народни фронт у борби за народну просвету (реферат д-ра Симише Станковића) — — — — —	72
О неким синдикалним организационим питањима (реферат Павла Радомана) — — — — —	81
Задаци синдикалне организације у оспособљавању просветних радника (рефереат Бранка Ракћа) — — —	104
Резолуција прве конференције просветних радника Србије, Војводине, Косова и Метохије — — — — —	111

ЦЕНА 25 ДИН.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"

30 СР 371

КОНФЕРЕНЦИЈА просветних

ЈЕСКОВАЦ

000013320

COBISS